

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

XVII Sprawozdanie Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej
za rok 1937. Warszawa, 1938, 69, [2] strony

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

13

XVII
SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU
PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1937

WARSZAWA
1938

XVII
SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU
PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
za rok 1937

W A R S Z A W A
1 9 3 8

44473 III

~~3304. III~~

O d b i t o
w d r u k a r n i
L u c j a n a
Bogusławskiego i Ski
w W a r s z a w i e
1 9 3 8

Q 1953/356/3

Władze Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej

Zarząd:

Prezes:	<i>Inż. Jerzy Wojnar</i>
Vice-Prezesi:	<i>Inż. Feliks Wiślicki</i> <i>Dr. Józef Landau</i> <i>Inż. Henryk Kułakowski</i>
Członk. Prezydium:	<i>Inż. Włodzimierz Plużański</i> <i>Inż. Jan Podraszko</i> <i>Inż. Wiktor Sommer</i> <i>Ludwik Spiess</i>
Członk. Zarządu:	<i>Inż. Czesław Benedek</i> <i>Wiktor Bereszko</i> <i>Dr. Alfred Hirszowski</i> <i>Inż. Zygmunt Leppert</i> <i>Dr. Gustaw Litterer</i> <i>Inż. Edward Natanson</i> <i>Dr. Inż. Jan Prot</i> <i>Inż. Leopold Szefer</i> <i>Mgr. Ferdynand Więckowski</i> <i>Prof. Dr. Józef Zawadzki</i>

Dyrekcja:

Dyrektor:	<i>Inż. Edmund Trepka</i>
Zastępca:	<i>Inż. Tadeusz Zamoyski</i>
Vice - Dyrektor:	<i>Dr. Andrzej Marchwiński</i>

Komisja Rewizyjna:

Bogusław Kuryłowicz
Dr. Stefan Otolski
Jerzy Szereszowski

Siedziba Związku Przemysłu Chemicznego
Rzeczypospolitej Polskiej:

Warszawa, Czackiego 1

Telefony: 248-91 — Dyr. Związku, Inż. E. Trepka

596-08 — Inż. T. Zamoyski

„ (dod.) — sekretariat Kom. Normalizacyjnej

529-69 — Dr. A. Marchwiński

„ (dod.) — Z. Spotowski

510-14 — biuro i adm. wydawnictw

Adr. telegr.: Zetchem, Warszawa

LISTA PRZEDSIĘBIORSTW wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
1	Spółka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych. Zarząd: Podoski Adam, Inż., Horoch Ludwik, Staszewski Mieczysław.	Kałuż. Hołyń. Stebnik.	Lwów, Pl. Smolki 5. Tel. 104-30. Adres telegr.: „Tesp” — Lwów.	Sole potasowe, kainit, kalima- gnezja, pastylki nawozowe, lang- beinit leczniczy do kąpiei.
2	Zakłady Solvay w Polsce Spółka z ograniczoną po- ręką. Zarząd: Kułakowski Henryk, Inż., Godart Georges, Kwasieberski Władysław, Inż.	Fabryki sody — Mątwy nad Note- cią. Podgórze koło Kra- kowa. Fabryka portland- cementu — Gro- dziec k/Będzina. Saliny: Wapno, Solno i Barycz. Kopalnia węgla — Grodziec k/Będzi- na.	Warszawa, Czackie- go 14. Skrz. poczt. 282. Tel. 270-02, 666-54, 590-99, 208-97, 528-90, 240-25, 689-60, 532-44, 591-24, 208-89. Adres te- legr.: „Solvayaka”.	Soda amoniakalna, krystaliczna, żrąca (kaustyczna); oczyszczona (bicarbonat); chlorek wapnia, „antipyrin”; cement portlandz- ki; cement wysokowartościowy „Żubr”, sól jadalna, przemysłowa i bydłęca; węgiel kamienny
3	Zjednoczenie Fabryk Su- perfosfatowych w Polsce. Sp. z o. o. Rada: Jany Wilhelm Prez., Landau Józef, Dr., Lewandowski Marian, Żórawski Konstanty, Inż., Wanamaker E. W., Cavillot Clovis, Inż., Liban Jan, Lange Walter, Endelman Arnold, Gładysz Jakób, Schönker Józef. Dyrektor: Czerwiński Tomasz.	Członkowie „Zjed- noczenia”: Dr. Roman May Luboń. „Giesche”. Fabr. Chem., Katowice. Fabr. Przetw.Chem. „Rędziny” S. A., Rudniki — k/Czę- stochowy. Fabr. Prod. Chem. „Liban” Kraków. „Polchem” Polsko- Belg. Zakł. Chem. S. A., Toruń. „Chemische „Milch” A. G. Gdańsk. Chemische Indu- strie, A. G. Gdańsk. S. A. „Kijewski, Scholtze i S-ka” Warszawa. S. A. „Strzemiesz- ce” Warszawa. „Agrochemia” Fabr. Sztucz. Naw. i In- nych Przetw. Chem. S. z o. o., Oświę- cim. „Ceres”, Tow. Akc. — Brzezina k/Rybni- ka. T-wo Zakł. Chem. „Strem”, S. A., Warszawa.	Warszawa, Kredy- towa 4. Tel. 646-47, 694-54, 646-66, 646-57, 646-76. Adres telegr.: „Super”.	Superfosfaty mineralne, kostne, amoniakalne, i boraksowane.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
4	Sp. Akc. Fabryk Chemicznych i Huty Szklanej „Kijewski, Scholtze i S-ka”. Zarząd: Szereszowski Rafał, Trepka Edmund, Inż., Birstein Gustaw, Dr., Szereszowski Michał, Lewandowski Marian, Szereszowski Jerzy.	Warszawa, Siarczana 6. Tel. 10-01-85; 10-07-85.	Warszawa. Siarczana 6. Adres telegr.: „Kiszol”.	Superfosfaty; kwas siarkowy; polewa kaflowa; olej turecki; zaprawy garbarskie; siarczan glinu, tlenek żelaza, węglan wapnia strącony.
5	Fabr. Przetw. Chem. „Rędziny”, Sp. Akc. Zarząd: Jankowski Andrzej, Kozłowski Karol, Świątkowski Bronisław, Skrzypkowski Mieczysław, Karszo-Siedlewski Tadeusz, Żórawski Konstanty, Inż.	Rudniki częstochowskie.	Rudniki - Rędziny. Tel. Nr. 4. Adres telegr.: „Chemiczna”, Rudniki - Częstochowskie.	Superfosfaty; kwas siarkowy; kwas solny; sól glauberska kalcynowana i krystaliczna; siarczan glinu techn. i bezżelazisty; krzemofluorek sodowy; dwuchromiany sodu i potasu; alun chromowy, alun glinowy; kwas chromowy.
6	Wielkopolska Sp. Dzierżawna Koncernu Dr. Roman May, Sp. z o. o. Zarząd: Gładysz Jakób.	Luboń pod Poznaniem.	Luboń, pod Poznaniem. Tel. 79-45, 71-45. Adres telegr. Romanmay-Poznań.	Superfosfat, kwas siarkowy 50°Bé, kwas fosforowy, klej kostny, tłuszcz kostny, mąka kostna odklejona, mąka kostna wyprażona, fosforany sodu 2- i 3-zasadowe, tlenki żelaza, siarczan sodu, krzemofluorek sodu.
7	Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego, Sp. z o. o. Zarząd: Brooks G. S., d'Ornellas Vasco, Callon Robert. Dyrekcja: Mierzejewski Lucjan, Dr.	Członkowie: Giesche, Sp. Akc.— Katowice. Śląskie Kopalnie i Cynkownie, Sp. Akc., Katowice. Zakłady Hohenlohogo, Sp. Akc. Wełnowiec. Dyrekcja Kopalni i Hut Ks. Donnersmarcka, Świętochłowice „Polchem” Polsko-Belg. Zakłady Chemiczne. S. A. Toruń.	Katowice, ul. Br. Pierackiego 2. Tel. 345-44, 345-45. Adres telegr.: „Siarkowy”.	Kwas siarkowy 60°Bé, 92/93%, 97/98% i 100%; oleum 20%, 25%, 30% i 35%.
8	„Polchem” Polsko - Belgijskie Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Bemelmans Artur, Inż., Prezes, Wieniawski Antoni, Vice-prezes, Blaise Gustaw, Inż., „ „ Aszkenazy Henryk, Lechien Gustaw, Fajans Waclaw, Dr., Losseau Karol, Sommerhausen Jerzy, Mikolajczyk Wiktor, Trepka Edmund, Inż., Wiślicki Feliks, Inż., Bolt Antoni. Zarząd: Cavillot Clovis, Inż. Dyrekcja: Kislański Tadeusz, Inż., Fauchet Gustaw, prok.	Toruń. Szosa Bydgoska 94/106. Tel. 23-23 i 23-24. Adres telegr. „Polchem”.	Bruksela, 8 rue Montagne du Parc. Siedziba w Warszawie: Marszałkowska 120 m. 6. Tel. 500-39.	Kwas siarkowy techniczny oraz oleum wszelkich koncentracji, kwas siarkowy chemicznie czysty, kwas siarkowy akumulatorowy, superfosfat mineralny, siarczyn i dwusiarczyn sodu. Masy plastyczne na podstawie kazeiny: galalit (laktelit) w 350 barwach i handlowych wymiarach.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
9	Chemische Industrie A. G. Zarząd: Petschow Jerzy, Dr., Prez., Toepffer Hellmut, Dr., Matthias Max, Dr., Leiding Karol. Dyrekcja: Lange Walter, Lohf Fritz.	Gdańsk.	Gdańsk, Krebs- markt 7/8. Tel. 280-37, 280-38, 289-46. Adres te- legr.: Chemiewerk, Gdańsk.	Superfosfaty: mineralne i amonowe; kwas solny; kwas siarkowy; fluorokrzemian sodowy, sól glauberska.
10	Górnośląskie Wytwórnice Farb i Przetworów Chemicznych, w Katowicach — Ligocie. Zarząd: d'Ornellas Vasco, Poklewski-Koziełł Alfons, Górkiewicz Eugeniusz.	Katowice — Ligota.	Katowice, ul. Marszałka Piłsudskiego 31, skrz. poczt. 182. Tel. 309-31, 309-37. Adres telegr.: „Zinchariz”.	Kwas solny, sól glauberska, siarczan cynku, antychlor, dwusiarczyn sodu, siarczan i chlorek talu, fluralsil, siarczyn sodu, ziemia odbarwiająca.
11	Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Mościcach i w Chorzowie. Dyrektor Naczelny: Benedek Czesław, Inż., Dyrektorzy: Handlowy: Schaetzel Włodz., Inż., Fabr. Mościce: Wowkonowicz Romuald, Inż., Fabr. Chorzów: Stattler Fel., Inż.	Mościce. Chorzów.	Fabryka w Mościcach. Mościce. Tel. Tarnów 490, 491, 492, 493. Adres telegr.: Tarnoazot-Tarnów. Fabryka w Chorzowie. Chorzów. Telefon: Chorzów (Królewska Huta) 41781. Adres telegr.: Azotniak-Chorzów.	Nawozy: Azotniak, saletra wapniowa, Saletrzak, Supertomasyna, Supertomasyna azotniakowana, siarczan amonu mielony i krystaliczny. Wapnamon, Nitrofos, saletra sodowa. Produkty dla celów przemysłowych; karbid, azotan amonowy, azotan sodowy, salmiak sublimowany, salmiak surowy, salmiak krystal., węglan amonu w proszku i kawałkach, azotyn sodowy, saletra potasowa, amoniak skroplony, kwas azotowy technicznie czysty o wszelkich stężeniach, kwas azotowy chemicznie czysty, nitroza, woda amoniakalna chem. czysta, tlen, azot, wodór, chlor skroplony, chlorobenzol, kwas solny, paradwuchlorobenzol, („Chloromór”, środek owadobójczy), soda kaustyczna, wapno chlorowe (chlorek bielący), „Herbatox” (do niszczenia chwastów), ług bielący.
12	„Azot”, Sp. Akc. Dyrekcja: Brzezowski Ludwik, Inż., Krakowski Jan, Inż.	Jaworzno (woj. Krakowskie).	Jaworzno. Tel. 12 i 37. Adres telegr.: Azot — Jaworzno.	Wodorotlenek potasowy (potaż żrący), węglan potasu; kalcynowany 90/92%, 96/98% i krystaliczny 79/84%, chlorek wapna (wapno bielące), trójchloroetylen „Triklor”, czterochloroetylen (Perchloetylen), chlorek potasu 94/96% i 98/100%, siarczan miedzi rolniczy i teletechniczny, żelazocjanki sodu, potasu i wapnia, cjanki sodu, potasu i wapnia, cyjanowodór płynny do celów dezynfekcyjnych i aparaty dezynfekcyjne. Błękity paryskie i Milori rozpuszczalne i nierozpuszczalne w wodzie, boraks, nadboran sodu, „Azolina”, „Azotryt” do wyrobu soli do konserwowania mięsa i środki ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
13	Tow. „Elektryczność”. Sp. Akc. Zarząd: Natanson Edward, Dr., Inż., Trepka Edmund, Inż., Schönwald Nikodem, Jaworski Józef, Natanson Ludwik, Dr., Natanson Stanisław.	Ząbkowice. Tel. 2.	Warszawa, Czackie- go 6. Tel. 634-94, 217-82. Adres te- legr.: „Elektrycz- ność” — Warszawa.	Chlorek bielący; chlor ciekły; soda gryząca; karbid; woda u- tleniona; nadboran sodu; węgle do lamp łukowych i bateryj; szczotki do maszyn elektrycz- nych.
14	Zakłady „Elektro” Sp. Akc. Łaziska Górne Zarząd: v. Amann Walter, Dr., Korwin-Gosiewski Jerzy, Inż.	Łaziska-Górne (po- wiat Pszczyński), woj. śląskie.	Łaziska-Górne. Tel. Katowice 213-41 do 213-45. Adres te- legr.: Elektro - Mi- kołów.	Karbid, żelazokrzem, krzem metaliczny, żelazochrom, że- lazoglinokrzem, krzemoman- gan, żelazofosfor, krzemochrom, Elektro - Odtleniacz, Elektro - Kostki: krzemowe, manganowe, chromowe, fosforowe, niklowe i chromoniklowe, Elektro - Ko- rund, Alka - Elektro - Cement (cement glinowy), Elektro - Py- ro - Cement (cement ogniotrwa- ły), Elektro - Acid - Cement (cement kwasoodporny), masa ogniotrwała do ubijania kupo- laków, pył odlewniczy, grafit mielony, grafit szlamowany, smoła wylewna, pak smołowy, oleje smołowcowe, olej impreg- nacyjny, siarczan glinu, siarczan glinu wolny od żelaza, alun po- tasowy, alun chromowy, alun chromo - amonowy, kwarc mie- lony, szpat polny mielony, wa- pień mielony, wapno nawozowe, wapno pastewne, ruda chromo- wa mielona.
15	Sp. Akc. Fabr. Chem. „Radocha”. Rada Nadzorcza: Herslow Carl, Kozłowski Karol, Lustig Ernst, Pawlikiewicz Atenogenes, Berlinerblau Adolf, Inż., Kernbaum Józef. Zarząd: Harald Axell, Tore Widén, Inż., Lilljekrist Ragnar, Inż.	Sosnowiec. Tel. 621-21 (sprzedaż i zak.), 621-22 (szef biuro), 621-23 (Dyr.).	Warszawa, Kró- lewska 3. Adres teleg.: „Radocha” — Sosnowiec.	Chloran potasu; chloran sodu, nadchloran potasu, kwas wino- wy; kwas cytrynowy; dwufosfo- ran, trójfosforan, jednofosforan. Sól Seignetta; kwaśny winian sodowy; kwaśny winian potaso- wy (cremor tartari); cytrynian sodu, elektrody mangetytowe.
16	Zakł. Przem. „Biezanów” Fabr. Kalolitu, R. Driller i Ska w Biezanowie. Zarząd i Dyrekcja: Driller Rudolf, Driller Ryszard, Dr., Driller Marian.	Biezanów.	Kraków skr. poczt. 441. Tel. Kraków: 137-22. Biezanów 4. Adres teleg.: Ka- lolit Biezanów.	Sztuczny róg, kazeina.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
17	„Lignoza“, Sp. Akc. Gen. Dyr.: Szefer Leopold, Inż.	Krywałd, pow. Rybnicki. Pniowiec, powiat Tarnogórski. Stary Bieruń, pow. Pszczyński.	Katowice, Dworcowa 13. Tel. 339-81. Adres telegr.: Lignoza - Katowice.	Materiały wybuchowe, skalne: żelatyna wybuchowa, dynamity, amonity, proch górniczy, saletra wybuchowa. Materiały wybuchowe powietrzne: lignozyty, barbaryty. Prochy: czarne myśliwski i lontowy. Tetranitrometyloanilina (tetryl). Spłonki górnicze: piorunianowe (miedziane) i azotkowe (aluminowe). Lonty: pojedyncze i podwójne białe, smołowane, klejowane i gutaperkowane. Zapalniki elektryczne: żarowe oraz mostkowe, nisko i wysokooporowe. Tarcie zapalacze lontów. Artykuły pirotechniczne. Termit. Papiery bezdrzewne i drzewne różnych gatunków. Masa drzewna bielona i niebielona. Materiały plastyczne sztuczne na podstawie fenoli i formaliny, Formy do prasowania materiałów plastycznych. Siarczany miedzi, chlorek miedziawy.
18	Państwowa Wytwórnia Prochu. Dyrekcja: Prot Jan, Dr., Inż., Markiewicz Stanisław, Inż., Bold Jan Maciej.	Pionki. Kielce. Niedomice poczta Żabno k/Tarnowa.	Radom. Tel. 1000. Pionki. Adres telegr.: „Pewupe”. Oddział w Kielcach, Zagnańska 41, Kielce. Tel. 15-79. Adres telegr.: Oleum-Kielce. Oddział w Niedomicach poczt. Żabno k/Tarnowa. Tel. Tarnów 295. Adres telegr.: „Pewupe” Żabno k/Tarnowa.	Prochy wojskowe, prochy bezdymne do broni myśliwskiej śrutowej („Sokół”, „Kuropatwa”); kulowej („Dzik”, „Królewski”); prochy bezdymne do broni małokalibrowej, prochy czarne górnicze i myśliwskie. Materiały wybuchowe kruszące. Bawełna strzelnicza do wyrobu prochów. Bawełna kolodionowa do wyrobu dynamitów, lakierów, sztucznej skóry, kolodium, celuloidu i t. d. Ferromit do spawania szyn i innych celów. Celuloid, eter, oleum; kwas siarkowy, mączka fosforytowa. Celuloza sulfitowa bielona: „wiskozowa” dla wyrobu sztucznego jedwabiu i sztucznego włókna:
19	Zjednoczone Zakłady Materiałów Wybuchowych i Azotu, Sp. Akc. Zarząd: Namysłowski Jan, Dr., Żmudziński Stanisław.	Łaziska - Górne — mat. wyb. st. kol. Brada. Wyry—siarcz. amonu i tlen, rafineria i utwardzalnia tłuszczów i olejów — st. kol. Łaziska. Jaworzno — lonty, st. kol. Jaworzno.	Łaziska-Górne, powiat Pszczyna. Tel. Mikołów: 213-54, 213-55. Adres telegr.: „Zjednoczone” Łaziska-Górne.	Materiały wybuchowe wszelkiego rodzaju: górnicze, skalne, melioracyjne, lonty podwójnie smołowane i nieprzemakalne; siarczany amonu, amoniak, utwardzone oleje roślinne i trawy, tlen techniczny, lód sztuczny, oraz dostarcza: spłonki i inne środki zapalcze.
20	Polskie Zakł. Chem. „Nitrat” Sp. Akc. Zarząd: Biliński Marian, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margules Stanisław, Inż., Siciński Stanisław, Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw, Wisłowski Kazimierz, Inż., Żerański Stefan, Inż., Dyrekcja: Żaboklicki Henryk, Inż.	Niewiadów (st. kolejowa Ujazd).	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 561-70. Adres telegr.: „Nitrat-Warszawa”.	Dwu- i trójnietrotoluol; nitro-związki; superfosfaty.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
21	Belgijska Spółka Akcyjna Zakłady Przemysłowe Bo- ryszew. Rada Zarządzająca: Biliński Marian, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margules Stanisław, Inż., Siciński Stanisław, Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw, Wiszwaty Kazimierz, Inż., Żerański Stefan, Inż. Dyrekcja: Kniażykowski Eugeniusz, Inż.	Sochaczew (st. kol. Sochaczew).	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 561-20. Adres te- legr.: „Borygo — Warszawa”.	Prochy bezdymne; myśliwskie: „Łoś” i „Szarak”. Spirytus rek- tyfikowany, eter na potrzeby własne; węgiel wywarowy; pre- paraty farmaceutyczne; cemen- ty dentystyczne.
22	Zakłady Chemiczne „Gro- dzisk”, Sp. Akc. Zarząd: Moniuszko Kazimierz, Inż.	Hajnówka, woj. Białostockie. Grodzisk - Mazo- wiecki. Wygoda — woj. Stanisławowskie.	Warszawa, Mar- szałkowska 151. Tel. 508-83, 503-65, 273-56, 568-97. Adres telegr.: Metyl—Warszawa.	Węgiel drzewny retortowy; smo- ła drzewna; spirytus drzewny; olej drzewny; octan wapnia. Aceton; lakier samolotowy; roz- puszczalniki; octan metylu, estry kwasu octowego, formali- na, paraformaldehyd, chloro- form; esencja octowa jadalna; kwasy octowe różnych koncen- tracji; alkohol metylowy; oleje ketonowe; octan sodu; octan ołowiu. Hexametylenotetramina.
23	Fabr. Chem. „Gzichów” Sp. Akc. Zarząd: Knauber Karol, Moniuszko Kazimierz, Inż., von Retze Ewald, Dr., Berezowski Witold, Trepka Edmund, Inż.	Gzichów w So- snowcu.	Warszawa, Mar- szałkowska 151. Tel. 503-65.	Esencja octowa jadalna, kwas octowy różnej koncentracji, ba- lony szklane i flaszki.
24	„Polski Przemysł Octowy” Sp. z ogr. odp. Rada Nadzorcza: Suryń Stefan, Prez., Zawadzki Józef, V-Prez., Starzewski Leopold, Dr., Pastuszyński Stanisław. Zarząd: Steinberg Sawely, Dr., Inż., Müller Stanisław, Inż., Waydowski Bronisław, Inż., Lisiewicz Jerzy.	Zawiercie.	Warszawa, Ś-to- Krzyńska 23. Tel. 690-57, 690-59 i 288-79. Adres te- legr.: „Cheza” War- szawa.	Kwas octowy, esencja octowa, kwas solny, sól glauberska, al- kohol metylowy, węgiel drzew- ny, smoła drzewna, rozpuszczal- niki, formalina.
25	„Terebenthen” Zjedn. Fa- bryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej, B-cia Po- rowscy i S-ka, Sp. Akc. Zarząd: Porowski Ludwik, Porowski Zygmunt, Russwurm Edward.	Białowieża, Białv Lasek, Czerlanka, Dębowa, Hajnówka, Harbacz, Jelenka, Lackie, Narewka, Olchówka, Perewołoka, Skupnowo, Sowje, Topiła.	Warszawa, Złota 62. Tel. 263-90, 514-38. Adres te- legr. Terebenthen- Warszawa.	Terpentyna lecznicza i technicz- na, smoły sosnowe lekkie, cięż- kie i impregnacyjne, pak szewc- ki, kalafoniowy i specjalnie twardy wysokotopliwy, oleje ży- wiczne (kalafoniowe), oleje dru- karskie, kalafonia redukowana do fabrykacji smarów wozow- wych, karbolineum prawdziwe żywiczne, piro - karbolineum ogrodnicze, lep sadowniczy i inne środki do ochrony sadów, tran do skór „Dermol”, ocet su- rowy i destylowany drzewny, węgiel sosnowy, retortowy, sa- dze. Lepniki gumolitowe do kle- jenia posadzek, izolacyjne do ścian i fundamentów, sklepień, tarasów i t. p., lepniki gumolito- we do kitowania dziur, przykle- jania papy, lepniki gumolitowe konserwacyjne do dachów, pa- pa gumolitowa do dachów, fun- damentów i izolacyj.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
26	Zakłady Chemiczne „Alwa”. Inż. A. Waligóra. Zarząd: Waligóra A., Inż.	Szczebrzeszyn, woj. Lubelskie.	Szczebrzeszyn, Tel.: 22.	Kalafonia; oleje żywiczne; żywica specjalna „Sigma” do fabrykacji smarów stałych, farb i pokostów, kalafonia specjalna do wyrobu muchołapek; terpentyna: biała, apteczna oraz słomkowa; smar adhezyjny do pasów; sykatywy żywiczne i pokost szybko schnący, żywica piwowarska, terpenhydrat.
27	Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych Sp. Akc. Kopalnie rudy, Zakłady Hutnicze, Elektrostalownia, Odlewnie, Warsztaty Mechaniczne, Stolarsnia, Fabryka Terpentyny i Kalafonii. Zarząd: Klarnier Czesław, Inż., Neuman Tadeusz, Inż., Raczyński Kazimierz, Inż., Płuzański Stanisław, Prof., Inż., Prot Jan, Inż., Wierzejski Witold, Inż.	Starachowice, (woj. Kieleckie). Poczta i tel. Starachowice. Adres telegr. „Starachowice”. Starachowice, stacje kol. tow. Wąchock i Wierzbik. Fabr. kalafonii i terpentyny.	Warszawa 1 Wawerska 15. Tel. 567-90 (centr.). Adres telegr.: „Starachowice — Warszawa”.	Kalafonia, terpentyna.
28	Tow. przetw. Drzewn. „Jarot” Sp. z ogr. odp. Zarząd: Piasecki Marian, Inż. Dyrekcja: Cybulski Kazimierz, Inż., Goleniewski Stanisław.	Rudnik n/Sanem.	Rudnik n/Sanem Tel. 19.	Terpentyna bezbarwna techn., bezbarwna apteczna, słomkowa, olej flotacyjny, olej sosnowy (pine-oil), olej żywiczny. Kalafonia ekstrakcyjna, kalafonia żywiczna (b. jasna), kalafonia specjalna twarda do lakiernictwa, kalafonia do smarów wozowych (emulgator).
29	Łódzka Fabryka Sadzy „Sadzan.	Łódź, Pomorska 102. Tel. 228-69.	Łódź, Pomorska 102. Tel. 227-40.	Terpentyna, sadza gazowa.
30	„Carbona” Sp. z o. o. Dyrekcja: Jerzykiewicz Walenty.	Katowice 6, Kłodnicka 83.	Katowice 6. Kłodnicka 83. Tel. 250-13. Adres telegr. „Carbona” Katowice.	Farby czarne do wszelkiego użytku, sadze dla przemysłów: gumowego, drukarskiego. Bejca orzechowa, mahoniowa i czarna.
31	Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Falter Alfred, Lindenberg Paul, Popelier Gustaw, Toepfritz Ludwik, Sir Max Müller William, Kimens Ryszard Edward, Sussmann Sigismund, Trepka Edmund, Inż., Wieniawski Antoni, Zarząd: Wiślicki Feliks, Inż., Prezes, Majmon Henryk, Dr.	Tomaszów - Mazowiecki. Tel. Nr. 6.	Warszawa, Wilcza 9a. Tel. 833-61, 828-96, 875-45, 875-49, 875-39, 975-43. Adres telegr.: Soartif-Warszawa.	Przędza jedwabiu sztucznego systemem wiskozowym pojedyncza i łączona; słomka i włosie szt. jedw.; cięte włókna wiskozowe (Textra, Argona, Lintex), przedza z włókien ciętych (Artex); papier wiskozowy (Tomofan); sól glauberska; siarczek węgla.
32	Fabryka Przędzy i Tkanin Sztucznych „Chodaków”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Kozierowski Antoni, Inż., Januszewski Wacław, Inż., Carnot Łazarz, Veit-Gysin Alfred, Dr., Czetwertyński Seweryn. Zarząd: Krzyżanowski Józef, Inż., Piekalkiewicz Jan, Dr., Chatin Emil, Sarjusz Wolski Zygmunt, Dowkontt Andrzej, Inż. Dyrekcja: Kozierowski Antoni, Inż.,	Chodaków, powiat Sochaczewski.	Warszawa, Wspólna 60, m. 1. Biuro Zarządu: Chodaków, poczta Sochaczew, skrz. poczt. 39. Tel. Sochaczew 81. Adres telegr.: Chodaków, Sochaczew.	Przędza jedwabiu sztucznego surowa, nitkowana, pojedyncza, i łączona w pasmach i na szpulach; przedza szlichtowana: surowa, barwiona i manipulowana w pasmach, na szpulach; przedza matowa cienkoprzędna „Mewa” i „Mimewa” do wyrobów dzianych i pończoszniczych.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
33	Belgijska Spółka Akcyjna Tow. Akc. Myszkowskiej Fabryki Sztucznego Jed- wabiu, Soie Artificielle de Myszków — S. A., Łódź. Zarząd (Bruksela): Lagache Leon, Lagache Edmund, Lagache Henryk, Demaret Karol, Lacoste Pierre, Dyr. Gen. Dyrekcja (Polska): Marchal Jan, Thomas Louis.	Myszków, powiat Zawierciański. Tel. 18. Adres telegr.: „Jedwab — Mysz- ków”.	Łódź, Al. Kościusz- ki, 36. Tel.: 155-93. Adres telegr.: „Sam - Łódź”.	Przędza i słomka jedwabiu sztucznego.
34	Związek Koksowni, Sp. z ogr. odp. Gen. Dyr.: Wojnar Jerzy, Inż.	Zakłady Chemiczne w Wielkich Hajdu- kach. Zakłady Impregna- cyjne w Wielkim Chelmie, we Wron- kach i w Solcu Ku- jawskim. Zakład impregna- cyjny i tartak w Katowicach — Li- gocie. Fabryka Tektur Smołowcowych w Katowicach-Dąbiu.	Katowice, ul. Pow- stańców 50. Tel. Katowice 329-51. Adres telegr.: Koksownia.	Smoły z węgla kamiennego de- stylowane i preparowane, smoły do budowy dróg, pak twardy, pak miękki, lepnik; oleje smo- łowcowe: impregnacyjny, kre- ozotowy, opałowy, pędny do motorów, płóczkowy do benzo- lu, płóczkowy do naftalenu, tłuszczowy, antracenowy filtro- wany, karbolineum i t. p.; olej neutralny, olej do czyszczenia, lakier do żelaza, lakier kotłowy i t. p. Naftalen surowy prasowa- ny; naftalen do motorów, na- ftalen czysty: sublimowany w łuskach, krystaliczny w kulkach i t. p.; — surowe kwasy karbo- lowe handlowe od 15/20 — 50/60%-owe; krezole, fenol, za- sady pirydynowe, pirydyna czy- sta; antracen 40 — 60%, acena- ften, karbazol, fluoren, frakcja fenantrenowa, chinolina i t. p.; żywice kumaronowe, lakiery z żywic kumaronowych. Benzen chem. czysty, benzol 90%, ben- zol motorowy, toluen chem. czy- sty, toluol techn., ksylol, sol- wentnafta I i II, kumol; kwas benzoesowy krystalizowany, kwas benzoesowy sublimowany, siarczan amonu. Impregnowanie podkładów ko- lejowych, słupów telegraficz- nych i innych materiałów drzew- nych olejem smołowcowym i so- lami impregnacyjnymi; sprze- daż soli impregnacyjnych: la- lit, triolit; wszelkiego rodzaju drzewo oraz materiał tarty w stanie surowym i zaimpregnowa- nym. Tektury smołowcowe wszelkich gatunków, papa izola- cyjna. Należące do Zw. Koks. samo- dzielne przedsiębiorstwo pod firmą: „Smołodrogi” Tow. Bu- dowy Dróg Smołowanych Sp. z o. o., Katowice, Powstańców 50 — dostarcza masy bitumiczne (osmołowane materiały kamien- ne) do budowy nowoczesnych nawierzchni dróg smołowanych oraz wykonuje wszelkie prace wchodzące w zakres budownic- twa dróg smołowanych: smoło- wanie nawierzchniowe, dywa- nowe, wgłębne oraz jako spe- cjalność t. zw. smołobeton i t. p.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
35	„Wola Krzysztoporska”, Fabryka Chem. Dyrekcja: Szpilfogel M., Dr.	Wola Krzysztopor- ska, poczta Piotr- ków.	Wola Krzysztopor- ska, poczta Piotr- ków. Tel. Piotrków 11-65.	Barwniki organiczne na baweł- nę, wełnę, półwełnę, jedwab, skórę; produkty chemiczne.
36	Zakłady Chemiczne w Win- nicy, Sp. Akc. Dyrekcja: Hirszowski Alfred, Dr.	Winnica.	Winnica, poczta Henryków, koło Warszawy. Tel.: I Podm. Nr. 17. Adres telegr.: Winchem, Henryków k/War- szawy.	Syntetyczne barwniki organiczne i syntetyczne organ. produkty przejściowe.
37	„Przemysł Chemiczny Bo- ruta”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Maciszewski Fr. Dr., Peschel Karol, Dr. Berger Eugeniusz, Inż., Danielewicz Władysław, Inż., Rogalski W., Dr., Sommer Wiktor, Inż., Nowak Jerzy, Dr., Małachowski Stanisław. Zarząd: Piasecki Marian, Inż.	Zgierz, J. Śniechow- skiego 30. Tel. Łódź 195-96, 195-97	Zarząd i Biuro główne: Zgierz, J. Śniechowskiego 30. Adres telegr.: „Boruta — Zgierz”.	Barwniki: bezpośrednie, siarko- we, kwasowe, kwasowo-chromo- we, zaprawowe, zasadowe, ni- grozyny, kadziowe, rezaminowe i t. d. Produkty syntetyczno-organicz- ne: do wyrobu barwników, gór- niczych materiałów kruszących, impregnacji, dezynfekcji, m. i. nitro-pochodne benzolu, fenolu, naftalinu, zasady, ich sole i po- chodne, m. in. anilina, nitro- i chlorotoluidyna, ortoanizydyna, nitro- i chloroanizydyna, benzy- dyna, dwufenyloamina, amino- i metoksyaminodwufenyloamina; jedno- i dwusulfokwasy amin, oksywiazków i t. d., jak kwas sulfanilowy, kwas naftionowy, kwas H, kwas Gamma, betanaf- tol, alfanafityloamina, alfanaf- tol, paranitroanilina i t. p. Środ- ki pomocnicze dla przemysłu włókienniczego; hydrosulfit FA, sulfanol, nitrol i t. p., przy- śpieszacze wulkanizacji dla prze- mysłu gumowego, m. i. rezinole: D, DM, M, F., T., UR. Kwasy i sole techniczne: oleum 65%, azotowy 48° i 40°Bé, kwa- śny siarczan sodowy (bisulfat), chlorek i siarczan cynku (stały i 50%) i inne. Środki dezynfekujące: chlora- ktin, chlorakton i amogen.
38	Pabianicka Spółka Akcyj- na Przemysłu Chemicz- nego. Zarząd: Schmid—Respinger Alfred, Salathe Ernst, Schweikert Kurt, Dr., Thommen Herman, Zweifel Henryk, Beck Teodor, Dr., Käppeli Robert, Dr., Isler Maks, Dr., Dyrekcja: Thommen Herman.	Pabianice. Tel. 7.	Pabianice, Piłsud- skiego 5. Tel.: Pa- bianice Nr. 7, Łódź NN: 121-86 i 121-66. Adres te- legr.: „Tetrazo — Pabianice”.	Barwniki: anilinowe, naftalino- we, siarkowe, kadziowe, chro- mowe, bezpośrednie kwasowe, zasadowe i t. d. dla wszystkich gałęzi przemysłu włókiennicze- go, do sztucznego i naturalnego jedwabiu, skóry, papieru, słomy, tłuszczów, mydła, atramentów i t. d. Siarczek sodu; kwaśny siarczyn sodu (bisulfit) w pro- szku i w płynie; kwas mrówko- wy; tiosiarczan sodu (anty- chlor); bursolina do skór; Rapi- daza, środek apreturowy, sapa- mina, utrwalacze dla celów fo- tograficznych. Przetwory farma- ceutyczne ogólnie - handlowe i specjalne marki „Ciba”.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
39	„Sigma” Górnośląska Fabryka Farb. Zarząd: Siegreich D., Płockier Józef, Dr.	Wełnowiec, ul. Piastów 11. Tel. Wełnowiec 307-81.	Katowice, Sokolska 7. Tel. 304-58. Adres telegr. Sigma Wełnowiec.	Barwniki, organiczne związki barwiące, barwniki anilinowe dla przem. tekstylnego, papierniczego, lakierów i farb, półprodukty przejściowe, kwasy naftolosulfonowe, ich nitro-związki, pigmenty synt. i org. Farby malarskie suche, bejce drzewne.
40	Warszawskie Tow. „Motor”, Sp. Akc. Zakł. Chemiczno - Farmaceutyczne i Fabryka Wód Mineralnych Sztucznych. Zarząd: Więckowski Ferdynand, Mag., Kozłowski Władysław, Mag. pr., Ryl Stanisław, Mag. pr.	Warszawa.	Warszawa, Marszałkowska 23. Tel. 887-90, 552-60.	Preparaty farmaceutyczne galenowe; specyfiki lecznicze; odczynniki do analizy; kwas salicylowy i jego pochodne, kwas etylo-izo-propylo - barbiturowy; sole srebra i żelaza; kąpiele lecznicze; wody mineralne sztuczne. Alkaloidy opiumowe (morfina, kodeina, etylomorfina) wyr. z polskiego suszu makowego.
41	T-wo Przem. Chem.-Farm. d. Magister Kławe Sp. Akc. Zarząd: Kławe Stanisław, Dr., Kławe Wacław, Inż. techn., Kławe Janina. Dyrekcja: Kławe Stanisław, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Karolkowa 22/24. Tel. 610-51, 625-08, 501-76, 673-36, 236-48, 300-33. Adres telegr.: „Hemogen — Warszawa.	Przetwory farmaceutyczne. Organopreparaty. Iniekcje. Prep. bakteryjne. Chemikalia. Szczepionki i surowice weterynaryjne i ludzkie.
42	Przemysł-Handl. Zakłady Chem. „Ludwik Spiess i Syn”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Krzyżański Bolesław, Spiess Stefan, Freyer Zdzisław, Brun Stefan, Roché Georges, Trepka Edmund, Inż. Zarząd: Spiess Ludwik, Hofman Mieczysław, Kozłowski Andrzej, Kozłowski Ludwik Antoni. Dyrektor działu naukowego: Otołski Stefan, Dr.	Tarchomin. Tel.: I Podm. Nr. 15.	Warszawa, Daniłowiczowska 16. Tel. Centrala: 545-20. Adres telegr.: Spiessyn - Warszawa.	Chemikalia i przetwory farmaceutyczne.
43	Chemiczno - Farmaceutyczne Zakłady Przemysłowe Fr. Karpiński, Sp. Akc. Zarząd: Karpiński Franciszek, Zdankowski Wit, Koskowski Bronisław, Prof.	Warszawa.	Warszawa, Wolność 9. Telefony: 11-91-00, 11-06-00, 12-13-06, 12-10-02. Oddziały: Gdynia, ul. Morska 78. Lwów, Pasaż Mickiewicza 26. Poznań, Dąbrowskiego Nr. 32. Tel. 65-62. Adres telegr.: Frankar - Warszawa.	Chemikalia lecznicze i techniczne, produkty farmaceutyczne, środki kosmetyczne, wody mineralne sztuczne i napoje chlódzące.
44	Polska Spółka Wytworów Chemicznych „Roche” Sp. Akc. w Warszawie. Zarząd: Wroczyński Czesław, Dr., Michalski Jerzy, Prof., Dr., Barell Emil, Dr., Weil Stanisław, Prof., Dr., Delachaux Louis, Dr.	Warszawa. Rakowiecka 19.	Warszawa. Adres telegr.: Rechopol - Warszawa.	Morfina, kodeina, etylomorfina, kokaina oraz ich sole; gwajakol-sulfonian potasu; specyfiki farmaceutyczne.

NAZWA
PRZEDSIĘBIORSTWAMiejscowość
w której znajduje
się fabrykaADRES
ZARZĄDUWYTWARZANE
PRODUKTY

- 45 Fabryka Chemiczno - Farmaceutyczna R. Barcikowski, Sp. Akc. Poznań.
Dyrekcja:
Kłosiński Stanisław,
Ciaciuch Władysław,
Czepeżyński Włodzimierz.
Poznań, Składowa 13—18. Tel. 44-44.
Oddziały:
Gdynia, Celna 8.
Katowice, Pl. Wolności 4.
Łódź, Piotrkowska 91.
Warszawa, Długa 31.
Równe, Hallera 11.
Adres telegr.:
Erbeta — Poznań.
Specyfikiki farmaceutyczne, wszelkie iniekcje, wyroby galenowe; preparaty chemiczne, zwłaszcza kwas mlekowy, sole kw. mlekowego, cytryniany, winiany, sole amonowe chem. czyste, sole kadmu; lecytyna, pepsyna Ph, P, H, białczan taniny, wszelkie odczynniki, środki dezynfekcyjne; zieleń szweinfurcka.
- 46 Dr. A. Wander, Sp. Akc. Fabr. Chem. - Farmaceutyczna. Kraków, Mogilska 80.
Zarząd:
Wander Albert, Dr.,
Kaplicki Mieczysław, Dr.,
Lewalski Antoni, Inż.,
Nowak Julian, Dr.,
Balla Aleksander, Mag.,
Gossweiler Charles, Dr.,
Koffler Maksymilian, Dr.,
Krzyżanowski Adam, Prof.
Dyrekcja:
Koffler Maksymilian, Dr.,
Studnicki Tadeusz.
Kraków, Mogilska 80. Tel. 162-23, 161-12. Skrz. poczt. 558. Adres telegr.: A. Wander-Kraków.
Preparaty chemiczno-farmaceutyczne, dietetyczne, cukrowniczo - farmaceutyczne, preparaty słodowe dla piekarstwa, branży tekstylnej; różne preparaty dla przemysłu tekstylnego i garbarskiego, podkłady do kremów kosmet.; specjalne maki zdrowotne, dodatki do pieczywa, albumina i t. p.
- 47 Zakł. Chem. „Laokoon”. Sp. Akc. Lwów.
Rada Nadzorcza:
Parnas J., Dr., Prezes,
Wysoczański Bronisław, Dr.,
Zarząd:
Blumenfeld Izidor, Dr.,
Weiss Maksymilian, Mag.
Lwów, Furgalskiego 6. Tel. 210-62 i 287-21. Adres telegr.: Laokoon — Lwów.
Produkty farmaceutyczne, chemiczne, organoterapeutyczne.
- 48 „Scott & Bowne” S. A. Tow. Przemysł. - Handlowe dla wyr. chem.-farmaceut. Łódź, Andrzeja 63. Tel. 237-65.
Zarząd:
Szemion Abram,
Wolski Tomasz, Inż.
Warszawa, Okopowa Nr. 21/23. Tel. 233-93, 221-48.
Adres telegr.: „Emulsja”.
Fenacetyna, sole bizmutowe: azotan bizmutu, podazotan bizmutu, podsalicylan bizmutu, podgalusan bizmutu, podwęglan bizmutu, oksyjodogalusan bizmutu, tleno-jodek bizmutu, chinino-jodek bizmutu, wodorotlenek bizmutu, tlenek bizmutu, tlenochlorek bizmutu, cytrynian litu, octan sodu ch. cz., węglan sodu ch. cz., azotan sodu ch. cz.
- 49 „Synthesa” Zakłady Chemiczne, Sp. z o. o. Warszawa.
Zarząd:
Jaxa Bykowski Zygmunt,
Lerer Henryk, Inż.,
Mieszczański Zbigniew.
Warszawa, Dolna 4. Tel. 437-12, 437-18.
Eter etylowy „Synthesa”, eter do narkozy, środki dezynfekcyjne, alkohol amyłowy, alkohol butylowy, estry: octowy, amyłowy, mrówkowy, mlecza etylu, Methylsynthon - Methylanon, Synthon - Anon, sole nieorganiczne chem. czyste, fosforan sodu, nadrtlenek magnezu. Odczynniki do analiz, kolodium, mlecza wapnia chem. czysty, sole kw. cytrynowego, szczawowego, fosforowego, solnego i siarkowego, tlenek cynku ch. cz., sole litu, strontu i cyny. Fenacetyna i acetanilid.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
50	Spółka Akcyjna dla Przemysłu Spirytusowego i Chemicznego w Łańcucie. Zarząd: Dwernicki Szcęsny, Wierciński Juliusz.	Łańcut, Małopolska.	Łańcut. Tel. Nr. 6. Adres telegr.: Towarzystwo Spirytusowe.	Eter, eter do narkozy, kolodium, gorzelnia melasowa, rektyfikacja spirytusu.
51	Fabryka Chemiczno - Farmaceutyczna „Elit”. Dyrekcja: Herzig Marian, Herzig Zygmunt.	Grodzisk - Mazowiecki.	Warszawa, Złota 14. Tel. 581-72.	Wszelkiego rodzaju etery etylowe, eter do narkozy, chloroform chem. czysty, chloroform do narkozy, kolodium wszystkich procentowości, środki dezynfekcyjne, rozpuszczalniki dla przemysłu lakiern. i garbarskiego jak: alkohol amyłowy, alkohol butylowy, propylowy, izobutyłowy, octan amyłowy, butylowy, etylowy, propylowy i t. p. wszelkiego rodzaju estry jak: mrówkowy, masłowy i t. p., plastyfikatory dla przemysłu lakierniczego i garbarskiego, jak: fosforan trójkrezylu, dwubutyłowy ester kwasu ftalowego, dwuetyłowy ester kwasu ftalowego i t. p., esencje dla przemysłu cukierniczego jak: esencja rumowa, oraz wszelkiego rodzaju esencje owocowe. Siarczan glinu chem. czysty.
52	Domagalski i S-ka. Zarząd: Domagalski Marian, Domagalski Roger.	Poznań, Garncarska 8. Adres telegr.: Domagalska Poznań.	Poznań, Św. Marcina 34. Tel. 32-72.	Olejki eteryczne, esencje owocowe, etery i estry; naturalne soki owocowe. Pastylki do sztucznych wód mineralnych, barwniki roślinne i anilinowe, karmel i t. p.
53	Zakł. Chem. „Kutno” Sp. Akc. Zarząd: Rotstein Wanda, Ernst Hugo, Rotstein Mieczysław. Dyrekcja: Rotstein Władysław.	Kutno, ul. Mickiewicza 33. Tel. 49.	Warszawa, Pl. Napoleona 9. Tel.: 654-84.	Spirytus rektyfikowany, spirytus bezwodny, alkohole wyższe.
54	Pierwsza Polska Wytwórnia Waniliny Sp. z o. o. Zarząd i Dyrekcja: Weyssenhoff Jan, Prof. Dr., Hepner Adam, Dr.	Warszawa, Senatorska 36.	Warszawa, Senatorska 36. Tel. 281-66 i 205-14.	Wanilina, olejki eteryczne, kompozycje zapachowe.
55	Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce. Zarząd: Litterer Gustaw, Dr., Lande H., Lityński Z., Karsch J., Holtorp M.	Obejmuje 17 fabryk perfumeryjnych.	Warszawa, Wierzbowa 11. Tel. 668-97.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.

NAZWA
PRZEDSIĘBIORSTWAMiejscowość
w której znajduje
się fabrykaADRES
ZARZĄDUWYTWARZANE
PRODUKTY

- 56 Sekcja Przemysłu Perfumeryjno - Kosmetycznego przy Związku Przemysłowców w Krakowie.
- Zarząd Związku:
Jarszyński Z., Dr.,
Spitzer T., Dr.
Zarząd Sekcji:
Miklaszewski Antoni.
- Obejmuje 13 fabryk perfumeryjnych.
- Kraków, ul. Szpitalna 15. Tel. 121-41 i 146-16.
- Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego i kosmetycznego.
- 57 T-wo Zakł. Chem. „Strem”, Sp. Akc.
- Rada Nadzorcza:
Michalski Jerzy Dr.,
Aschkenasy Henryk, Dr.,
Barciński Henryk,
Bernstein Aleksander, Dr.,
Hertz Mieczysław,
Kamenka Herman, Dr.,
Kozłowski Andrzej,
Lassner Teodor,
Liban Jan,
Meyer Jerzy,
Spiess Ludwik,
Weinsberg Bertold.
- Zarząd:
Landau Józef, Dr.,
Ginsberg Karol, Inż.
- Strzemieszyce, Zniesienie, pod Lwowem, Chojny pod Łodzią, Tarchomin.
- Warszawa, Mazowiecka Nr. 7. Tel. 273-17, 209-23, 303-20, 584-30, 524-67, 203-10, 635-36, 216-00, 656-65.
Oddział we Lwowie: Podleskiego 8. Tel. 206-12. Adres telegr.: „Strem”.
- Klej kostny i skórnny, w tabliczkach, perełkach i proszku. Tucol — klej specjalny wodoodporny do fornierowania w prasach hydraulicznych na gorąco. Elasticol specjalny klej do fabrykacji gumy, klej do pasów, żelatyna techniczna. Spumul — środek przeciwko pienieniu się kleju, gliceryna farmaceutyczna, destylowana i dynamitowa, oleina acidum oleinicum redestillatum, stearyna zwykła i kosmetyczna. Steracid — do mieszanek gumowych, stearyniany: cynku, magnezu, glinu ołowiu, wapnia. Steglicyd — podkład do suchych kremów, Mączki kostne nawozowe, olej kopytkowy, olej kostny.
- 58 Zakł. Chem. „Kantorja” Sp. Akc.
- Zarząd:
Mandelbaum Julian,
Mandelbaum Jerzy Gabriel,
Mandelbaum Elias,
Mandelbaum Józef, Inż.
- Opatów kielecki.
- Warszawa, Biuro zakupu ul. Alberta I Nr. 3. Tel. 201-42 i 218-78. Adres telegr.: „Kantorja”.
- Stearyna, steracid, stearyna kosm., oleina, gliceryna, pak stearynowy; tłuszcze i oleje, makuchy i śruty odolejone, olej rycynowy medyczny, lotn., i techn., śrut rycynowy jako nawóz sztuczny. Mydła, proszki do prania, świece.
- 59 Przetwórnia Tłuszczów Zwierzęcych „Tezet” Sp. z ogr. odp.
- Zarząd:
Abramowicz L.,
Berinblum L.,
Schitłowski M.,
Ilutowicz I.
- Toruń, Dworcowa 18/22. Tel. 11-17.
- Warszawa, Pl. Żelaznej Bramy 2. Tel. 201-82.
- Oleina, stearyna, gliceryna.
- 60 Chemiczna Fabr. „Ergasta” C. Nagórski.
- Dyrekcja:
Nagórski Czesław,
Nagórski Edmund,
Fabrowski Zygmunt.
- Starogard.
- Starogard. Tel. 36 i 206. Adres telegr.: Ergasta, Starogard.
- Proszki i mydła do prania, mydła toaletowe, pasty do obuwia, frotery do podłóg, błyszczyki do czyszczenia metali i skór. Art. perfumeryjno-kosm., chlorek etylu, chlorek metylu i t. d. oraz baterie i anodówki „Elba-Starogard”.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
61	Akc. Tow. Kurlandzkiej Olejarni. Zarząd: Szabad P., Kryński W., Trocki Saul, Inż., Szadowska R., Szabad J., Trocki E. Dyrekcja: Trocki Saul Inż., Szabad Józef.	Wilno, ul. Kur- landzka. Tel. 603.	Wilno, Słowackie- go 28. Tel. 602 i 299. Adres telegr.: Kurlandzka Ole- jarnia Wilno.	Oleje i makuchy; lniane sło- necznikowe, rzepakowe, konop- ne, kokosowe, palmowe; oleje jadalne rafinowane. Pokosty.
62	Przewórnia Olejów Roślin- nych, Sp. Akc. Zarząd: Nassalski Waclaw, Klonowski Zygmunt, Dr., Inż., Tencer Maurycy, Dr., Inż.	Radom.	Radom. Tel. 15-26. Adres telegr.: Prze- twórnia — Radom.	Pokost lniany „Factor“; farby olejne, lakiery olejne i nitroce- lulozowe. Smar adhezyjny. Kle- je kolodionowe.
63	Fabr. Olejów i Tłuszczów Roślinnych „J. D. Potoka Synowie“, Sp. Akc. Zarząd: Potok S., Potok J., Pillersdorf E.	Będzin, Małobądz	Będzin, Małobądz. Tel.: Będzin 718-64 i 718-65. Adres te- legr.: „Potokowie Będzin“.	Olej rycynowy medyczny, lotni- czy i techniczny; tłuszcze i ole- je: kokosowy, z ziarn palmo- wych, lniany i rzepakowy, soya, sezamowy, konopny i słoneczni- kowy—rafinowane i techniczne; olej do palenia; Pokost lnia- ny; tłuszcz jadalny „Potokol“; tłuszcz roślinny (margaryna) „Potokana“, oleje jadalne rafi- nowane; makuchy odolejone — jako pasza dla bydła; śrut ry- cynowy — jako nawóz sztuczny; rafineria szmalcu wieprzowego.
64	Zakłady Przemysłu Tłusz- czowego i Olejarskiego „Union“, S. A. Zarząd: Podraszko Jan, Inż., Kukula Rudolf.	Gdynia.	Gdynia-Port, Na- brzeże Indyjskie. Tel. Centrala 29-41, skrz. poczt. 125. Adres telegr.: Olejarnia - Gdynia.	Wszelkie tłuszcze i oleje roślin- ne: kokosowy, palmowy, konop- ny, lniany, rzepakowy, utwar- dzone i inne, makuchy wszelkich gatunków.
65	Holländisch Danziger Oel u. Firnis-Fabrik „Ölimum“, G. m. b. H. Zarząd: Bermann Sam.	Gdańsk.	Gdańsk - Neufahr- wasser, Wilhelm- strasse 21. Tel. 350-72, 350-76. Adres telegr.: „Ölimum“.	Oleje roślinne i pokosty.
66	Gdańska Wytwórnia Ole- jów T. z. o. p. Dyrekcja: Gurwicz M., Mazur A.	Gdańsk.	G d a ń s k - Schell- mühler Wiesen- damm 6. Tel. 272-19, 259-19. Adres te- legr. Oleofett.	Oleje roślinne; surowce dla fa- bryk mydła.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
67	Związek Polskich Olejarni. Zarząd: Trocki Saul, Inż., Abramowicz L., Mazur A., Podraszko Jan, Inż., Potok Jakób, Dr. Dyrekcja: Szelenberg Ludwik, Inż. Radomyski J., Inż.	Członkowie Związku: „Union” Sp. Akc. Gdynia, Tow. Akc. Kurlandzkiej Olejarni — Wilno, Sp. Akc. „J. D. Potoka Synowie” Będzin — Małobądz, Sp. z o. o. „Białol”, Białystok, „Rolnicza Spółka Olejarska z o. o., Szamotuły, P. Hoffmann i Sp., Bielsko, Gdańska Wytwórnia Olejów, Gdańsk, Olejarnia „Sz. A. Cuperfajn i S-wie”, Kowel, Olejarnia Fr. Woyton, Toruń, „Śląska Olejarnia Kołłontay” S. z o.o. Katowice. Olejarnia „Chermart” — Toruń. Sp. z o. o. „Olivum”, Gdańsk, Nowy-Port, Danziger Oelfabrik, M. Wrocławski i Co. Gdańsk, Tiegenhöfer Oelmühle, Tiegenhof, Płocka Olejarnia W. Szperling, Płock, „Kresowa Olejarnia Parowa” — Wilno, Olejarnia Józef Lauterpacht — Żółkiew, Zakł. Chem. „Kantorja” — Warszawa, Olejarnia Br. Gold, Baranowicze, Kutnowska Olejarnia A. Jarecki i Ska, Kutno. Laengner i Illgner, Toruń - Mokre. Fabryka Olejów Roślinnych. Z. Arzt, Bielsko. Parowa Fabr. N. Krucela i M. Janowicza, Pruzana, Będzińska Olejarnia „Siemol”, Będzin, Olejarnia „Przerób Nasion Oleistych” Sp. z o. o., Wilno, Mechaniczna Olejarnia E. Cukier, Łódź, Olejarnia „Szemen” J. Szepetyński i Ska, Lida.	Warszawa, Czackiego 3/5. Tel. 654-59 —Dyr. Sekr. 308-00.	Oleje i tłuszcze roślinne, maku- chy i śruty odolejone, pokosty.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
68	Przemysł Tłuszczowy „Schicht - Lever”, Sp. Akc. (dawniej „Saturnia”). Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Schicht Henryk, Dr., Barnish Croudson William Landau Józef, Dr., Schicht Franciszek, Schicht Werner. Zarząd: Podraszko Jan, Inż., Rigele Herman.	Warszawa—Praga, Szwedzka 26. Trzebinia	Warszawa, Nowy- Zjazd 1. Tel. Cen- trala: 555-40, 605-77, 605-99. Adres telegr.: Schichtpol — Warszawa.	Mydła wszelkich gatunków, pro- szki do prania; margaryna, wszelkie tłuszcze i oleje jadal- ne, gliceryna, wyroby toaleta- we, kosmetyki i pachnidła; wszelkie artykuły tłuszczowe.
69	Unida Sp. z o. o. Zakł. Tłuszczowe i Olejarskie. Zarząd: Rigele H., Schrader H. Inż.	Gdańsk - Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51 258-39 Adres telegr.: Unida	Przedstawicielstwo warszawskie: „Ago- rit”. Sp. z o. o. Warszawa, Szkolna 4. Tel. 650-62.	Rafineria i utwardzalnia tłu- szczów i olejów roślinnych, oraz zwierzęcych dla celów jadalnych i techn.
70	„Tiegenhöfer Oelmühle“ Aktiengesellschaft. Dyrektor: Drews. R., Lau K.,	Tiegenhof pod Gdańskiem	Tiegenhof. Tel. 16, Adres telegr.: Oelmühle Tiegen- hof.	Ekstrakcja nasion oleistych. Ra- fineria olejów jadalnych.
71	„Amada”, Sp. Akc. dla Fa- brykacji Margaryny. Zarząd: Rigele H., Schrader H., Inż.	Gdańsk - Schell- mühl.	Gdańsk - Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51, do 212-55. Adres telegr.: Amada - Gdańsk.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
72	„Oleo“ Oel- und Fettfa- brik A. G. Zarząd: Gurwitsch M., Mazur A.	Gdańsk - Schell- mühl.	Gdańsk - Schell- mühler Wiesen- damm 6. Tel. 272-19, 259-19. Adres te- legr.: Oleofett.	Rafineria olejów i tłuszców do celów jadalnych. Fabryka tłu- szczów do celów jadalnych.
73	Centralny Związek Prze- mysłu Mydlarskiego w Pol- sce. Prezydium Rady: Maciejewski Franciszek, Rigele Herman, Adamczewski Władysław, Huppert Robert, Prezydium Zarządu: Krause Jerzy, Inż., Podraszko Jan, Inż., Kołontay Eryk A.	Warszawa.	Warszawa Stokrzy- ska 16 m. 6. Tel.: 247-76.	Organizacja zawodowa przemv- słu mydlarskiego.
74	Fabr. Ultramaryny i Farb „Setzer i Werner” Sp. Akc. Zarząd: Werner Józef, de Phull Henryk, Horny Detlef.	Warszawa.	Warszawa, Solec 39. Tel. 922-97, 904-45. Adres te- legr.: Setzwerner.	Ultramaryna; farby mineralne.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
75	Pruszkowska Fabryka Ultramaryny „Sommer i Nowe” Sp. Akc. Zarząd: Nowe Kazimierz, Inż., Irlicht Bronisław, Inż., Zamoyski Tadeusz, Inż.	Pruszków. Adres telegr.: „Nowe Pruszków”.	Warszawa, Wspólna 58. Tel. 968-32.	Ultramaryna.
76	Zakłady Bieli Cynkowej i Przetworów Chemicz. „Huta Feniks”, Sp. Akc. Zarząd: Szpigelman Maria, Szpigelman Izak, Inwald Zygmunt, Rechtszaft Osjaś Dr., Lipschitz Emil.	Będzin.	Będzin. Tel. og.: 718-19, dyr.: 718-22, biuro sprzed.: 715-19. Adres telegr.: „Fenix”, Będzin.	Biel cynkowa.
77	Fabr. Bieli Cynkowej i Huta cynkowa „Leontyna” B. i J. Inwald.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 54. Tel. 714-19, 718-90. Adres telegr.: „Inwald”, Będzin.	Biel cynkowa.
78	Fabr. Bieli Cynkowej B-ci Löbbecke. Dyrekcja: Wandzel Michał.	Niedzieliska, poczta Szczakowa.	Niedzieliska, poczta Szczakowa. Tel. Szczakowa 3.	Biel cynkowa.
79	Polskie Zakłady Przemysłu Cynkowego, Sp. Akc. Zarząd: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor, Wojtyła Stanisław. Dyrekcja: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor.	Będzin.	Będzin. Tel. 711-51, 717-62. Adres telegr.: Blachocynk, Będzin.	Biel cynkowa, tlenek cynku farmaceutyczny tlenek żelaza, (czerwień), czerń oksydowa, chlorek cynku w stanie płynnym, stopionym i sproszkowanym, blacha żelazna ocynkowana, blacha ocynkowana — pomalowana, wiadra ocynkowane, blacha ocynkowana — pomiedzowana, blachy dziurkowane (sita), bębny do karbidu, azotniaku, asfaltu i t. p., blacha cynkowa.
80	Fabryka Farb Mineralnych i Chemicznych, B-cia Inwald i A. Sercarz, Spadk.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 40. Tel. 713-24. Adres telegr.: „Inwald”, Będzin.	Farby chemiczne: czerwienie i zielenie wapienne, zielenie chromowe, żółcienie, czerwienie cynobrowe, niebieskie, wapienne, fiolety, minie techniczne, bejce orzechowe i mahoniowe i t. p. Pigmenty dla przemysłu: lakiern., drukarsk. i gumowego. Farby mineralne: ugary, czerwienie, czernie.
81	Częstochowska Fabryka Farb „Zawodzie”. Zarząd: Wolberg Aleksander, Dr., Karpf Ludwik, Inż.	Częstochowa.	Częstochowa, Katedralna 8. Tel. 24-55. Adres telegr.: Aleksander Wolberg, Częstochowa.	Farby suche malarskie: zielenie chromowe, cynkowe, wapienne, żółcienie chromowe, cynkowe, czerwienie klejowe, olejne, bordeaux klejone i olejne, cynobry im. fiołkowe, bremeńskie, niebieskie, błękit pruski. Do drzewa bejca mahoniowa, orzechowa, farby dla przemysłu tapetowego, papieru kolorowego, lakierów, farb artyst., kredek, ołówków, kauczuku. Pigmenty organiczne 100%, klej roślinny, specjalne farby dla przemysłu garbarskiego, wodne i kolodionowe.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
82	Zakł. Przemysł. Jan Krause, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Krause Jan, Krause Jan Waldemar, Tarłowski Oskar.	Andrespol.	Andrespol, poczta Andrzejów. Tel. Łódź 222-33. Adres telegr.: „Jka” Łódź.	Farby malarskie, polewy do kafli, kafle białe i szamotowe
83	Zakłady Przemysłowo - Chemiczne W. Karpiński & W. Leppert. Zarząd: Leppert Bronisław, Leppert Zygmunt, Inż., Rządkowski Witold.	Helenówek pod Pruszkowem. Tel. Podm. II Nr. 24.	Warszawa, Al. Jerozolimskie 30. Tel. 606-21, 261-06 i 306-22. Adres telegr.: „Karlept — Warszawa”.	Lakiery powozowe i samochodowe, malarskie, dekoracyjne, techniczne, izolacyjne, asfaltowe, emalie piecowe. Lustroliny i Autolustroliny, farby olejne, ochronne przeciw rdzy. Lakiery nitrocelulozowe, spirytusowe. Kity, szpachlówki i pokosty.
84	Fabryka Lakierów i Farb Towarzystwo „Nobiles” Kochanowicz, Sachnowski & Co, Sp. Akc. Zarząd: Kochanowicz Józef, Stefanowicz Józef, Sachnowski Mieczysław, Goraj Andrzej, Ossowiecki H., Inż. Dyrekcja: Kochanowicz Józef, Stefanowicz Józef.	Włocławek, Łęska 23.	Warszawa, Szpitalna 5. Tel. 664-39 i 664-40.	Lakiery do wszelkich celów, lakiery nitrocelulozowe, farby lakiernicze.
85	Sp. Akc. Chemiczna Fabr. Dr. Rattner. Zarząd i Dyrekcja: Szereszowski Michał, Sachs Jerzy, Adler Mieczysław Maurycy, Lipsztat Bernard.	Pruszków, Wolska 20. Tel. Piastów 22.	Warszawa, Jerozolimska 105. Tel. 263-30, 263-04, 263-42. Adres telegr.: Farba — Warszawa.	Farby dla przemysłu graficznego, tapetowego, blaszanego etc. suche oraz tarte. Emalie na blachę i do tub; laki pigmentowe; pokosty graficzne; masa walcowa; malarskie emalie lakiernicze. Lakiery rdzochronne „Bitumastic”, lakiery dla przemysłu, lakiery nitrocelulozowe.
86	„Atra” Przemysł Chemiczny, S. A. Fabr. Farb Graficznych. Zarząd: Moykowski Stanisław, Hanisz Kurt, Dr.	Toruń — Mokre.	Toruń - Mokre Chrobrego 101/7. Tel. 20-61. Adres telegr.: „Atra” — Toruń.	Półfabrykaty. Farby suche i pokosty. Farby i pokosty graficzne, środki pomocnicze dla przemysłu graficznego, farby malarskie suche, oraz kit szklarski.
87	Fabr. Wyrobów Gumowych „Wolbrom”, Sp. Akc. Zarząd: Westen Fryderyk, Stadnikiewicz Witold, Witte Wilhelm, Edelli Henryk, Dr.	Wolbrom. Tel. 5, 15. Adres telegr.: „Guma Wolbrom”.	Wolbrom. Skład fabryczny warszawski, Leszno 15. Tel. 11-06-81, 11-04-91.	Techniczne wyroby gumowe, pasy i transportery, wyroby sportowe, opony i dętki rowerowe, obcasy gumowe i artykuły galanteryjne.
88	Warsz. Fabr. Wyrobów Gumowych „Wargum”, Sp. Akc. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Bereszko Wiktor, Krywicki Marek, Ruziewicz Antonina, Klejf Dorota, Ruziewicz Eugenia.	Warszawa.	Warszawa, Czerniakowska 84. Tel. 965-57. Adres telegr.: „Wargum” — Warszawa.	Wszelkiego rodzaju tkaniny gumowane.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
89	„Stomil”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza; Głowacki Zygmunt, Dr., Prez., Maćkowiak Wiktor, Inż., Ratajski Cyryl, Piechocki Stefan, Dr., Skulski Leopold, Inż., Więckowski Erwin, Ppl., dypl. Zarząd: Piotrowski Jan, Dr.	Poznań, Starołęcka 18. Tel. 59-03, 59-08, 55-80.	Poznań, Sew. Miel- żyńskiego 1. Tel. 45-41, 38-32, 38-35, 38-37, 38-84. Adres telegr.: „Stomil—Poznań”.	Opony i dętki samochodowe, samolotowe, motocyklowe, rowe- rowe i do pojazdów konnych
90	„Sanok” Polska Spółka dla Przemysłu Gumowego S. A. Zarząd i Dyrekcja; Schmidt Oskar, Dr.	Sanok.	Sanok. Tel. 112, 113, 122. Adres telegr.: Guma Sa- nok.	Posadzki i chodniki gumowe, pasy gumowe, taśmy transpor- terowe, węże gumowo-płócienn- e dla celów przeciwpożarow- ych, paski klinowe, obręcze gumowe do kół powozowych, podkowy gumowe, płótna gumo- wane, różne artykuły technicz- ne, gąbki gumowe, i inne arty- kuły z gumy porowatej, nici gu- mowe, obcasy gumowe i płyty podeszwowe (skórguma). Opo- ny i dętki rowerowe, oraz sze- reg artykułów gumowych dla celów specjalnych. Osobny dział produkcji artykułów ze spe- cjalnego rodzaju gumy porowa- tej t. zw. „Laticel”.
91	Zakłady Kauczukowe „Pia- stów”, Sp. Akc. Zarząd: Müller Fryderyk, Müller Henryk, Inż., Braun Edmund, Inż., Kasperowicz Konrad, Dr.:	Fabryka w Piasto- wie pod Warszawą. Tel. I podm. Nr. 22, 44 i 45.	Warszawa, Złota 35. Tel. 533-49, 562-60, 533-49, 303-49. Adres te- legr.: Piastogum, Warszawa.	Techniczne wyroby gumowe, pa- sy pędne gumowo-balatoidowe, pasy klinowe, „Klintex”, taśmy transportowe, węże gumowe różne, płyty gumowe do uszczel- nień, pierścienie, wały obłożone gumą dla papierni, drukarni i inne, wałki do wyzmaczek, ar- tykuły gumowe i ebonitowe, for- mowe, taśma izolacyjna. Podło- gi i chodniki gumowe „Rubole- um” jednobarwe i marmurkowe. Gumy do wozów ciężarowych i powozów. Masywy i półmasywy samochodowe, opony rowerowe „Express”, „Tryumf”, i dętki rowerowe „Piastów”. Składaki gumowe „Piast” oraz powłoki gumowe do składaków. Gumy do wycierania „Piesek”. Obicia i poduszki na oparcia i siedze- nia z gumy gąbczastej „Piasto- pil”.
92	Tow. Fabr. Wyrob. Az- best. i Gum. „Leonowit”, Sp. Akc. Zarząd: Nowiński M., Mautner F., Nowiński J., Herman P.	Łódź.	Łódź, Piotrkowska 175. Tel. 219-44 i 168-20. Adres te- legr.: „Leonowit”, Łódź. Repr. Warszawa, Złota 9, Tel. 639-30.	Techniczne wyroby gumowe i azbestowe oraz uszczelnienia do maszyn, taśmy hamulcowe do samochodów i dla celów przemysłowych, węże pożarni- cze.
93	Fabr. Wyrobów Gumo- wych „Satelit”, Sp. z ogr. odp. Zarząd i Dyrekcja; Trilling Anatol, Lebenson Bernard, Inż.	Łódź.	Łódź, Wólczańska 168. Tel. 148-29. Adres telegr.: „Gumsatelit”.	Techniczne wyroby gumowe i ebonitowe. Gumowanie tkanin.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
94	Fabryka uszczelnień, wy- robów gumowych i azbe- stowych R. Tschakert i S-ka. Właściciel: Tschakert Rudolf.	Warszawa, Gór- czewska 62/64. Tel. 611-42 i 665-42.	Warszawa, Gór- czewska 62/64. Tel. 611-42 i 665-42. Oddz. w Katowic- ach, Kościuszki 26. Tel. 318-70. Adres telegr.: „Adiant”, Warszawa.	Uszczelnienia do maszyn wszel- kiego typu, gumowe artykuły techn., masywy, artykuły baka- litowo-tkaninowe.
95	„Semperit” Polskie Zakł. Gumowe, Sp. Akc. Rada Zarządz.: Trepka Edmund, Inż., Epstein Tadeusz, Fajans Wacław, Dr., Fuchs Hugo, Dr., Reithoffere Moritz, Süsswein Ludwik, Ostrowski Witold, Folkman Emeryk. Dyrekcja: Krejcik Oskar.	Kraków.	Kraków, Rzeźnicza 20. Tel. 136-78, 175-36. Adres te- legr.: Semperit — Kraków.	Opony i dętki rowerowe, arty- kuły techn., tłoki dla kopalń oraz artykuły dla kolei, chirur- giczne obcasy i skóra gumowa t. zw. skórguma, piłki, art. ką- pielowe, ebonity, zabawki.
96	Polskie Zakłady Wyrobów Gumowych. Zarząd: Bereszko Wiktor, Krywicki Marek, Możdżeński Leon, Dr.	Warszawa, Gęsia 30.	Warszawa, Gęsia 30. Tel. 11-92-77.	Smoczki, środki ochronne, napa- luszniki lekarskie, palcówki techn. (t. zw. art. gumy macza- nej).
97	„Brage” Fabr. Wyrobów Gumowych. Dyrekcja: Ginzburg Samuel, Ginzburg Aleksander.	Warszawa.	Warszawa, Stalowa 9. Tel. 10-17-83. Dyr. dod. 10-17-83, lab. 10-34-33, buch. dod. 10-10-82, mag. 10-10-82, sprzedaż 10-08-53 fabryka. Adres telegr.: Bra- gęgum, Warszawa.	Piłki, zabawki do nadmuchiwa- nia i puszczące, dętki, guma do wycierania, uchwyty gumy do pedałów i hamulców, obcasy, guma-skóra, guma kaloszowa, klej, opony pneumatyczne do wózków dziecięcych, galanteria gumowa i artykuły masowego zbytu.
98	Angielsko - Polski Prze- mysł Gumowy „Gentle- man” Sp. Akc. Zarząd i Dyrekcja: Szrage Dawid, Prezes, Szrage Michał, V-prezes, Tempelhof Maurycy, Atkin John, Brodt Adam.	Łódź, Limanowskie- go 156.	Łódź, Tel. 199-40, 187-61. Adres te- legr.: Gentleman.	Nici gumowe, gąbki, poduszki, rękawice gumowe prasowane, e- lektrotechniczne, termofery, skórgum, obcasy, węże, wycie- raczki, piłki, worki do lodu, fartuchy, zabawki gumowe, pie- luszki, dywaniki, czepki kąpie- lowe, paski i torebki kąpielowe, wszelkiego rodzaju obuwie gu- mowe, opony samochodowe, ro- werowe, dętki i t. d.
99	Fabryka Wyrobów Gumo- wych Orawski i Ska. Sp. z o. o. Zarząd: Orawski Oskar, Rompalski Kazimierz.	Warszawa.	Warszawa, Jerozo- limskie 105. Tel. 541-06.	Okładanie gumą walców dla przemysłu garbarskiego, litogra- ficznego, drukarskiego i do wy- żymaczek, okładanie gumą kół żelaznych, przeguby parciano- gumowe do samochodów i mo- torów, wyroby ebonitowe i gu- mowe art. techn., profile i sznu- ry.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
100	Fabr. Wyróbów Gumowych „Indogum”. Zarząd: Kejlin M., Rajchenbaum J., Gruszkowski H. Dyrekcja: Gruszkowski Henryk.	Warszawa.	Warszawa, Srebrna 16. Tel. 653-15. Adres telegr.: „Indogum”.	Tkaniny gumowane, wszelkie węże dla kolejnictwa i przemy- słu, płyty gumowe, uszczelki, sznury, gumy jezdne powozowe, rowerowe i inne.
101	„Iskra i Karmański” Fa- bryka farb i przyborów malarskich, właśc. M. Chy- żewski. Dyrekcja: Chyżewski Maksymilian.	Kraków.	Kraków, Lubelska 12. Tel. 114-74, 125-65 i 141-80. Adres telegr.: Iskra — Kraków.	Atramenty, gumy, kleje, tusze do pieczętek, syndetikon, pla- możnik etc. Tusze do rysun- ków. Wstążki i kalki do ma- szyn piszących. Kalka do ołów- ka. Matryce i aparaty do po- wielania (cyclostyle). Hektogra- fy, szapirografy. Lak listowy i do flaszek. Kreda biała i kolo- rowa do tablic, kreda do drze- wa (dla tartaków). Farby ak- warelowe artystyczne, szkolne i dzieciinne, oraz farby tempera. Kasetki napełnione tymi farba- mi. Kredki kolorowe do ryso- wania. Pastele. Plastelina. Far- by olejne artystyczne. dekora- cyjne i do studiów, tudzież ka- setki napełnione tymi farbami. Płynny malarskie: oleje, ter- pentyna, werniksy, sykatywy etc. Gruntowane płótna, tektu- ry, deszczułki i papiery. Przy- bory kancelaryjne i malarskie. Wszelkiego rodzaju ołówki gra- fitowe, atramentowe, kolorowe, tudzież kredki rysunkowe.
102	M. Leszczyński i S-ka, Fa- bryka Chemiczna, Sp. Akc. Zarząd: Steliński Edward, Inż., Bartkiewicz Bolesław, Leszczyński Tadeusz, Inż., Janczewski Aleksander, Szaniawski Aleksander, Inż.	Warszawa.	Warszawa, Ogro- dowa 32. Tel. 621-25, 518-28, 261-80. Adres te- legr.: Nigrament — Warszawa.	Atramenty, tusze, laki, gumy, kleje biurowe, artykuły do skle- jania, poduszki, do stempli, sza- pirografy, farby do powielania do aparatów „Roneo” etc., ma- sa walcowa, taśmy do maszyn piszących zwyczajne i kopiowe, farby akwarelowe i olejne, far- by artystyczne, dla szkół i dzieci, płyny malarskie, kalka do maszyn piszących i do ołów- ka. Matryce (klisze) do powie- laczy.
103	J. Franaszek”, Sp. Akc., Warszawa. Zarząd: Franaszek Jerzy, Franaszek Kazimierz, Pajewski Zdzisław, Krauze Józef, Cholewicki Kazimierz.	Warszawa.	Warszawa, Wolska 41. Tel. 601-71, 601-72, 601-73, 601-75, 601-78, 601-79, 203-27, 203-07. Mag. Detal. Al. Jerozolimskie 33. Tel. 901-78. Adres telegr.: „Fra- naszek - Warsza- wa”.	Papiery barwione, papiery i błony fotograficzne, obicia pa- pierowe (tapety), papiery pod- gumowane i inne artykuły po- krewne.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
104	Sp. Akc. Zakładów Chemicznych w Częstochowie. Zarząd: Sachs Władysław, Dr., Heilperin Zygmunt, Heilperin Piotr, Dr., Landau Stanisław, Hirsberg Władysław.	Aniołów pod Częstochową.	Warszawa, Piusa XI 39. Tel. 850-41, 841-31. Adres telegr.: Felicitas, Warszawa.	Azotan ołowiu, alun chromowy, boraks, dwuchromian sodu i potasu, tlenki: chromu i miedzi, emetyk, fluorek amonu, potasu, sodu i chromu; czterochlorek cyny, selenin sodu, Blanc fixe, kwas borny, kwas chromowy, kwas fluorowodorowy, kwas krzemofluorowodorowy, nadboran sodu, siarczan baru stracony, siarczan miedzi, sól antymonowa, sól cynowa, sól glauberska krystaliczna, sól Karlsbadzka sztuczna, szpaty mielone, siarczan cynku ch. cz. i techn.
105	Tow. Fabryk Portland-Cementu „Wysoka” Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Bergson Ludwik, Eigerowa Diana, Eiger Marian, Dr., Prof., Eiger Marek Stefan, Holenderski Stanisław, Holenderski Janusz, Krollowa Bella, Natanson Ludwik. Zarząd: Holenderski Bernard, Prezes, Eiger Antoni, Inż., Eiger Jakób, Kroll Jakób, Wyganowski Jan.	Częstochowa 4. Częstochowa, Tel.: 25-45.	Warszawa, Mazowiecka 7. Tel. 215-05, 206-10.	Dwuchromian potasu i sodu, sól glauberska.
106	Hugohütte Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Zarząd: Kuryłowicz Bogusław.	Tarnowskie Góry, Karłuszowiec.	Tarnowskie Góry. Tel. 545-46. Adres telegr.: „Hugochemie” Tarnowskie Góry.	Alun potasowy, azotan baru, blanc fixe, boraks, chlorek baru, farby suche malarskie, kwas borny, litopon, siarczan cynku, siarczan glinu, siarczan miedzi, tlenek cyny, tlenek miedzi, nadboran sodu,
107	Fabryka Chemiczna Leon S. Goldflam, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Goldflam Leon S., Marx Herman.	Warszawa. Siedlecka 61.	Warszawa, Siedlecka 61. Tel. 10-19-87.	Boraks, kwas borny, siarczan miedzi, soda krystaliczna,
108	Dr. Zeumer, Fabryka Chemiczna, Sp. z ogr. odp. Dyrekcja: Berenstein Piotr, Inż.	Mikołów, G. Śl.	Mikołów. Tel. 210-03. Adres telegr.: Zeumer, Mikołów.	Siarczan miedzi, węglan amonowy, woda utleniona, octan glinowy, kwasy chem. czyste i techniczne, sól gorzka, ekstrakt do obciążenia skór w proszku, zaprawy zasiewne, karbolineum dla drzew owocowych.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
109	Zakłady Chemiczne J. Tobis, Sp. komand. Zarząd: Zambrzycki Stanisław, Inż., Steinberg Saweli, Dr., Inż., Tobis Janusz.	Warszawa, Wronia 69. Tel. 276-54.	Warszawa, Ś-to- Krzyska 23. Tel. 690-57, 690-59, 288-79. Adres te- legr. „Jotte” - War- szawa.	Sole amonu, antymonu, baru, bizmutu, chromu, cyny, cynku, kadmu, kobaltu, magnezu, mie- dzi, niklu, ołowiu, platyny, po- tasu, rtęci, selenu, sodu, sre- bra, uranu, wapnia, złota, żela- za. Metale: antymon metal. w proszku, kobalt met., nikiel met. w proszku, platyna met., gąbki plat., selen met. w proszku; Bromowodór, jodowodór.
110	Fabr. Chem. K. Zawadzki i S-ka. Warszawa. Zarząd: Zawadzki Konstanty, Inż., Ostrowski Józef.	Warszawa, Obozo- wa 18. Tel. 201-75.	Warszawa, Mazo- wiecka 11. Tel. 633-29, 227-34, 309-29.	Artykuły dla przemysłu: a) chemigraficznego b) galwanizacyjnego c) farmaceutycznego d) fotograficznego e) lustrzanego f) sole metali szlachetnych g) cjaniki metali ciężkich.
111	Edward Klein i Ska, Fabr. Przetw. Chem. Właściciele: Klein Kazimierz, Inż., Klein Helena, Klein Aniela, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Oko- powa 55. Tel. 11-90-22.	Ałun chromowy, olej turecki, specjalne oleje garbarskie i włó- kiennicze, trany i oleje kopytne sulfonowane.
112	Przemysł Chemiczny „Adal”, Sp. z o. o. Fabr. Chem. Zarząd: Apstein S.	Warszawa.	Warszawa - Wola, Ordona 11. Tel. 682-35.	Węglan wapnia strącony.
113	Warszawska Fabryka Eks- traktów Garbarskich, Sp. Akc. Zarząd: Jakubowski Zygmunt, Dr., Jakubowski Adam, Nowicki Jan, Hildt Władysław, Dr. Dyrekcja: Nowicki Jan, Hildt Władysław, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Smocza 43. Tel. 11-25-21, 11-82-84.	Ekstrakty garbarskie płynne i stałe (sulfutowane).
114	„Alfa” Fabryka Płyt, Błon i Papierów Fotograficz- nych. Zarząd: Dziatkiewicz Marian.	Bydgoszcz, Garba- ry 3. Adres telegr.: „Alfa-Bydgoszcz”.	Bydgoszcz, Tel.: 38-49 Warszawa, Mazo- wiecka 11. Tel. 633-29, 227-34.	Błony, płyty, papiery i chemi- kalia fotograficzne, błony i pa- piery rentgenowskie; błony i płyty graficzne, oraz wszelkie papiery fotochemiczne i reje- stracyjne.
115	Wytwórnia Fotochemiczna „Ero”. Właściciel: Kaiser Władysław.	Poznań.	Poznań, Wielka 14. Tel. 30-13, 40-26, 50-26, 43-11.	Błony, płyty, papiery fotogra- ficzne. Chemikalia dozowane.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
116	Eksplotacja Fabryk Cera- ty w Polsce Sp. Akc. „Ce- rata” i Sp. Firm. „B-cia Ruziewicz i M. Krywicki Sp. Akc. Zarząd: Olszowski Karol, Prezes, Bereszko, Wiktor, Możdżeński Leon, Dr., Ruziewicz Henryk, Krywicki Marek. Ruziewiczowa Eugenia.	Warszawa, Fabryki Czerniakowska 84, Tel. 981-42, 955-72, 961-42, Karolkowa 32. Tel. 232-73.	Biuro Zarządu i Sprzedaży. War- szawa, Czerniakow- ska 84. Tel. 981-42 Dyr. W. Bereszko, 955-72 Dyr. M. Krywicki, 961-42 biuro i skład. Od- dział miejski. Na- lewiki 28. Tel. 11-67-08. Oddziały: Katowice, Moniusz- ki 8, Kraków, Die- tłowska 44, Lwów, Jagiellońska 20, Łódź, Piotrkowska 90, Poznań, Pl. Sa- pieżyński 4, Gdańsk, Hundegasse 96. Adres telegr.: „Eksplotacja” — Warszawa.	Cerata, sztuczna skóra (derma- toid), imitacja linoleum na tka- ninie jutowej i ceratoleum na tekturze impregnowanej.
117	Fabryka Waty Hygrosko- pijnej „Alba”, Sp. Akc. Zarząd: Górowski Henryk, Przeworski Alfred, Inż., Zboiński Zdzisław. Dyrekcja: Górowski Henryk.	Warszawa, Chełm- ska 13. Tel. 900-46.	Warszawa, Chełm- ska 13. Tel. 900-46. Adres telegr.: Alhage-Warszawa.	Wata hygroskopijna.
Do dnia ukazania się niniejszego sprawozdania przyjęto w poczet członków Związku w roku 1938:				
118	„Fungus” Zwalczanie Grzy- bów Szkodników Sp. z o. o. Zarząd: Przewalski Zygmunt, Inż., Kamiński Kamil, Mgr., Kocot Stanisław, Mgr.	Warszawa, Niem- cewicza 19.	Warszawa, Nowo- grodzka 49. Tel. 981-92.	Środki grzybobójcze impregna- cyjne; Olejowe: karbolineum „Fungus”, Kreodina — A i B., Solowe: Fungol, Fluodin, Fun- gomur, pasty grzybobójcze, izo- lacja przeciwnilna, środki prze- ciwogniowe, środki owadobój- cze.
119	Fabryka Farb Chemicz- nych „Reden” Sp. z o. o. Zarząd: Najmark Abram, Najmark Szlama, Najmark Josek.	Będzin, Sielecka 59.	Będzin, Sielecka 59. Tel. 714-40. Adres telegr.: Fa- bryka Reden Bę- dzin.	Farby chemiczne: czerwienie i zielenie wapienne, zielenie chro- mowe, żółcienie, czerwienie cy- nobrowe, niebieskie wapienne, fiolet, minie techniczne, bejce orzechowe i mahoniowe. Pig- menty dla przem. lakiern., dru- karsk. i gum.

S K O R O W I D Z

artykułów wytwarzanych przez fabryki wchodzące w skład
Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Cyfry, umieszczone obok poszczególnych artykułów, odnoszą się do poprzedzającego spisu przedsiębiorstw, wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego.

Aceton 22	Azotan amonowy 11	Blachy dziurkowane 79
Acenaften 34	Azotan barowy 106	Blachy cynkowe 79
Acetanilid 49	Azotan bizmutu 48	Blacha żelazna ocynkowana i po-
Albumina 46	Azotan ołowiu 104	mal. 79
Alfanaftol 37	Azotan sodowy 11	Blanc fixe 104, 106
Alfanaftyloamina 37	Azotan sodu ch. cz. 48	Błękity paryskie i Milori 12
Alka-Elektro-Cement 14	Azotyn sodowy 11	Błękit pruski 81
Alkaloidy opiumowe 40, 44	Azotniak 11	Błony fotograficzne 103, 110, 114,
Alkohol amyłowy 49, 51	Azotowe nawozy syntetyczne 11	115
Alkohol butylowy 49, 51	Autolustroliny 83	Błony i pap. graficzne 114
Alkohol izobutylowy 51	Azotryt 12	Błony rentgenol. 114
Alkohol metylowy 22, 24		Błyszczak do czyszczenia metali
Alkohol propylowy 51		i skór 60
Alkohole wyższe 53	Bakelit 17	Boraks 12, 104, 106, 107
Ałun chromowy 5, 14, 104, 111	Bakelitowo-tkan. art. 94	Bromowodór 109
Ałun chromo-amonowy 14	Bakteryjne preparaty 41	Bursolina do skór 38
Ałun glinowy 5	Balony szklane 23	
Ałun potasowy 14, 106	Barbaryty 17	
Amid kwasu p-toluolosulfonowe-	Barwniki organiczne synt. 35, 36,	
go 37	37, 38, 39	Celuloid 18
Amido-p-metoksydwufenylo-	Barwniki roślinne 52	Celuloza sulf. biel 18
amina 37	Baterie i anodówki 60	Cementy dentystyczne 21
Aminooksyfenazyna 37	Bawelna kolodionowa do wyr. la-	Cement glinowy 14
p-Aminodwufenyloamina 37	kierów, kolodium, skóry i t. d. 18	Cement kwasoodporny 14
Amoniak skroplony 11, 19	Bawelna strzelnicza do wyr. pro-	Cement ogniotrwały 14
Amonity 17	chów 18	Cement porlandzki 2
Anilid kwasu betaoksynaftoeso-	Bejca drzewna 39	Cement dla uszczelnień 14
wego 37	Bejca czarna 30	Cement wysokowartościowy 2
Anilina 37	Bejca mahoniowa 30, 80, 81, 119	Cerata 116
p-m-, o-, Anizydyna 37	Bejca orzechowa 30, 80, 81, 119	Ceratoleum 116
Antipylin 2	Benzen ch. cz. 34	Chemikalia do aniliz 40, 41, 42, 43,
Antiotleniacze do wyr. gum, (Rez-	Benzol 34	45, 49
aminy) 37	Benzol motorowy 34	Chinino-jodek-bizmutu 48
Antracen 34	Benzodyna 37	Chinolina 34
Antrachinon 36	Betanaftyloamina 37	Chemigraficzne artykuły 110
Antychlor 10, 38	Betanaftol techn. i oczyszcz 37	Chlor ciekły 13
Antymonu sole 104	Bębny do karbidu azotniaku i t. p.	Chlor skroplony 11
Antymon met. 109	79	Chloraktin 37
Aparaty dezynfekcyjne 12	Białczan taniny 45	Chlorakton 37
Apreturowe preparaty 38	Bibułki barwione 103	Chloran potasowy 15
Argona 31	Bicarbonat 2	Chloran sodowy 15
Atramenty i tusze 101, 102	Biel cynkowa 76, 77, 78, 79	Chlorek barowy 106
Azbestowe wyroby 92	Biel cynkowa farm 79	Chlorek bielący 11, 12, 13
Azolina 12	Bisulfat 37	Chlorek cynkowy 37, 79
Azot 11	Bisulfat 38	Chlorek etylu 60
		Chlorek metylu 60

Chlorek miedziawy 17
 Chlorek potasu 12
 Chlorek talu 10
 m.-Chloroanilina 37
 p.-Chloroanilina 37
 Chlorek wapniowy 2
 Chlorobenzol 11
 Chloroform 22, 51
 Chloroform ch. cz 51
 Chlorowodorek aniliny 37
 Chloroamid kwasu p.-toluolosulfonowego (sól sodowa „chloraktin”) 37
 p.-Chloro-o.-aminofenol 37
 p.-Chloro-o.-nitro-fenolat 37
 p.-Chloro-o.-nitroanilina 37
 Chlorotoluidyna 37
 Chloropikryna 37
 Czernie 79, 80
 Czerń oksydowa 79
 Czerwienie 79, 80, 81, 119
 Czerochloroetylen 12
 Czteroeetylo-dwuamino-dwufenylo-metan 37
 Czteroeetylo-dwuamino-benzhydrol 37
 Czterometylo-dwuamino-benzhydrol 37
 Czterometylo-dwuamino-dwufenylo-metan 37
 Czerochlorek cyny 104
 Cyjanek cynku i cynkowo-potasowy 110
 Cyjanek kadmu i kadmowo-potasowy 110
 Cyjanek miedzi i miedziowo-potasowy 110
 Cyjanek potasowy 12
 Cyjanek rtęci i rtęciowo-potasowy 110
 Cyjanek srebra i srebrowo-potasowy 110
 Cjanek sodowy 12
 Cjanek wapnia 12
 Cyjanek złota i złoto-potasowy 110
 Cyjanowódór płynny 12
 Cynober 81
 Cyny sole 104
 Cytryniany 45
 Cytrynian litu 48
 Cytrynian sodu 15

Dermatoid 116
 Dezynfekcyjne środki 37, 45, 49, 51
 Dłtki samochodowe i rower. 87, 89, 90, 91, 95, 98
 Dwubutyłowy ester kwasu ftalowego 51
 Dwuetyłowy ester kwasu ftalowego 51
 p.-Dwuchlorobenzol 11

p.-Dwuazodwufenyloamina 37
 p.-Dwuazo-p.-metoksydwufenyloamina 37
 p.-Dwuchloronitrobenzol 37
 p.-Dwuchloroanilina 37
 Dwuchromian sodu 5, 104, 105
 Dwuchromian potasu 5, 104, 105
 Dwufeniloguanidyna 37
 Dwufenyloamina 37
 Dwufosforan sodu 6, 15
 Dwunitroantrachinon 37
 Dwunitrobenzol 37
 Dwunitrofenol 37
 Dwunitronaftalin 37
 Dwunitrotoluol 20, 37
 Dwunitrooksydwufenyloamina 37
 Dwusiarczek merkaptobenzotiazolu 37
 Dwusiarczyn sodu 8, 10
 Dynamit 17

Ebonitowe artykuły 91, 93, 95, 99
 Ekstrakty garbarskie płynne i stałe 113
 Ekstrakt do obciążania skór 108
 Elektrody magnetytowe 15
 Elektro-pyro-cement 14
 Elektorund 14
 Emalie na blachę 85
 Emalie lakierowe malarskie 85
 Emalie piecowe 83
 Emetyk 104
 Emulgator 28
 Esencja octowa 22, 23, 24
 Esencje owocowe 49, 51, 52
 Esencja rumowa 51
 Esencja rumowa 51
 Ester amyłowy 49, 51
 Estrы i etery 49, 50, 51, 52
 Estrы kwasu octowego 22, 49
 Estrы kwasu ftalowego 51
 Eter do narkozy 49, 50, 51
 Eter amyłowy 49, 51
 Eter masłowy 51
 Eter mrówkowy 49, 51
 Eter zwykły (siarkowy) 18, 21, 49, 50, 51, 52
 Etylomorfina 40, 44

Farby akwarelowe 101, 102
 Farby artystyczne 101, 102
 Farby chemiczne 80, 119
 Farby graficzne 81, 85, 86
 Farby kolodionowe 81
 Farby dla przem. blaszanego 85
 Farby dla przem. garbarskiego 81
 Farby do kauczuku 81
 Farby do kredek i ołówków 81, 101
 Farby dla przem. lakiern. 81, 84
 Farby do powielania 101, 102

Farby mineralne 74, 80
 Farby olejne 62, 83
 Farby tapetowe 81, 85
 Farby rdzochronne 83
 Farby wodne 81
 Farby szkolne 101, 102
 Farby suche 29, 39, 81, 82, 83, 85, 86, 106, 119
 Farmaceutyczne preparaty 21, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 110
 Fenacetyna 48, 49
 Fenantren 34
 Fenol 34
 Fenylo-betanaftylo-amina 37
 p.-Fenilenodwuamina 37
 m.-Fenilenodwuamina 37
 Ferromit 18
 Fluorokrzemian sodowy 5, 6, 9
 Fluorek amonu 104
 Fluorek chromu 104
 Fluorek potasu 104
 Fluorek sodu 104
 Fluoren 34
 Fluralsil 10
 Formalina 22, 24
 p.-Formaldehyd 22
 Fotochemiczne papiery 114
 Fotograficzne papiery 103, 110, 114, 115
 Fotograficzne płyty 110, 114, 115
 Fotograficzne błony 103, 110, 114, 115
 Fotograficzne chemikalia 110, 115
 Fosforan trójkrezyłu 51
 Fosforan sodu 6, 49
 Frakcja fenantrenowa 34

Galalit 8
 Galenowe preparaty 40, 45
 Galwanizacyjne preparaty 110
 Gąbki platynowe 109
 Gliceryna farmaceutyczna i dynamiczna 57, 58, 68
 Gliceryna techn. surowa 57, 58, 59, 68
 Grafit mielony i szlamowany 14
 Graficzne preparaty 85, 86
 Gwajakolo-sulfonian-potasu 44
 Gumolitowe lepniki 25
 Gumowe art. jezdne 87, 89, 90
 Gumowe artykuły techniczne 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99
 Gumowe galanterijne artykuły 87, 95, 96, 97, 98
 Gumowe gąbki 90, 98
 Gumowe art. chirurgiczne 95, 96, 98
 Gumowy klej 97
 Gumowe kąpielowe art. 95, 98
 Gumowe nici 90, 98
 Gumowe obcasy 87, 90, 95, 97, 98

Gumowe obicia i poduszki 91, 98
Gumowe obręcze 90
Gumowe pasy 87, 90, 91 100
Gumowe posadzki 90, 91
Gumowe płyty 91, 100
Gumowe tkaniny 88, 90, 93, 100
Gumowe węże 90, 91, 92, 95, 98
Gumowe zabawki 95, 97, 98
Gumy biurowe 91, 97, 101, 102
Gumy do wozów cięż. i powozów 89,
90, 91, 97, 100

Hektografy 101, 102
Herbatox 11
Hexametylenotetramina 22
Hydrosulfit 37

Iniekcje 41, 45
Insektycydy (środki ochrony roślin
przed chorobami i szkodnikami)
11, 12, 118
Impregnacja podkładów kolejowych
34
Impregnacyjne sole 34
Izolacyjne taśmy 91

Jodowódór 109
Jedwab sztuczny 31, 32, 33
Jednofosforan sodu 15

Kafle białe i szamotowe 82
Kainit 1
Kalafonia 25, 26, 27, 28
Kalimagnezja 1
Kalki do maszyn i ołówków 101, 102
Kancelaryjne przybory 101, 102
Kapiszony 17, 18, 19
Karmel 52
Karbazol 34
Karbid 11, 13, 14
Karbolineum 25, 34, 108, 118
Karbolineum-piro-ogrodnicze 25
Kazeina 16
Kąpiele lecznicze 40
Kity 83
Kit szklarski 86
Klej biurowy 101, 102
Kleje kolodionowe 62
Klej kostny 6, 57
Klej skórny 57
Klej do fabr. gumy 57
Klej wodoodporny do fornier. w
prasach hydraulicz. 57
Klej roślinny 81
Kobalt met. 109
Kodeina, i jej sole 40, 44
Kokaina, i jej sole 44
Kolodium 18, 49, 50, 51

Kompozycje zapachowe 54, 55, 56,
68
Kosmetyczne artykuły 43, 46, 54, 55,
56, 57, 60, 68
Kostki krzemowe, manganowe chro-
mowe, fosforowe, niklowe i chro-
moniklowe 14
Kreda do drzewa 101
Kreda do tablic 101
Kredki 101, 102
Krezol 34
Krzem metaliczny 14
Krzemochrom 14
Krzemofluorek sodowy 5, 6, 9
Krzemomangan 14
Ksylol 34
Kumol 34
Kwarc mielony 14
Kwas p.-amino-p.-metoksy-dwufe-
nylo-amino-o.-sulfonowy 37
Kwas o.-amino-fenolo-p-sulfonowy
37
Kwas aminonaftolosulfonowy 1.2.4.
37
Kwas amino-naftolo-sulfonowy 2.8.
6. (kwas Gamma) 37
Kwas amino-naftolo-dwusulfonowy
1,8,3,6. (kwas H) 37
Kwas azotowy 37
Kwas azotowy techn. 11
Kwas azotowy ch. cz. 11
Kwas benzoowy kryst. i sublim.
34
Kwas borowy 104, 106, 107
Kwasy ch. cz. i tech. 108
Kwas chromowy 5, 104
Kwas chorosulfonowy 37
Kwas chromatropowy 37
Kwas cytrynowy 15
Kwas p.-dwuaminodwufenyloamino-
o.-sulfonowy 37
Kwas dehydro-tio-p.-toluidynosul-
fonowy 37
Kwas 1.-dwuazo-2-oksy-natfalino-
4-sulfonowy 37
Kwas dwuoksynaftalinosulfonowy
2.8,6. 37
Kwas etyloizopropylobarbiturowy
40
Kwas fenylo-amino-naftolo-sulfo-
nowy 2.8,6 37
Kwas fosforowy 6
Kwas p-fenolo-sulfonowy 37
Kwas m-fenylenodwuamino-sulfo-
nowy 37
Kwas fluorowodorowy 104
Kwas Gamma 37
Kwas H 37
Kwas karbolowy krystal i subl. 34
Kwas krzemofluorowodorowy 104
Kwas metanilowy 37
Kwas mlekowy i sole 45
Kwas mrówkowy 38

Kwasy naftolosulfonowe ich nitro-
związki 39
Kwas naftalinodwusulfonowy 2.7.
37
Kwas naftionowy 37
Kwas alfa-naftalinosulfonowy (sól
sodowa) 37
Kwas beta-naftalinosulfonowy (sól
sodowa) 37
Kwas naftyloaminosulfonowy 1.4
(kwas naftionowy) 37
Kwas naftyloaminodwusulfonowy
1.3,6. (kwas Freunda) 37
Kwas naftyloaminodwusulfonowy
2.6,8 37
Kwas naftolosulfonowy 1.4 (sól Ne-
ville-Winther) 37
Kwas naftolosulfonowy 2.6 (sól
Schäffera) 37
Kwas naftolodwusulfonowy 2.3,6.
(sól R) 37
Kwas naftylodwusulfonowy 2.6,8.
(sól G) 37
Kwas p.-nitro-anilino-o.-sulfonowy
37
Kwas o.-nitroaminofenolo-p-sulfo-
nowy 37
Kwas m.-nitrobenzolosulfonowy (sól
sodowa) 37
Kwas p.-nitrochlorobenzolo-o.-sul-
fonowy 37
Kwas p.-nitrotoluolo-o.-sulfonowy
37
Kwas octowy 22, 23, 24
Kwas beta-oksynaftoesowy 37
Kwas pikryminowy 37
Kwas salicylowy 40
Kwas siarkowy 4, 5, 6, 7, 8, 9, 18
Kwas siarkowy ch. cz. 8
Kwas siarkowy akumulatorowy 8
Kwas solny 5, 9, 10, 11, 24
Kwas sulfanilowy 37
Kwas o.-toluidynosulfonowy 37
Kwas m.-toluilenodwuamino-sulfo-
nowy 1.2,4,5. 37
Kwas winowy 15
Kwaśny winian potasowy 15
Kwaśny winian sodowy 15

Lak do pieczętowania 101, 102
Laki pigmentowe 85
Lakier asfaltowy 83, 84
Lakier dekoracyjny 83, 84
Lakier izolacyjny 83
Lakier kotłowy 34
Lakier nitrocelulozowy 62, 83, 84,
85
Lakier samochodowy 83
Lakier samolotowy 22
Lakier spirytusowy 83
Lakier do żelaza 34
Lakier z żywic kumaronowych 34

Lakiery 62, 83, 84, 85
 Lakiery rdzochronne 85
 Laktelit 8
 Langbeinit leczniczy 1
 Laticel 90
 Lecytyna 45
 Lecznicze środki 21, 38, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48
 Lep przeciwwąsiennicowy 25
 Lepnik 34
 Lepniki gumolitowe 25
 Lepniki izolacyjne 25
 Lepniki konserwacyjne 25
 Lignozyty 17
 Linoleum imitacja 116
 Lintex 31
 Litopon 106
 Lonty 17, 18, 19
 Lonty podw. smołowane klej. i gu-
 taperk. 17
 Lonty podw. smołowane i nie-
 przem. 19
 Łód sztuczny 19
 Lustroliny 83

Ług bielący 11

Makuchy konopne 61, 64
 Makuchy lniane 58, 61, 64, 67
 Makuchy rzepakowe 61, 64
 Makuchy z nasion egzotyczn. 61, 64
 Makuchy odolejone 63
 Makuchy słonecznikowe 61, 64
 Malarskie przybory 101, 102
 Margaryna 63, 68, 71
 Materiały wybuchowe skalne 17, 18,
 19, 21
 Materiały wybuchowe powietrzne
 17, 18, 19, 21
 Materiały plastyczne sztuczne 8, 16,
 17, 18
 Matryce do powielania 101, 102
 Masa bitumiczna 34
 Masa ogniotrwała 14
 Masa drzewna bielona i niebielona
 17
 Masy plastyczne 8, 16, 17, 18
 Masa walcowa 85, 101, 102
 Mączka fosforytowa 18
 Mączka kostna 6, 57
 Mączka kostna wyprasowana 6
 Mąka specj. zdrowotna 46
 Metali szlachetnych sole 110
 Merkaptobenzotiazol 37
 Minia techn. 80, 119
 Morfina 40, 44
 Mleczan etylu 49
 Mleczan wapnia ch. cz. 49
 Mydła toaletowe 55, 56, 60, 68, 73
 Mydła zwyczajne 55, 56, 58, 60, 68,
 73
 Nadboran sodowy 12, 13, 104, 106

Nadchłoran potasu 15
 Nadtlenek magnezu 49
 Naftalin 34
 Naftalin czysty 34
 Naftalin sublimowany 34
 Naftalin krystaliczny 34
 Naftole 37
 Napoje chłodzące 43
 Nikiel met. 109
 Nitroaminofel 37
 m.-Nitroanilina 37
 p-Nitro-o-anizydyna 37
 5-Nitro-o-anizydyna 37
 p.-Nitroanilina 37
 p.-Nitro-o-toluidyna 37
 5-Nitro-o-toluidyna 37
 m.-Nitro-p-toluidyna 37
 p.-Nitrochlorobenzol 37
 Nitrobenzol 37
 Nitrofos 11
 Nitronaftalin 37
 Nitropochodna kwasu 1-dwuazo-2-
 oksy-naftalino-4-sulfonowego 37
 Nitrol 37
 Nitrotoluole 20
 Nitroza 11
 Nitrozo-beta-naftol 37
 Nitrozwiązki 20

Obicia papierowe 103
 Obuwie wszelk. rodz. gumowe 98
 Odczynniki do analizy 40, 41, 42,
 43, 45, 49
 Ocet drzewny surowy i dest. 25
 Octan amyłowy 49, 51
 Octan butylowy 49, 51
 Octan etylowy 49, 51
 Octan glinowy 108
 Octan izobutylowy 51
 Octan metylowy 22
 Octan ołowiowy 22
 Octan propylowy 51
 Octan sodowy 22
 Octan sodu ch. cz. 48
 Octan wapniowy 22
 Oksyjodogalusan bizmutu 48
 Oleina 57, 58, 59
 Olej drzewny 22
 Oleje drukarskie 25
 Olejki eteryczne 52, 54
 Olej flatacyjny 28
 Oleje jadalne raf. 61, 63, 68, 69, 70,
 71, 72
 Olej konopny 61, 63, 64
 Olej kokosowy 61, 63, 64
 Olej sezamowy 63
 Olej sojowy 63
 Olej lniany 61, 63, 64
 Olej z ziarn palmowych 61, 63, 64
 Olej rzepakowy 61, 63, 64
 Olej rycynowy medyczny techn. 58,
 63

Olej turecki 4, 111
 Oleje roślinne rafinowane 58, 61,
 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72
 Oleje utwardzone 19, 64, 69
 Oliwa jadalna raf. 63
 Oleje garbarskie 111
 Oleje włókiennicze 111
 Oleje żywiczne 25, 26, 27, 28
 Olej kostny 57
 Oleje kopytne 57
 Oleje kopytne sulf. 111
 Oleje ketonowe 22
 Olej smołowcowy 14, 34
 Olej impregnacyjny 14, 34
 Olej kreozotowy 34
 Olej opałowy 34
 Olej do palenia 63
 Olej pędny 34
 Olej płótkowy 34
 Olej tłuszczowy 34
 Olej sosnowy (pine-oil) 28
 Olej antracenowy 34
 Olej filtrowany 34
 Olej neutralny 34
 Oleum 7, 8, 18, 37
 Opony 87, 89, 90, 91, 95, 98
 Opony pneumatyczne 97
 Ołówki grafitowe, atram., kol. 101,
 102
 Organiczne przejściowe produkty
 37, 39
 Ortoanizydyna 37
 Organo-terapeutyczne preparaty 41,
 47

Pak kalafoniowy 25
 Pak węglowy 34
 Pak wysokotopliwy 25
 Pak miękki 34
 Pak twardy 34
 Pak smołowy 14
 Pak stearynowy 58
 Pak szewcki 25
 Papa gumolitowa 25
 Papa izolacyjna 34
 Papiery drzewne i bezdrzewne 17
 Papiery barwione 103
 Papiery fotograficzne 103
 Papiery podgumowane 103
 Papier wiskozowy 31
 Paradwuchlorobenzol 11
 Pastele 101, 102
 Pastyłki nawozowe 1
 Pastyłki wód mineralnych 52
 Pasty do obuwia 60
 Pasty grzybobójcze 118
 Pasy pędne gumowe 90, 91
 Perfumeryjne wyroby 54, 55, 56,
 60, 68
 Pepsyna 45
 Plastelina 101

- Plastyfikatory 51
 Pigmenty 39, 80, 81, 119
 Pięciokloroetan 12
 Pięcio-nitro-o-toluidyna 37
 Pirotechniczne artykuły 17
 Pirydyna czysta 34
 Pirydynowe zasady 34
 Podazotan bizmutu 48
 Podgalusan bizmutu 48
 Podsalicylan bizmutu 48
 Podwęglan bizmutu 48
 Podkłady do kremów 46, 57
 Pokost graficzny 83, 85, 86
 Pokost lniany 61, 62, 63, 65, 67
 Pokost szybkoschnący 26
 Polewa 4, 82
 Platyna met. 109
 Plamoznik 101
 Płyty fotograficzne 110, 114, 115
 Płyny malarskie 101, 102
 Płyty podeszwowe 90, 95, 97, 98
 Potasowe sole 1
 Półprodukty organiczne 35, 36, 37, 38, 39
 Potaż żrący 12
 Poduszki do stempli 101, 102
 Portland cement 2
 Proch górniczy 17, 18, 19
 Proch myśliwski 17, 18, 19, 21
 Prochy bezdymne wszelkie 18, 21
 Proch czarny i lontowy 17, 18, 19, 21
 Proszki do prania 58, 60, 68
 Przyspieszacze wulkanizacji dla przem. gum. (Rezinole D, DM, M, F, T) 37
 Pył odlewniczy 14

 Rapidaza 38
 Rozpuszczalniki 22, 24
 Ruda chromowa miel. 14
 Rysunkowe przybory 101, 102

 Sadze 25, 29, 30
 Saletra sodowa 11
 Saletra potasowa 11
 Saletra wapniowa 11
 Saletra wybuchowa 17
 Saletrzak 11
 Salmiak krystaliczny 11
 Salmiak sublimowany 11
 Salmiak surowy 11
 Sapamina 38
 Selen met. 109
 Selenian sodu 104
 Siarczan amonowy 11, 19, 34
 Siarczan baru strącony 104
 Siarczan cynku 10, 37, 104, 106
 Siarczan cynku ch. cz. 104
 Siarczan glinowy 4, 5, 14, 106
 Siarczan glinowy ch. cz. 51
 Siarczan miedziowy 12, 17, 104, 106, 107, 108
 Siarczan miedziowy rolniczy i techn. 12
 Siarczan sodowy (sól glauberska) 5, 6, 9, 10, 24, 31, 104, 105
 Siarczan talu 10
 Siarczek sodowy 38
 Siarczek węgla 31
 Siarczyn sodu 8, 10
 Składaki gumowe 91
 Skórguma 90, 95, 97, 98
 Skóra sztuczna 116
 Słodowe preparaty 46
 Słomka i włosie jedwabiu sztucznego 31, 32, 33
 Smar adhezyjny 26, 62
 Smary wozowe 25
 Smoła drzewna 22, 24
 Smoła destylowana 14
 Smoła do budowy dróg 34
 Smoła impregnacyjna 25
 Smoła preparowana 14
 Smoły sosnowe 25
 Smoła węglowa 34
 Smoła wytłewna 14
 Soda amoniakalna 2
 Soda gryząca (kaustyczna żrąca) 2, 11, 13
 Soda krystaliczne 2, 107
 Soda oczyszczona 2
 Sole amonu 45, 109
 Sole antymonu 109
 Sole baru 109
 Sole bizmutu 48, 109
 Sole chromu 109
 Sole cyny 49, 109
 Sole cynku 109
 Sole kadmu 45, 109
 Sole kobaltu 109
 Sole litu 49
 Sole kw. cytrynowego 49
 Sole kw. solnego 49
 Sole kw. fosforowego 49
 Sole kw. siarkowego 49
 Sole kw. szczawowego 49
 Sole magnezu 109
 Sole miedzi 109
 Sole niklu 109
 Sole ołowiu 109
 Sole platyny 109
 Sole potasu 109
 Sole rtęci 109
 Sole selenu 109
 Sole sodu 109
 Sole strontu 49
 Sole uranu 109
 Sole wapnia 109
 Sole złota 109
 Sole potasowe 1
 Sole nieorg. ch. cz. 49
 Sole metali szlachetnych 110
 Sole srebra i żelaza 40, 109
 Soki owocowe 51
 Solwentnafta 34
 Sól cynowa 104
 Sól glauberska zwykła i krystaliczna 5, 6, 9, 10, 24, 31, 104, 105
 Sól gorzka 108
 Sól Karlsbadzka 104
 Sól kamienna i jadalna 2
 Sól do konserwowania mięsa 12
 Sól Seignetta 15
 Spirytus drzewny 22
 Spirytus rektyfikowany 21, 50, 53
 Spirytus bezwodny 53
 Spłonki 17, 18, 19
 Spłonki górnicze: piorunianowe azotkowe 17, 19
 Spoiwa 14
 Spumol 57
 Stearyna 57, 58, 59
 Stearyna kosm. 57, 58
 Stearynian glinu 57
 Stearynian ołowiu 57
 Stearynian magnezu 57
 Stearynian wapnia 57
 Stearynian cynku techn. kosm. 57
 Steracid 57, 58
 Superfosfaty 3, 4, 5, 6, 8, 9, 20,
 Superfosfaty amoniakalne 3
 Superfosfaty boraksowane 3
 Superfosfaty kostne 3
 Superfosfat amonowy 9
 Superfosfat mineralny 3, 8, 9
 Supertomasyna 11
 Supertomasyna azotniakowa 11
 Syndedikon 101
 Sulfanol 37
 Sulfokwasy aminowe 37
 Sulfokwasy oksywiązków 37
 p-Sulfo-benzyloamina 37
 Sykatory żywiczne 26
 Syropy owocowe 51
 Szpachlówki 83
 Szmalec wieprzowy 63
 Sznury gumowe 99, 100
 Szpaty mielone 14, 104
 Sztuczny róg 16
 Szczepionki i surowice weterynar. i ludzkie 41
 Szczotki do maszyn elektrycznych 13

 Środki apreturowe 38
 Środki dezynfekujące 37, 45, 49, 51
 Środki grzybobójcze impr. 118
 Środki owadobójcze 11, 12, 118
 Środki przeciwogniowe 118
 Środki zapalcze 17, 18, 19, 21
 Śruty odolejone 58, 67
 Śrut rycynowy 58, 63
 Świece 58

Tapety 103
Taśmy hamulcowe 92
Taśmy izolacyjne 91
Taśmy do maszyn piszących 101, 102
Taśmy transportowe 87, 90, 91
Tekstura smołowcowa 34
Termit 17
Terpentyna 25, 26, 27, 28, 29
Terpentyna apt. 28
Terpenhydrat 26
Textra 31
Tetranitrometyloanilina (tetryl) 17
Tiosiarczan sodu 10, 38
Tlen 11, 19
Tlenek bizmutu 48
Tlenek chromu 104
Tlenek cynku ch. cz. 49
Tlenek cynku farm. 79
Tlenek cyny 106
Tlenek miedzi 104, 106
Tlenek żelaza 4, 6, 79
Tlenochlorek bizmutu 48
Tleno-jodek-bizmutu 48
Toluen ch. c. 34
Toluol techn. 34
m-Toluolenodwuamina 37
o-Toluidyd kw. b-oksynaftoesowego (naftoelan D) 37
Tomofan 31
Tłuszcz kostny 6, 57
Tłuszcz skórny 57
Tłuszcz jadalny 63, 68, 69 70, 71, 72
Tłuszcz roślinny 56, 58, 63, 64 66, 67, 69
Tłuszczowe artykuły wszelkie 68
Trany 19, 111
Tran do skór 25

Trany sulfonowe 111
Tróchloroetylen 12
Trójfosforan sodu 6, 15
Trójnitrotoluol 20
Tucol - klej specj. 57
Tusze rysunkowe 101, 102
Trójnitrofenol (kw. pikrynowy) techn. i oczyszcz. dla analiz. 37

Ugry 80
Ultramaryna 74, 75
Utrwalacze do celów fotograficznych 38
Utwardzone oleje 19, 64, 69
Uszczelnienia do maszyn 92, 94, 100

Wanilina 54
Wata hygroskopijna 117
Wapno chlorowe 11, 12, 13
Wapno pastewne i nawozowe 14
Wapień mielony 14
Wapnamon 11
Węgiel drzewny 22, 24
Węgiel kamienny 2
Węgiel sosnowy retortowy 25
Węgiel wywarowy 21
Węglan amonowy 11, 108
Węglan miedzi zasadowy 110
Węglan potasu kalc. 12
Węglan potasu krystaliczny 12
Węglan sodu ch. cz. 48
Węglan wapnia strącony 4, 112
Węgłe do lamp łukowych 13
Winiany 45
Woda amoniakalna ch. cz. 11
Woda utleniona 13, 108
Wodorotlenek bizmutu 48

Wodorotlenek potasowy 12
Wody mineralne sztuczne 40, 43
Wodór 11
Wybuchowe materiały górnicze 17, 18, 19, 21
Wycieraczki gumowe 98

Zapalacze lontów 17
Zapalniki elektryczne 17, 18, 19
Zapalniki żarowe 17
Zaprawy garbarskie 4
Zasady pirydynowe 34
Zaprawy zasiewne 108
Zastrzyki 41
Zielenie cynkowe 80, 81
Zieleń chromowa 80, 81, 119
Zieleń wapienna 80, 81, 119
Ziemia odbarwiająca 10
Zieleń szweinfurcka 45

Żelazocyjanki sodowe, potasowe i wapniowe 12
Żelazokrzem, żelazochrom, żelazoglinokrzem, żelazofosfor i inne stopy żelaza 14
Żelaza sole 40, 109
Żelazofosfor 14
Żelatyna wybuchowa 17
Żelatyna techniczna 57
Żelatyna do fabr. kapsułek 57
Żywica z drzew iglastych 25, 26, 27, 28, 29
Żywica kumaronowa 34
Żywica piwowarska 26
Żółcienie 80, 81, 119
Żywica specjalna „Sigma” 26

S K O R O W I D Z

alfabetyczny przedsiębiorstw, wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Cyfry w nawiasie odnoszą się do kolejnych numerów listy przedsiębiorstw
umieszczonej na str. 5—28 niniejszego sprawozdania

<p>Adal Sp. z o. o. (112)
Alba Sp. Akc. (117)
Alfa Fabr. Płyt, Błon Fotogr. (114)
Amada Fabr. Margaryny (71)
Atra Sp. Akc. (86)
Azot Sp. Akc. (12)
Alwa Zakł. Chem. (26)</p> <p>Barcikowski Fabr. Chem. (45)
Bieżanów Zakł. Chem. (16)
Boruta Sp. Akc. (37)
Boryszew Zakł. Przem. (21)
Brage Fabr. Wyr. Gum (97)</p> <p>Carbona Sp. z o. o. (30)
Częstochowskie Zakł. Chem. (104)
Chemische Industrie Sp. Akc. (9)
Chodaków Sp. Akc. (32)
Chorzów (11)
Cynkowe Zakłady Bieli (79)</p> <p>Domagalski i Ska (52)</p> <p>Elektryczność Sp. Akc. (13)
Elektro Sp. Akc. (14)
Eksploatacja Fabryk Ceraty (116)
Ekstraktów Garbarskich Fabr. (113)
Elit Sp. Akc. (51)
Ergasta Fabr. Chem. (60)
Ero Wytw. Fotochem. (115)
Frasaszek Sp. Akc. (103)
Fungus Sp. z o. o. (118)</p> <p>Gdańska Wytwórnia Olejów (66)
Gentleman Sp. Akc. (98)
Goldflam Sp. z o. o. (107)
Grodzisk Sp. Akc. (22)
Gzichów Sp. Akc. (23)</p> <p>Hugohütte Sp. Akc. (106)
Huta Feniks Fabr. Bieli (76)</p> | <p>Indogum Fabr. Wyr. Gum. (100)
Inwald i Sercarz Fabr. Farb (80)
Inwald B. i J. Fabr. Bieli (77)
Iskra i Karmański Fabr. Farb (101)</p> <p>Jarot Fabr. Przetw. Drzewn. (28)</p> <p>Kantorja Sp. Akc. (58)
Karpiński Fr. Sp. Akc. (43)
Karpiński i Leppert Fabr. Lak. (83)
Kijewski, Scholtze i Ska Sp. Akc. (4)
Klawe Magister Sp. Akc. (41)
Klein i Ska, Fabr. Przetw. Chem. (111)
Krause J. Sp. z o. o. (82)
Kurlandzka Olejarnia (61)
Kutno Zakł. Chem. (53)</p> <p>Laokoon Sp. Akc. (47)
Leonowit Sp. Akc. (92)
Leszczyński i Ska, Fabr. Chem. (102)
Lignoza Sp. Akc. (17)
Löbbecke i Ska, Fabr. Bieli (78)</p> <p>Łañcut Sp. Akc. dla Przem. Spir. i Chem. (54)</p> <p>May Dr. Fabr. Chem. (6)
Mościce (11)
Motor Sp. Akc. (40)
Myszkowska Fabr. Sztucz. Jedw. (33)</p> <p>Nitrat Sp. Akc. (20)
Nobiles Sp. Akc. (84)</p> <p>Oleo Sp. Akc. (72)
Olivum Sp. Akc. (65)
Orawski i Ska, Fabr. Gum. (99)</p> | <p>Pabianicka Sp. Akc. Przem. Chem. (38)
Piastów Sp. Akc. (91)
Pionki Wytw. Prochu (18)
Polchem Sp. Akc. (8)
Potoka Synowie Sp. Akc. (63)
Polski Przemysł Octowy Sp. z o. o. (24)
Polskie Zakłady Gumowe (96)
Przetwórnia Olejów Rośl. (62)</p> <p>Radocha Sp. Akc. (15)
Rattner Fabr. Chem. (85)
Reden Fabr. Farb (119)
Rędziny Sp. Akc. (5)
Roche Sp. Akc. (44)</p> <p>Sadzan Fabr. Sadzy (29)
Sanok Fabr. Wyr. Gum. (90)
Satelit Fabr. Wyr. Gum. (93)
Schicht-Lever, Sp. Akc. (68)
Scott & Bowne Sp. Akc. (48)
Semperit Zakł. Gum. (95)
Setzer i Werner, Sp. Akc. (74)
Sigma Fabr. Farb (39)
Sole Potasowe Eksploatacja (1)
Solvay Zakłady w Polsce (2)
Sommer i Nower Sp. Akc. (75)
Spiess Ludwik i Syn, Sp. Akc. (42)
Starachowickich Zakładów Tow. (27)
Stomil Sp. Akc. (89)
Strem Sp. Akc. (57)
Synthesa, Zakł. Chem. (49)</p> <p>Śląskie Kopalnie i Cynkownie (10)</p> <p>Terebenthen, Sp. Akc. (25)
Tezet, Sp. z o. o. (59)
Tieghöhfer Oelmühle (70)</p> |
|---|---|---|

Tobis, Zakł. Chem. (109)
Tomaszowska Fabr. Sztucz. Jedw.
(31)
Tschakert i Ska, Fabr. Wyr. Gum.
(94)

Unida Sp. Akc. (69)
Union, Sp. Akc. (64)

Wander Dr, Sp. Akc. (46)
Wanilina Pierwsza Wytwórnia (54)
Wargum, Sp. Akc. (88)

Winnica Zakłady Chemiczne (36)
Wola Krzysztoporska Sp. Akc. (35)
Wolbrom, Fabr. Wyr. Gum. (87)
Wysoka, Sp. Akc. (105)

Zawadzki i Ska, Fabr. Chem. (110)
Zawodzie, Fabr. Farb (81)
Zeumer Dr. Fabr. Chem. (108)
Zjedn. Fabr. Związków Azotowych
(11)
Zjednoczenie Fabr. Superfosfato-
wych (3)

Zjedn. Sprzedaży Kwasu Siarko-
wego (7)
Zjednoczone Zakł. Mat. Wybuchow.
i Azotu (19)
Związek Koksowni (34)
Związek Polskich Olejarni (67)
Związek Przemysłu Perfumeryjne-
go (55)
Związek Przemysłowców w Krako-
wie (56)
Związek Przemysłu Mydlarskiego
(73)

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO R. P.

ZA ROK 1937

SPRAWOZDANIE OGÓLNE

Rok 1937 w gospodarce światowej jest niewątpliwie okresem zdecydowanie pomyślnym. Obok powszechnego wzrostu wytwórczości przemysłowej, której wskaźnik światowy (106,2) przekroczył poziom z roku 1929, obserwować można było znaczne zwiększenie obrotów w handlu światowym. Wymiana dóbr między poszczególnymi krajami osiągnęła bezmała poziom roku 1929 (97,5) przy porównaniu ilości wywiezionych i przywiezionych towarów, natomiast ceny w handlu światowym osiągnęły zaledwie 47,5% poziomu z tego roku.

Nie brak jest jednak wskazówek, że nienormalne stosunki, panujące nadal w gospodarce światowej, przejawiające się w dalszym trwaniu ograniczeń walutowych, restrykcji przywozowych, braku ruchu kapitałów i kredytów średnio- i długoterminowych, a wywołane egocentryczną polityką gospodarczą najbogatszych gospodarstw narodowych, tudzież powszechną niepewnością co do rozwoju sytuacji politycznej: wpływają na nerwowość koniunktury, skłonnej do regresji przy lada alarmie.

Pogląd ten w pewnej mierze potwierdzony został przez dwukrotny spadek cen podstawowych surowców, poważne osłabienie światowego rynku frachtowego i dwukrotny kryzys na giełdach północno-amerykańskich. Skutki porozumienia walutowego anglo-amerykańsko-francuskiego z września roku 1936, oceniane go jako wstęp do trwałej stabilizacji walut, poważnie uszczuplone zostały przez ponowną dewaluację i następną chwiejność waluty francuskiej, pozostającej pod naciskiem trud-

nych stosunków społeczno-politycznych we Francji. Niemniej byłoby przedwczesnym pesymizmem sądzić, że już w krótkim czasie oczekuje gospodarstwo światowe nowy wstrząs gospodarczy o rozmiarach, zbliżonych do kryzysu z lat 1930 — 1933.

Na tle tych zjawisk położenie gospodarcze Polski kształtowało się w analogicznym rytmie.

Wskaźnik produkcji przemysłowej doszedł w kraju naszym do maximum w grudniu roku 1937 (88,3 przy 99,7 w r. 1929) po przejściowym osłabieniu w miesiącach jesiennych. Wskaźnik cen przemysłowych, najwyższy w lipcu, wykazał pod koniec roku tendencję do stabilizacji na poziomie około 58 przy podobnie stabilizującym się na poziomie około 49 wskaźniku cen rolnych.

Rok ubiegły może być w pewnym sensie uznany za przełomowy w zakresie poglądów na zagadnienie uprzemysłowienia Polski. O ile poprzednio sprawa ta, wysuwana ze strony przedstawicieli przemysłu jako najważniejsze zagadnienie gospodarcze naszego kraju — była z wielu stron kwestionowana, a co najmniej niedoceniana i wyjaławiana w dyskusjach nad drugorzędnymi, związanymi z nią sprawami: o tyle w roku 1937 mówić można o pozyskaniu nawet pewnego entuzjazmu opinii dla rozwoju naszego przemysłu.

Ze strony Rządu zainicjowany został plan inwestycyjny, skoncentrowany na kształtowaniu nowego okręgu przemysłowego, nazwanego centralnym; plan ten, szybko realizowany — znalazł żywy oddźwięk w przedsiębiorczo-

ści prywatnej, również na odcinku przemysłu chemicznego.

Równoległe zapowiedzi dalszych kroków w kierunku ułatwienia warunków pracy przemysłowej, zwłaszcza z zakresu ustawodawstwa podatkowego (ulgi inwestycyjne i reforma opodatkowania spółek w zakresie podatku dochodowego) wywołały korzystny zwrot w zainteresowaniu kapitału prywatnego działalnością przemysłową, co m. in. wyraziło się w poprawie, a raczej odzysciu rynku akcyjnego. Obraz ten nie byłby zupełny, gdyby nie wspomnieć o pewnych cieniach położenia wytwórczości przemysłowej; należą do nich obawy dalszego wzrostu działalności Państwa jako przedsiębiorcy, i tendencje rozszerzania interwencjonizmu państwowego, wreszcie obliczona na dalszą metę troska o dostateczną chłonność rynku polskiego i możliwości zbytu zagranicznego, w miarę zwiększania produkcji.

Obroty towarowe z zagranicą dały, po raz pierwszy od roku 1929 saldo bierne i wyniosły:

	1936	1937
Wywóz	1.026.208 tys. zł	1.196.000 tys. zł
Przywóz	1.003.435 „	1.254.000 „
Saldo	+ 22.773 tys. zł.	— 58.000 tys. zł

Liczby te wskazują, że saldo ujemne jest wynikiem znaczniejszego wzrostu przywozu niż wzrost wywozu, co jest oczywiście skutkiem wzmożonego zapotrzebowania na surowce i dobra inwestycyjne, nie bez udziału dóbr konsumpcyjnych zresztą. Fakt, że poprawa położenia gospodarczego w Polsce związana jest dotychczas zawsze z pasywnym układaniem się wymiany z zagranicą, jest bezsprzecznie niepokojący, gdyby miał nadal się utrwalić. Bilans płatniczy Polski, jako kraju dłużniczego, wymaga bowiem trwałego salda dodatniego wymiany towarowej; to też przy rozbudowie naszej produkcji przemysłowej winniśmy zwrócić szczególną uwagę na konieczność dostosowania się do tego wymagania.

Saldo naszej wymiany towarowej z zagranicą nie wpłynęło ujemnie na położenie instytucji emisyjnej. Zapas złota w Banku Polskim wyniósł 435 milionów złotych na dzień 1 stycznia 1938, był zatem wyższy od zapasu zeszłorocznego o 42 miliony złotych.

Obieg biletów Banku Polskiego w dniu 1 stycznia 1938 wynosił 1.059 milionów złotych i w ciągu całego roku 1937 obracał się bardzo blisko dokoła miliarda złotych. Liczba ta, niższa od poziomu z lat 1928 — 1929 o trzysta milionów złotych, wydaje się zanedbto szczupła w stosunku do rozwoju produkcji i wymiany dóbr. Uchwytny wzrost kapitalizacji wewnętrznej — pod postacią wkładów bankowych i oszczędnościowych — nie zdradza tak pożądanego wzmożonego tempa.

Na odcinku zagadnień socjalnych i demograficznych podkreślić należy wzrost ilości bezrobotnych zarejestrowanych, uwidoczniły następująco na koniec grudnia:

w r. 1935	1936	1937
402.814	466.004	470.009

Oczywiście, wzrost zatrudnienia związany zarówno z rozpoczęciem na szerszą skalę inwestycyjnych robót publicznych, jak i ze wzrostem produkcji przemysłowej powoduje, że wzrost ilości bezrobotnych jest b. nieznaczny; uczyniony musi być jednak wysiłek, aby rozwój naszego gospodarstwa nie tylko pochłaniał coroczny przyrost rąk roboczych ale i likwidował stopniowo półmilionową bezmałą armię ludzi bez pracy.

Pomyślniejszym objawem jest wysoki stan płac realnych robotników przemysłowych, wyrażający się we wskaźniku ok. 127 (najwyższym z notowanych wskaźników gospodarczych w Polsce), co korzystnie świadczy o wzroście standartu życiowego. Na odcinku walki o byt nastąpiło też w roku 1937 pewne uspokojenie.

Na tle powyższym położenie przemysłu chemicznego w Polsce nie wykazywało żadnych szczególnych odchyień — uczestniczyliśmy w ogólnej poprawie w równym z innymi przemysłami stopniu. Wprawdzie wskaźnik przepracowanych w przemyśle chemicznym robotniko-godzin jest wysoki (115,3 w listopadzie i 112,2 w grudniu 1937) i ustępuje tylko wskaźnikom hutnictwa żelaznego i przemysłu papierniczego, jest to jednak raczej wynikiem wysokiej stosunkowo aktywności przemysłu chemicznego w dobie kryzysu (wskaźnik ten nigdy nie spadł niżej 73,2) niż szybkiej poprawy koniunkturalnej.

Bilans handlowy przemysłu chemicznego. Bilans przywozu i wywozu produktów chemicznych za lata 1936 i 1937 przedstawiał się następująco:

W roku ubiegłym obserwowaliśmy powiększenie wymiany handlowej artykułami chemicznymi z zagranicą. Wzrost obrotów zarysował się zarówno po stronie importu jak eks-

Wyszczególnienie	W tysiącach złotych		W tysiącach złotych	
	1 9 3 6		1 9 3 7	
	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz
Pierwiastki, zasady, kwasy i ich sole	11.110	11.089	12.651	16.435
Środki farmaceutyczne, opatrunkowe, lekarstwa . . .	6.941	265	7.550	234
Barwniki syntetyczne i produkty pośrednie służące do ich wyrobu	10.681	33	9.853	93
Wyciągi, przetwory farb, farby mineralne, atramenty, lakiery, garbniki	13.426	3.184	12.185	5.236
Olejki eteryczne, esencje, sztuczne przetwory aromatyczne, perfum., kosmetyka	4.758	31	5.548	33
Materiały wybuchowe i środki zapalcze	355	1.918	635	534
Mydła, przetwory z tłuszczów i wosku	445	24	445	45
Kleje, żelatyna, kity	936	1.001	1.073	995
Nawozy	8.484	11.680	10.751	11.065
Chemiczne przetwory osobno niewymienione	6.732	116	6.612	109
	63.868	29.341	67.303	34.779
Włókna sztuczne	1.709	1.358	5.405	1.197
Kauczuk, jego surogaty i wyroby z kauczuku	15.661	614	22.884	1.586
Drewno farbiarskie, garbarskie, żywice	4.760	392	5.681	273
Surowce mineralne, używane w przemyśle chemicznym	3.270	—	4.930	23
Produkty węglpochodne	813	8.906	2.118	11.855
Węgiel drzewny i węgiel aktywowany	292	506	203	362
Cerata i linoleum	692	224	863	536
Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego (nie spożywcze)	15.648	18	17.832	26
Oleje pochodzenia roślinnego	1.402	129	1.116	2
Nasiona oleiste *)	12.879	5.613	18.316	3.985
Makuchy	655	1.861	4.020	1.753
	57.781	19.621	83.368	21.598
	121.649	48.962	150.671	56.377

*) Obrót nasion oleistych zamieszczony został w niniejszym zestawieniu dla zobrazowania bilansu handlowego tłuszczowego w ramach przemysłu chemicznego.

portu, różniąc się jednak zasadniczo w strukturze. W eksporcie tendencja zwyżkowa wystąpiła w znaczniejszym stopniu w zakresie gotowych produktów chemicznych, po stronie importowej przede wszystkim zaciążyły pozycje surowcowe jak: kauczuk, fosforyty, oleje smołowcowe, nasiona oleiste, surowce mineralne używane w przemyśle chemicznym.

Ogólny przywóz wszystkich wymienionych w zestawieniu artykułów wyniósł w r. 1937 — okragło 151 mil. zł., przewyższając o 29 mil. zł. import z r. 1936, czyli przeszło o 23%. Należy jednak podkreślić, że przywóz artykułów chemicznych, objętych pierwszą częścią zestawienia wykazuje wzrost zaledwie 6%-o-

wy i jest z nadwyżką skompensowany zwiększonym wywozem.

Analizując poszczególne pozycje po stronie przywozu stwierdzamy fakt dalszego zwiększenia importu, wywołanego poprawą sytuacji rolnictwa, w grupie nawozów sztucznych: fosforytów o 690 tys. zł. i zużli Thomasa o przeszło 1.300 tys. zł.

W grupie „Pierwiastki, zasady, kwasy i ich sole, związki organiczne” zaznaczył się wzrost przywozu następujących artykułów: rtęć o 220 tys. zł., siarka — 103 tys. zł., fosfor — 60 tys. zł., kwas azotowy i nitroza — 180 tys. zł., wodosiarczyn sodu — 160 tys. zł., winian wapnia — 420 tys. zł., cytrynian wapnia i kwas

cytrynowy — 160 tys. zł.; zmalał natomiast przywóz antymonu o 215 tys. zł., chromianów i dwuchromianów — 100 tys. zł. i kwasu szczawiowego — 110 tys. zł.

Import środków farmaceutycznych zwiększył się o przeszło 600 tys. zł.

Zmniejszył się przywóz barwników i półproduktów organicznych o przeszło 800 tys. zł. Pozostaje to w ścisłym związku z rozwojem krajowej wytwórczości tej gałęzi przemysłu i eliminacją zbędnego importu. Dość poważnie skurczył się przywóz ekstraktów garbarskich o 1.400 tys. zł.

W grupie artykułów perfumeryjnych i kosmetycznych zwiększył się w wartości przywóz olejków eterycznych o sumę ponad 850 tys. zł., przy utrzymaniu się na niezmiennym poziomie przywozu ilościowego. Odegrały tu rolę względy traktatowe, co spowodowało konieczność zakupu olejków eterycznych w krajach o wyższych cenach.

W przemyśle tłuszczowym wystąpił dość znaczny wzrost przywozu nasion oleistych: palmowych, kopry i słonecznika o sumę zł. 5.500 tys. oraz wzrost importu tłuszczów i olejów pochodzenia zwierzęcego o 2.200 tys. zł. Niepomyślnym zjawiskiem było powiększenie przywozu makuchów z 655 tys. zł. w r. 1936 na 4.020 tys. w roku ubiegłym. To zwiększenie przywozu było spowodowane gwałtownym — wobec braku paszy — wzrostem krajowego zapotrzebowania na makuchy i nerwowością rolnictwa, które — pomimo większych ilości makuchów w olejarniach krajowych — panicznie zaopatrywało się w makuchy importowane.

Najwydatniejszy wzrost przywozu zarysował się w roku 1937 w pozycji kauczuku surowego, którego przywóz zwiększył się o przeszło 7.000 tys. zł., co było związane z ożywieniem w przemyśle gumowym w dziale artykułów technicznych i galanterijnych, jak i dalszym rozszerzeniem produkcji opon i dętek.

Poważne zwiększenie przywozu włókien sztucznych nastąpiło w wyniku wprowadzenia na rynek polski sztucznych włókien zagranicznych po niższej stawce celnej. Zbędny ten przywóz wpłynął hamująco na rozwój krajowej wytwórczości sztucznych włókien ciętych.

Z produktów węglopochodnych przywieziono w roku ubiegłym większe ilości niż w roku 1936 toluolu, ksylolu i solwent-nafty o 255

tys. zł. Ponadto, wobec wyczerpania w poprzednich latach prawie wszystkich zapasów olejów smołowcowych i przewidywań z początkiem roku, że krajowa produkcja nie pokryje zapotrzebowania rynku, sprowadzono do kraju przeszło 3.000 ton olejów smołowcowych wartości 200 tys. zł.

Przywóz niektórych minerałów, używanych w przemyśle chemicznym, uległ również zwiększeniu. Zwyżka wynosiła: magnezyt i talk — 346 tys. zł., azbest — 343 tys. zł. i grafit — 140 tys. zł. Import piryków i wypałów pirykowych w latach 1936 i 1937 kształtował się następująco: piryty 599 i 756 tys. zł., wypałyki pirykowe 698 i 1.614 tys. zł.

Strona eksportowa bilansu handlowego omówiona jest niżej.

Sprawy eksportowe. Wartość wywozu produktów chemicznych w roku 1937, uwidoczniła w tablicy bilansu handlowego przemysłu chemicznego, wyraża się cyfrą 56.377 tysięcy złotych. Od tej liczby jednak odjąć należy wywóz nasion oleistych — wartości 3.985 tysięcy złotych, dodając natomiast wartość wywozu stopów żelaznych, żelazochromu i żelazokrzemu — 395 tysięcy złotych. Po dokonaniu obliczeń, otrzymujemy ostateczną wartość wywozu produktów chemicznych — 52.787 tysięcy złotych w porównaniu zatem z rokiem 1936 wartość wywozu wzrosła o 8.945 tysięcy złotych, zwiększenie wyniosło więc przeszło 20%.

Rezultaty eksportu produktów chemicznych w roku 1937 osiągnęły poziom nienotowany od roku 1932, jeśli porównywać liczby absolutne. Uwzględniając jednak poprawkę, wynikającą ze zmian w poziomie cen światowych — stwierdzić można że eksport w roku sprawozdawczym osiągnął największe, nie notowane dotąd rozmiary. Mianowicie, najwyższa absolutna wartość wywozu chemicznego wyniosła w roku 1929 okragło 90 milionów złotych przy wskaźniku cen światowych 100; ponieważ wskaźnik ten wynosi obecnie 47,5 — przyjąć można, że według cen z roku 1937, wywóz w roku 1929 wyniósł załedwie 42,8 miliona złotych, lub odwrotnie, wyeksportowane w r. 1937 produkty chemiczne przyniosłyby, według cen z roku 1929 — 112 milionów złotych.

Wartość wywozu produktów chemicznych stanowi 4,4% ogólnej wartości wywozu pol-

skiego; odsetek ten nie różni się znacznie od odsetka w latach ostatnich (rok 1936 — 4,3%).

Zwiększenie wartości wywozu zawdzięczać należy zwyżce ilości wywiezionych produktów, gdyż wzrost cen eksportowych w zakresie produktów chemicznych na ogół nie nastąpił, zarówno w skali światowej, jak i w odniesieniu do polskiego wywozu chemicznego; nieliczne wyjątki tylko w drobnej mierze wpłynęły na wzrost wartości wywozu. Zwiększenie wywozu wykazuje dużą równomierność w poszczególnych pozycjach. Poważnie wzrósł eksport produktów węglopochodnych: benzołu surowego i oczyszczonego o 1.353 tys. zł., naftalenu o 101 tysięcy zł., fenolu o 382 tys. zł.; zwiększenie wykazuje wywóz sody — o 658 tys. zł., chlorku amonu o 130 tys. zł., bielei cynkowej — 1.910 tys. zł., kleju kostnego o 125 tys. zł., superfosfatów o 332 tys. zł., soli potasowych o 639 tys. zł., ceraty o 310 tys. zł., żelazokrzemu o 114 tys. zł., smoły drzewnej i węglowej o 1.441 tys. zł. Poważniejsze przesunięcia dają się zanotować w zakresie wywozu nawozów azotowych, gdzie wzrost wywozu siarczanu amonu o 3.705 tys. zł. kompensowany jest w pewnej mierze zmniejszeniem wywozu saletry i azotniaku o 1.730 tysięcy zł.

Szczególnie pociesającym objawem jest zwiększenie eksportu szeregu drobniejszych pozycji: potażu żrącego, chromianów i dwuchromianów, wapna bielącego, alkoholu metylowego, produktów farmaceutycznych, barwników, farb, galalitu i t. d., co dowodzi że wywóz produktów chemicznych doznaje uszlachetnienia.

Zmniejszeniu uległ wywóz olejów smołowych, makuchów, karbidu, jedwabiu sztucznego i żelazochromu, przeważnie pod wpływem intensyfikacji zapotrzebowania krajowego.

Jak już zostało wspomniane, ceny i warunki zbytu produktów chemicznych na rynkach zagranicznych nie uległy znacznym zmianom. Eksporterzy chemikalijskiej nie skorzystali z poprawy koniunktury w tej mierze, co np. eksporterzy wielkich surowców przemysłowych, lub nawet eksporterzy rolni.

Przechodząc do charakterystyki działalności Sekcji Eksportowej Związku, pracującej nadal pod przewodnictwem p. Inż. F. Wiślic-

kiego, zacząć należy od spraw wywozu na rynki zamorskie, które w roku 1937 — w związku z działaniem systemu wiązanych transakcyj kompensacyjnych — stały się szczególnie aktualne.

Sprawie tej poświęcone zostało osobne posiedzenie Sekcji Eksportowej Związku w dn. 20 maja 1937 r. przy udziale przedstawicieli 40-tu przedsiębiorstw.

Na posiedzeniu tym referat o handlu zamorskim chemikaliami wygłosił Dr. Kurt Spiegel. Referent podkreślił, że wartość obrotów produktami chemicznymi silnie spadła w okresie kryzysu, a udział Europy w tych obrotach cofnął się znacznie i dzisiaj wynosi tylko 45% obrotów światowych.

Jedną z charakterystycznych przyczyn tego zjawiska jest tendencja przedsiębiorstw europejskich do otwierania fabryk w krajach zamorskich; np. Niemcy wywiozły kompletne urządzenia do fabrykacji sody, zadając tym dotkliwe straty wywozowi angielskiemu; odwrotnie W. Brytania zainstalowała na wyspie Trinidad fabrykę barwników, zagrażając silnie eksportowi niemieckiemu tych produktów do Ameryki Centralnej.

Nie mniej wysiłki w kierunku utrzymania rynków i ewentualnego zdobycia nowych nie ustają; zwłaszcza koncern niemiecki „I. G. Farbenindustrie” przy wydatnej pomocy polityczno-handlowej państwa, w postaci „Verrechnungsmark” rozwija ożywioną działalność.

Główny wysiłek eksporterów skierowany jest na Amerykę południową i centralną, które jako importerzy chemikalijskiej zajmują pierwsze po Europie miejsca, zakupując 20% i 10% importu światowego.

Polski handel zamorski chemikaliami zaczął się rozwijać dopiero w ostatnich latach i napotyka na liczne trudności. Początkowo zwalczane były nawet tendencje eksportowe do krajów zamorskich i wysuwana była teza, że jedynie usprawiedliwiony jest wywóz do sąsiednich krajów europejskich. Uważano bowiem, że rynki zamorskie nie mają dla Polski poważniejszego znaczenia i że wywóz, połączony z wielkimi kosztami i ofiarami, nie przyniesie oczekiwanych rezultatów.

Bezpośredni sąsiedzi są niewątpliwie zawsze najlepszymi odbiorcami każdego kraju eksportującego. Analiza jednak rynków naj-

bliższych sąsiadów Polski wykazuje, że o znaczniejszym eksporcie polskich chemikalijs na zachód i wschód nie ma mowy.

Zapotrzebowanie krajów, leżących na północ, a zwłaszcza na południe od Polski, jest stosunkowo niewielkie i nie rokuje wzrostu wywozu na przyszłość. Tym bardziej, że na rynkach tych spotyka się w zakresie chemikalijs bardzo silną konkurencję, przede wszystkim Niemiec, a moment zadrażnienia i walki, połączonej ze stratami bynajmniej nie jest usunięty. Analizując natomiast sytuację krajów zamorskich — musimy stwierdzić postępujący rozwój całego szeregu nowych gałęzi przemysłu, będących odbiorcami najróżnorodniejszych produktów chemicznych. Wzrost zapotrzebowania chemikalijs w tych krajach czyni walkę o zdobycie rynku stosunkowo łatwiejszą i eliminuje lub znacznie osłabia elementy zadrażnienia. Jeżeli się jeszcze weźmie pod uwagę, że Polska sprowadza z krajów zamorskich surowców i artykułów kolonialnych za sumę około 160 milionów zł. rocznie — tym bardziej wysuwa się konieczność jaknajwiększych wysiłków eksportowania na te rynki produktów polskich, w których artykuły chemiczne, jako szczególnie się nadające, mogą odegrać poważną rolę.

Działalność informacyjna Związku w zakresie spraw eksportowych prowadzona była nadal albo w drodze bezpośredniej korespondencji z firmami zagranicznymi, albo za pośrednictwem Państwowego Instytutu Eksportowego, naszych placówek zagranicznych, Izb Przemysłowo-Handlowych i Izb Polsko-Zagranicznych.

W r. 1937 ukazało się nowe wydanie „Informatora Eksportowego Polskiego Przemysłu Chemicznego”. Poprzednie wydanie, opublikowane w roku 1934, w ilości półtora tysiąca egzemplarzy zostało zupełnie wyczerpane; bez przesady powiedzieć można, że rozeszło się po całym świecie wśród organizacji gospodarczych i firm handlowych.

Nowe wydanie — obok krótkiego wstępu — obejmuje spis stu sześćdziesięciu produktów chemicznych z podaniem wytwórców, wzoru chemicznego i krótkiej charakterystyki technicznej.

Tekst podany jest w sześciu językach: polskim, angielskim, francuskim, niemieckim, hiszpańskim i rosyjskim, w porównaniu zatem

ze starym wydaniem — dodane zostały charakterystyka techniczna i tekst hiszpański.

Układ wydawnictwa, skorowidze i szata zewnętrzna uległy poprawie.

„Informator” rozsyłany jest bezpłatnie krajowym i zagranicznym organizacjom gospodarczym, placówkom polskim zagranicą oraz firmom zagranicznym, interesującym się zakupem produktów chemicznych w Polsce.

Związek uważnie śledził przebieg rokowań o umowy handlowe i w stosownym czasie gromadził postulaty eksportowe w drodze pism okólnych, ogłaszając równocześnie w „Wiadomościach Przemysłu Chemicznego” odpowiednie wzmianki.

W zakresie spraw eksportowych Związek wykonywał niektóre czynności poruczone, mianowicie wydawał nadal zaświadczenia na zwrot ceł przy wywozie kilku produktów chemicznych zagranicę.

Następująca tablica przedstawia wywóz produktów chemicznych, korzystających ze zwrotu ceł:

Wyszczególnienie	1 9 3 6		1 9 3 7	
	kg.	zł. *)	kg.	zł. *)
Biel cynkowa . . .	6.339.776	3.152.780	8.005.449	4.505.855
Litopony . . .	106.100	39.060	199.770	80.691
Chloran potasu . .	258 768	172.323	303.548	227.401
Potaż żrący . . .	171.090	100.250	364.805	195.592
Jedwab sztuczny	240.696	1.385.172	196.957	1.180.129
Cerata	79.738	203.324	200.520	454.184
	7.196.168	5.052.909	9.271.049	6.643.852

*) Wartość loco fabryka

Ponadto ze zwrotu cła korzystają materiały wybuchowe i środki zapalcze.

Związek wydawał nadal „zgłoszenia wywozowe”, oraz przeprowadzał kontrolę rozrachunków dewizowych, na zlecenie Komisji Obrotu Towarowego i Polskiego Instytutu Rozrachunkowego. Działalność ta, wyrażająca się w wystawieniu z górą dziesięciu tysięcy zgłoszeń i skontrolowaniu odpowiedniej ilości transakcyj — jest poważnym obciążeniem aparatu biurowego. Związek prowadzi ją bez pobierania opłat — w interesie zrzeszonych przedsiębiorstw i wywozu chemicznego.

Współpraca Związku ze wszystkimi instytucjami, zajmującymi się popieraniem wywozu i administracją spraw, z eksportem związanych, była w okresie sprawozdawczym bardzo ożywiona, harmonijna i owocna.

Sprawy przywozowe.

Na odcinku spraw przywozowych rok 1937 nie przyniósł poważniejszych zmian. Cały nasz obrót towarowy z zagranicą jest zreglamentowany po stronie przywozu. Przywóz towarów do Polski odbywa się przeto w ramach bądź to kontyngentów umownych z rozmaitymi krajami, bądź też kontyngentów autonomicznych, uruchamianych przez Min. Przemysłu i Handlu celem zaspakajania potrzeb surowcowych naszego przemysłu. Związek Przemysłu Chemicznego nadal współpracuje z Komitetem Przywozowym przy rozdziale między importerów kontyngentów przywozowych na artykuły chemiczne.

Na uwagę zasługuje stała tendencja wiązania importu niektórych artykułów, zwłaszcza surowcowych, z zakupem analogicznego lub pokrewnego artykułu krajowego. Tendencja taka w roku ubiegłym zarysowała się przy przywozie kaoliny, sadzy, a w pewnym stopniu szpatu ciężkiego.

Zapowiadana już od dłuższego czasu rewizja taryfy celnej nie była realizowana w roku ubiegłym, natomiast pewne zagadnienia, związane z taką rewizją, stały się — na życzenie czynnika urzędowego — przedmiotem naszych studiów. Prace te zresztą miały charakter dorywczy, nie zaś systematyczny, i mogą stanowić wprawdzie pewne przyczynki do rewizji taryfy celnej, ale nie obejmują całości problemu.

Jakiegokolwiek zmiany w kierunku podwyżki ceł autonomicznych w roku ubiegłym nie nastąpiły. Zanotować należy za to nowe zniżki konwencyjne i dalsze działanie celowego w naszych warunkach systemu autonomicznych zniżek celnych na niewyrabiane w kraju półprodukty przemysłowe, materiały pomocnicze i środki produkcji.

Sprawy traktatowe.

W miarę upływu czasu od chwili wejścia w życie nowej taryfy celnej w roku 1933, który stał się datą zwrotną w polskiej polityce traktatowej — następuje coraz trwalsza stabilizacja naszej polityki traktatowej, opartej na ustępstwach celnych. Na ten sam mniej więcej okres przypada kształtowanie się nowych form polityki reglamentacyjnej w dziedzinie handlu zagranicznego naszych kontrahentów i — poszukiwanie form uregulowania

wymiany towarowej z Polską. W roku 1936, z chwilą wprowadzenia w Polsce reglamentacji dewiz, przybywa polityce handlu zagranicznego nowy instrument, z którym muszą być uzgodnione nasze zobowiązania.

Rok 1937 przynosi w tej dziedzinie wydatne uporządkowanie, które w skrócie poniżej przedstawimy.

Rozpocząć należy od umów z państwami, zajmującymi pierwsze miejsce w naszej wymianie zagranicznej.

W dn. 20 lutego po kilkomiesięcznych rokowaniach podpisane zostały z Niemcami układy handlowe, t. j. układ towarowy i układ rozrachunkowy wraz z kilkudziesięciu załącznikami. Jak wiadomo, nasza wymiana towarowa z Niemcami po szeregu stadiów pośrednich ujęta została w ramy umów z dnia 4 listopada 1935, które poddały kontroli obroty towarowe pomiędzy obu krajami rozrachunkowymi. Umowy te zawarte były na jeden rok i następnie przedłużone w formie miesięcznych prowizoriów do chwili wejścia w życie nowych układów, które zresztą formalnie również są przedłużeniem dawnych.

Zarówno umowa z roku 1935, jak i układy z roku 1937, mają przede wszystkim charakter instrumentu interwencyjnego na rzecz rolnictwa. W ogólnym plafonie eksportu polskiego, wynoszącym dawniej i obecnie około 170 milionów złotych rocznie, z górą 120 milionów przypada na wywóz płodów rolnych, drewna, i wytworów przemysłu rolnego. Odwrotnie, po stronie przywozu z Niemiec dominują gotowe wyroby przemysłowe i półprodukty. Udzielono Niemcom klauzuli największego uprzywilejowania i 56 zniżek celnych na wyroby przemysłowe, wśród nich kilkanaście dotyczących produktów chemicznych. Wzajemnie — Polska otrzymała również k. n. u. i prawo korzystania z kilku zniżek na produkty rolne i drewno. Do rozrachunku włączone zostały niektóre pozycje płatnicze, bezpośrednio związane z obrotem towarowym, mianowicie: koszty opłat licencyjnych i patentowych, koszty podróży handlowych, wreszcie koszty obrotu uszlachetniającego i reparacyjnego. Zasady rozrachunku pozostały niezmienione, niektóre tylko formalności uległy modyfikacjom.

Układy zawarte zostały na dwa lata, t. j. do końca lutego r. 1939. Zmianie uległ również termin ustalania plafonów wywozowych.

Jak wiadomo, komisje rządowe stron obu ustalały dotychczas co miesiąc wysokość eksportu do kraju kontrahenta, celem zapewnienia równowagi w kontaktach clearingowych. Obecnie plafony ustalane są co trzy miesiące.

Kończąc charakterystykę układów przypomnieć należy, że obok importu z Niemiec w rozrachunku towarowym, istnieje rozrachunek za import, przeznaczony na częściowe odmrożenie należności za tranzyt kolejowy, co jeszcze powiększa nacisk konkurencji niemieckiej na przemysł polski.

Wyniki wymiany polsko-niemieckiej za rok 1937 na ogół ziściły obliczenia przeprowadzone przy zawieraniu umów. Wywóz polski osiągnął 173 miliony złotych, saldo bierne przypisać należy przede wszystkim przywozowi towarów wzamian za zamrożone należności kolejowe.

W dniu 22 maja, po pięciomiesięcznych prawie rokowaniach, podpisany został w Paryżu nowy traktat handlowy polsko-francuski, regulujący całokształt stosunków gospodarczych między Polską a Francją. Nowe układy stwarzają odmienne od dotychczasowych a lepsze podstawy do regulowania wzajemnych stosunków handlowych. Dotychczasowy bowiem stan rzeczy, polegający na prolongowaniu z kwartału na kwartał, a później z miesiąca na miesiąc prowizoriów handlowych — pozostawiał wiele do życzenia z punktu widzenia zarówno polskiego eksportera, jak polskiego importera. W szczególnie trudnej sytuacji był przemysł, zmuszony do przywożenia z Francji surowców, materiałów pomocniczych i środków produkcji; niskie jedno-miesięczne kontyngenty przywozowe nie odpowiadały często potrzebom życia.

Podpisane w roku 1937 układy dają szersze ramy obrotu towarowego, respektując przy tym zasadniczą tezę we wzajemnej wymianie towarowej aktywnego dla Polski salda bilansu handlowego. Mianowicie, wartość francuskiego importu do Polski wynosić ma 80% wartości polskiego eksportu do Francji. Zasada ta — zgodna z interesem obu stron — ma na celu otrzymanie nadwyżek bilansu handlowego, które służyć mają na pokrycie zobowiązań polskich, wynikających z innych stosunków gospodarczych, niż towarowe. Kontyngenty przywozowe ustalane są cokuwartalnie w wyniku narad stałej komisji polsko-francu-

skiej, która po zbadaniu wysokości wzajemnych obrotów towarowych uruchamia wyższe lub niższe kontyngenty, zależnie od rezultatów obrotu towarowego w zamkniętym okresie kwartalnym.

Podpisane umowy regulują całokształt stosunków handlowych polsko-francuskich. W traktacie z dn. 22 maja 1937 r. Polska przyznała Francji szereg zniżek celnych na artykuły francuskiego eksportu, obejmując również kilkadziesiąt zniżek na produkty chemiczne.

Niestety, układ stosunków wewnętrznych we Francji i dwukrotny w ciągu roku spadek franka, utrudniając wywóz towarów polskich, odbił się niekorzystnie na całości obrotów, które zmniejszają się wyraźnie.

Trwałemu uregulowaniu uległ również obrót ze Szwajcarią. W styczniu r. 1937 wszedł w życie komplet nowych układów, w myśl których wymiana handlowa ze Szwajcarią oparta została na zasadzie wiązanych transakcji kompensacyjnych, polegających na dobieraniu par, złożonych z importera i eksportera w każdym kraju. Skomplikowana technika wykonania układów powierzona została Polskiemu Towarzystwu Handlu Kompensacyjnego. Działanie układów nastęrczyło szereg wątpliwości; na pierwszym miejscu wymienić należy trudności, wynikające z konieczności kompensowania w prywatnych transakcjach kompensacyjnych przywozu niezbędnych dla naszego przemysłu surowców i półproduktów oraz dóbr inwestycyjnych. Szczególnie kłopotliwa w pierwszym okresie działania układów była konieczność poszukiwania eksportera przy przywozie choćby najdrobniejszej części zamiennej do funkcjonującej instalacji, co zmuszało fabryki do poszukiwania na rynku towaru eksportowego do transakcji wartości paruset złotych. Ten rodzaj kłopotów został następnie opanowany przy pomocy Towarzystwa Kompensacyjnego, które grupuje transakcje zbiorowe.

Z drugiej strony niepodobna zaprzeczyć, że układy styczniowe korzystnie wpłynęły na poprawę salda bilansu handlowego, wywołaną znacznym (dwukrotnym w ciągu I półrocza 1937 w porównaniu z I półroczem 1936) wzrostem wywozu polskiego, oraz skurczeniem się przywozu ze Szwajcarii, przy czym kurczenie to szczęśliwie w znacznej mierze przy-

padło na konkurujące z polskimi wyroby przemysłu szwajcarskiego.

Korzystne wyniki próbnego uregulowania obrotów ze Szwajcarią zachęciły do zawarcia trwałego układu w dn. 30 czerwca. Nowy układ utrzymał zasadę prywatnych wiązanych transakcji kompensacyjnych, wprowadzając jednakże wybitne ich uporządkowanie. Szereg artykułów wywozu polskiego, znajdujących łatwiejszy zbytni lub mających charakter niezbędnego przywozu, wyłączony został z transakcji prywatnych. Podpisany został również układ, dotyczący spłaty wierzytelności finansowych towarów polskich.

W zakresie spraw celnych podpisany został protokół dodatkowy, zawierający zmiany, doniosłe z punktu widzenia przemysłu chemicznego. Mianowicie, Szwajcaria zrzekła się pewnych zniżek celnych, których istnienie było szczególnie niewygodne dla polskiego przemysłu chemicznego. Dotychczas istniejące terminowe zniżki celne na dwadzieścia półproduktów organicznych uległy przedłużeniu do dnia 31 grudnia 1938 r.

Saldo i volumen obrotów ze Szwajcarią, w wyniku układu uległy znacznej poprawie.

Analogicznie w roku 1937 stabilizacji uległy formy naszej wymiany z Włochami. Układ prowizoryczny z dn. 13 kwietnia r. 1936 zastąpiony został układami kontyngentowymi i rozrachunkowymi z dn. 18 maja, opierającymi wymianę z Włochami na zasadach clearingu. Równowaga wymiany clearingowej przy równoczesnym zwiększeniu obrotów została w ciągu roku 1937 osiągnięta.

Z innymi krajami bądź zawierane były różne układy dodatkowe o mniejszym znaczeniu, bądź też obowiązujące układy kontyngentowe i rozrachunkowe poddawane były rewizji i aktualizowaniu.

Podpisane zostały zatem protokoły, dotyczące niektórych zniżek celnych: z Belgią, Estonią, Finlandią i Węgrami.

Odnowieniu i okresowej rewizji poddane były układy kontyngentowe z Estonią, Finlandią, Grecją, Turcją, Węgrami i Rumunią.

Układ rozrachunkowy z Austrią podpisany został w nowej formie, mianowicie, rozrachunek polsko-austriacki, prowadzony dawniej przez Bank Polski, przejął Polski Instytut Rozrachunkowy. Oddzielnego układu wymagało przejście przez Instytut od Polskiego

Towarzystwa Handlu Kompensacyjnego rozrachunku z Bułgarią. W roku 1937 uregulowana została umownie sprawa zapłaty towarów za import z Palestyny i kwoty wywożone przez emigrantów do tego kraju.

Na odcinku stosunków traktatowych polsko-brytyjskich rok 1937 nie przyniósł zmian, prócz kilku w zakresie terminowych zniżek celnych. Podobnie nie poruszyły się naprzód sprawy rokowań handlowych ze Stanami Zjednoczonymi A. P., Australią, Unią Południowo-Afrykańską, oraz krajami Ameryki Południowej.

Natomiast zanotować trzeba zawarcie umów, wprowadzających działanie klauzuli największego uprzywilejowania w stosunkach handlowych z Afganistanem i Irakiem.

Wreszcie wspomnieć należy o podpisaniu z Holandią protokołu dotyczącego wywozu polskiego do Indii Holenderskich, oraz o zawarciu prowizorycznego układu handlowego z Z. S. R. R., obejmującego niektóre zniżki celne.

Jak wynika z powyższego sprawozdania, najbardziej charakterystycznymi cechami osiągnięć roku 1937 w sprawach traktatowych była dalsza stabilizacja form naszej wymiany zagranicznej. Stabilizacja ta oczywiście nosi charakter względny, coraz większa bowiem ilość czynników, działających w wymianie zagranicznej, musi być nieustannie kontrolowana. Prace szeregu komisji mieszanych i powołanie nowych jest właśnie wynikiem tego stanu rzeczy. W roku 1937 działały następujące komisje mieszane do kontroli obrotu towarowego: polsko-niemiecka, polsko-francuska, polsko-szwajcarska, polsko-włoska i polsko-rumuńska.

Wykonanie umów rozrachunkowych zostało na przestrzeni roku 1937 niemal w całości przejęte przez Polski Instytut Rozrachunkowy; jedynie obroty polsko-szwajcarskie i polsko-hiszpańskie pozostają nadal, ze względu na szczególne warunki, w rękach instytucji prywatnej, jaką jest Polskie Towarzystwo Handlu Kompensacyjnego.

Wzorem ubiegłych lat działalność Związku w sprawach traktatowych, zarówno w zakresie popierania postulatów eksportowych przemysłu chemicznego, jak i obrony przed zbędnym przywozem, była bardzo ożywiona. Stosunki z Ministerstwem Przemysłu i Handlu i

Radą Handlu Zagranicznego układały się jak najpoprawniej: przedstawiciele Związku byli nie tylko konsultowani w sprawach dotyczących przemysłu chemicznego, lecz również pełnili funkcje ogólnych doradców gospodarczych przy rokowaniach handlowych.

Sprawy komunikacyjne.

Poprawa koniunkturalna, jaka zarysowała się w roku 1937 we wszystkich niemal dziedzinach gospodarki, w wydatnym stopniu wpłynęła na ożywienie przewozów kolejowych, zwłaszcza towarowych.

W porównaniu z r. 1936, kiedy wzrost przewozów towarowych wystąpił w niewielkim rozmiarze — rok 1937 zaznaczył się silnym wzmożeniem ruchu towarowego, wynoszącym przeszło 30% i wykazującym dalszą tendencję wzrostu.

Ten stan rzeczy, wobec niedoboru i wyniszczenia taboru kolejowego, wywołał w połowie roku ubiegłego poważne obawy, czy koleje będą w stanie spełnić zadanie należytego obsłużenia obrotu towarowego w końcu roku, a więc w okresie największego nasilenia przewozowego. Trudności te zostały jednak opalone na skutek odpowiednich zarządzeń i wysiłków organizacyjnych kolei, przy współpracy sfer gospodarczych, polegającej na równomiernym rozłożeniu przewozów i niedopuszczeniu do zbędnego ich skupienia w okresie sezonowego ruchu na kolejach.

W związku ze zwiększeniem przewozów, z całą jaskrawością wystąpiły niedomagania kolei w dziedzinie technicznej, zwłaszcza w zakresie stanu i ilości taboru kolejowego, który okazał się nie wystarczający do zaspokojenia stale wzrastających potrzeb kraju.

Trudności, jakie przeżywało przedsiębiorstwo P. K. P., zostały przedstawione przez Pana Ministra Komunikacji na pierwszym plenarnym posiedzeniu w nowej kadencji Państwowej Rady Komunikacyjnej w dniu 5 lipca ubiegłego roku.

Niezbędne środki pieniężne na inwestycje i renowację taboru kolejowego Ministerstwo Komunikacji zamierzało uzyskać na drodze podwyższenia taryf kolejowych. Projekt Ministerstwa spotkał się ze sprzeciwem całego życia gospodarczego, przy czym wysunięty został szereg argumentów, przemawiających za pozostawieniem niezmiennego poziomu taryf. W rezultacie — rok 1937 został zamk-

nięty przy utrzymaniu dotychczasowego stanu rzeczy.

W roku sprawozdawczym wznowiona została działalność Państwowej Rady Komunikacyjnej, na nowych jednak podstawach i w zmienionym składzie. W porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwem Rolnictwa, Ministerstwo Komunikacji zmniejszyło ilościowy skład Rady przez ograniczenie powołanych do brania w niej udziału organizacji gospodarczo-społecznych. Przy szerzej uwzględnionej reprezentacji rolnictwa — przedstawicielstwo przemysłu i handlu uzyskało 15 mandatów. Przemysł chemiczny reprezentowany jest w Radzie przez pp.: Inż. L. Szefera, Inż. S. Trockiego i Inż. T. Zamoyńskiego, którzy zostali mianowani przez Ministra Komunikacji członkami Państwowej Rady Komunikacyjnej na okres 1937 — 1940.

Związek pozostawał w ścisłym kontakcie ze stałą Komisją do spraw przewozowych, utworzoną w 1936 r. przy Departamencie Ruchu Ministerstwa Komunikacji. Zadaniem Komisji jest opracowywanie i uzgadnianie okresowych planów przewozowych P. K. P. oraz rozważanie spraw, związanych z usprawnieniem przewozów towarowych.

Sekcja Komunikacyjna Związku nadal pracowała pod przewodnictwem p. Inż. K. Ginsberga, rozważając zagadnienia ogólniejsze z zakresu taryfowego, jak również sprawy specjalne niektórych gałęzi przemysłu chemicznego.

Współdziałanie z Ministerstwem Komunikacji i Ministerstwem Przemysłu i Handlu — przy opracowywaniu poszczególnych zagadnień taryfowych było nader żywe. W licznych przypadkach Związek opiniował lub popierał wnioski i podania fabryk w sprawach taryf kolejowych. Szereg zaprojektowanych przez Związek zmian i przekształceń taryfowych uzyskał całkowitą aprobatę Ministerstwa Komunikacji. Wymienić należy sprawę klasyfikacji i opłat na środki owadobójcze, naftalen, kalafonię, galipot, smoły z drzew iglastych i liściastych, karbolineum, lepnik drzewny, kreozot, terpentynę surową i rafinowaną. W dziale taryf eksportowych przemysł chemiczny uzyskał zniżki przewozowe na następujące produkty: trójchloroetylen, alkohol metylowy, spirytus drzewny, kwas siarkowy dymiący (oleum) oraz chromiany i dwuchromiany.

Wspomnieć również należy o wprowadzeniu przez Ministerstwo Komunikacji preferencyjnych taryf kolejowych na rzecz krajowego kaolinu i barytu oraz o przedłużeniu na rok 1938 ważności taryf wyjątkowych na następujące artykuły wytwórczości chemicznej: gliceryna, klej kostny i skórny, stearyna i oleina, pak, naftalen, cement glinowy oraz szereg surowców, używanych przez przemysł chemiczny.

Rok sprawozdawczy przyniósł wzmożenie zainteresowania sprawą uporządkowania i budowy dróg śródlądowych. Jest to zagadnienie pierwszorzędного znaczenia dla przemysłu chemicznego zarówno ze względu na jego rozmieszczenie geograficzne, jak i charakter produktów.

W roku 1937 zarządzenia zmierzające do podniesienia motoryzacji kraju przyniosły owoce, niedostateczne jednak zwłaszcza w zakresie zwiększenia taboru ciężarowego.

Natomiast wyzyskanie naszego portu i tonażu własnej floty handlowej oraz ich dalsza rozbudowa osiągnęły bardzo wysoki poziom.

Związek żywo interesował się wszystkimi powyższymi zagadnieniami i brał czynny udział w formułowaniu poglądów życia gospodarczego na te sprawy.

Ruch cen. Rok 1937 charakteryzował się spokojnym na ogół ruchem cen artykułów przemysłowych na rynku krajowym. Wskaźnik cen hurtowych nie wykazał poważniejszych wahań, przy tendencji lekkiego wzrostu w pierwszej i spadku w drugiej połowie roku.

Ceny znacznej większości wytworów przemysłu chemicznego utrzymane były w roku ubiegłym na poziomie niepodwyższonym, pomimo dość wydatnego podrożenia szeregu elementów w kosztach produkcji. Podkreślić zwłaszcza należy nie zdyskontowanie przez przemysł nawozów sztucznych zwyżki cen produktów rolnych i utrzymanie na niezmiennym poziomie albo nawet poważniejsze zniżki cen tych nawozów.

W niektórych gałęziach przemysłu chemicznego zarysowała się tendencja obniżki bądź

bezpośredniej, bądź też na drodze podwyższenia stopy rabatowej. Wydatniejsze zmiany w przeciągu całego roku, zarówno w kierunku zwyżkowym jak i spadku, występowały w zakresie cen produktów uzależnionych od surowców zagranicznych.

Poważny wzrost cen wystąpił w olejach ciętych technicznych i jadalnych pochodzenia krajowego. Wzrost ten był spowodowany podrożeniem surowca — nasion krajowych, ze sztorocznego zbioru.

Rentowność w przemyśle chemicznym nie uległa w roku ubiegłym znaczniejszej poprawie i w szeregu gałęziach wytwórczości chemicznej pozostawała nadal na niskim poziomie.

Związek Przemysłu Chemicznego
Zagadnienia surowcowe. w przeciągu całego ubiegłego roku zajmował się żywo sprawami surowcowymi. Powołana w ramach

Komisji Surowcowej przy Min. Przemysłu i Handlu podkomisja chemiczna pracowała pod przewodnictwem ppłk. R. Orzechowskiego, a sekretariat podkomisji prowadzony był przez Związek. W r. 1937 Związek zajmował się szczególnie blisko sprawą krajowych piryków (markazyków) do produkcji kwasu siarkowego, krajowych kaolin — do produkcji ultramaryny, krajowego szpatu ciężkiego — do produkcji litoponów, farb i wyrobów gumowych, krajowej sadzy — do produkcji farb, lakierów i wyrobów gumowych. Akcja ta została uwieńczona pomyślnymi rezultatami. Ponadto — Związek zainicjował w r. 1937 badania w zakresie szerszej utylizacji krajowych fosforyków, tudzież zajmował się sprawami siarki, związków magnezu i t. d.

Zwłaszcza w dobie obecnej, gdy względy dewizowe nakazują szczególną dokładność badań w zakresie zastąpienia surowca importowanego produktem krajowym: Związek nie ustaje w pracy, aby przyczynić się do rozszerzenia eksploatacji surowców polskich, podjęcia odbudowy górniczej złóż jeszcze nie eksploatowanych, wreszcie do przystosowania metod produkcji do nieco odmiennych właściwości polskiego surowca.

POŁOŻENIE POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZI PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Nawozy fosforowe.

Rok 1937 charakteryzuje się wyraźną wyższą cen produktów rolnych, co wyrzucić musiało wpływ na polepszenie sytuacji w rolnictwie polskim.

Rezultatem tej poprawy był m. in. wzrost zainteresowania rolników nawozami pomocniczymi, co jeżeli chodzi o superfosfat, wyraziło się wyższą konsumpcją tego nawozu w stosunku do odpowiednich sezonów roku 1936:

wiosną	o 33%
jesienią	o 40%.

Porównyując jednak konsumpcję superfosfatu w roku 1937 z rokiem 1928, kiedy zbyt tego nawozu osiągnął w Polsce swój punkt szczytowy, stwierdzić trzeba, że do osiągnięcia liczb z roku 1928 jest jeszcze bardzo daleko, gdyż sprzedaż superfosfatu w roku sprawozdawczym osiągnęła zaledwie 56,5% ilości sprzedanych w roku 1928.

Pomimo wyższej konsumpcji, przemysł superfosfatowy w dalszym ciągu pracuje w trudnych warunkach, surowce bowiem, a szczególnie koszty frachtów morskich w r. 1937 tak znacznie podrożały, że powiększenie produkcji — przy utrzymaniu cen superfosfatu na poziomie roku 1936 nie poprawiło kalkulacji.

Fabryki superfosfatów w Polsce wyprodukowały w roku 1937 około 160.000 ton superfosfatu, a więc pracowały poniżej 20% swej zdolności produkcyjnej.

Produkcja żużli Martena w Polsce może być oceniona na 4.000 ton, ponieważ zaś wytwórczość supertomasyny wyniosła 44.000 ton, przeto łączna produkcja nawozów fosforowych w Polsce stanowi w r. 1937 globalną liczbę 208.000 ton.

Przemysł potasowy. Produkcja soli potasowych w Polsce wyniosła:

Produkt	1935	1936	1937
Kainit . .	82.000 t.	89.000 t.	111.300 t.
Sylwinit .	288.000 „	336.000 „	395.800 „
Langbeinit	14 000 „	8.600 „	14.200 „

W roku 1936/37, t. j. za okres od 1 listopada 1936 do 31 października 1937, sprzedaż w tonach tlenku potasu przedstawiała się następująco:

Produkt	w kraju na cele:			Eks- port	Razem
	rol- nicze	prze- mysł.	lecz- nicze		
Sole potasowe	20.059	—	—	26.727	46.786
Kainity . . .	12.175	—	—	449	12.624
Kalimag , . .	440	221	—	1	662
Superpotas . .	23	—	—	—	23
Chlorek potasu	—	1.161	—	2.834	4.495
Langbeinit . .	—	—	15	—	15
Ogółem . .					64.605
W roku 1935/36, sprzedaż ta wyniosła .					48.371

Poprawa na rynku krajowym, która w ubiegłym roku gospodarczym zarysowała się dopiero w drugim półroczu — trwała do końca okresu sprawozdawczego, przy czym pewne osłabienie wystąpiło w rejonach dotkniętych silnie klęską suszy w ostatnich miesiącach roku 1936/37.

Jako coraz silniejszy konsument nawozów pomocniczych występuje mniejsza własność rolna, nabywająca przeważnie niżej procentowe nawozy potasowe, dla zasilania kultur łąkowych, pastwiskowych i roślin pastewnych.

W polityce cen nastąpiły w roku sprawozdawczym dwie zasadnicze zmiany: pod naciskiem Komisji Cen i na żądanie Ministerstwa Rolnictwa zmieniono strukturę cennika na sezon jesienny w ten sposób, iż zmniejszono rozpiętość między pierwszym a ostatnim okresem cen z 13% na 7%. W ten sposób w pewnej mierze doprowadzono do obniżenia detalicznej ceny dla mniejszej własności.

Z końcem roku 1936/37 obniżono wydatnie ceny na produkt, masowo konsumowany przez mniejszą własność, t. j. na całą grupę kainitową o 11% lub 17%.

W sytuacji kredytowej zaznaczyła się znaczna poprawa płatności ze strony rolnictwa i dość częsty objaw ugodowego regulowania starych „kryzysowych” zobowiązań.

Wprowadzenie mieszanek boraksowych, w postaci 40%-owej soli potasowej boraksowanej i kainitu boraksowanego, dla plantacji buraka cukrowego, dało już w pierwszym okresie zachęcające rezultaty. W nadchodzącej kampanii oddany będzie do użytku rolnictwa nowy produkt, w postaci kalimagnezji, jako nawóz potasowy przeznaczony dla kultur ziemniaka przemysłowego, jęczmienia

browarnianego oraz sadownictwa i warzywnictwa.

W sytuacji eksportowej nie możemy zanotować żadnych większych zmian. Sytuacja uległa w pierwszym półroczu roku sprawozdawczego dość znacznej poprawie, w drugim natomiast pewnemu pogorszeniu, wywołanemu nagłym załamaniem się konsumpcji Stanów Zjednoczonych A. P. oraz wypadkami na Dalekim Wschodzie, które doprowadziły do znacznych ograniczeń importowych ze strony Japonii. Ceny eksportowe nieco się poprawiły po zawarciu światowego porozumienia potasowego.

Prace nad dalszą przeróbką chemiczną polskich minerałów potasowych były prowadzone intensywnie przez cały rok ubiegły. Pozwolą one w niedługim już zapewne czasie na rozpoczęcie produkcji nowych ciał i połączeń nieorganicznych, dotychczas w Polsce niewytwarzanych.

Związki azotowe. Rok 1937 odznacza się przede wszystkim silnym — bo 33% -owym w stosunku do roku 1936 — wzrostem sprzedaży nawozów azotowych na rynku wewnętrznym.

Szczegółowe liczby sprzedaży na rynek wewnętrzny nawozów, wytwarzanych w Zjednoczonych Fabrykach Związków Azotowych w Mościcach i w Chorzowie, przedstawiają się następująco:

N a w ó z	T o n
Azotniak	45.773
Siarczan amonu	3.886
Saletra wapniowa	51.108
Saletra sodowa rolnicza	6.065
Saletrzak	21.706
Nitrofos	3.584
Wapnamon	3.994
Supertomasyna azotniakowana	28.757
Supertomasyna wysoko i nisko %-owa	38.001

W supertomasynie nastąpiło pożądane przesunięcie na korzyść towaru wysokoprocentowego. Jest to skutek prowadzonej w tym kierunku propagandy, której celem było przekonanie rolników o korzyściach kalkulacyjnych, wynikających z kupna czystego nawozu fosforowego zamiast towaru rozcieńczonego szlaką. Taki sam proces odbył się na korzyść wysokoprocentowego azotniaku kosztem towaru 15,5% -owego.

Ceny nawozów w kraju zostały utrzymane na niezmiennym poziomie, pomimo wzrostu wszystkich niemal elementów w kosztach produkcji i wyższości cen rolnych.

Sprzedaż eksportowa siarczanu amonu znacznie wzrosła, przede wszystkim wskutek nie wyzyskania kontyngentów w roku 1936, co w roku sprawozdawczym zostało wyrównane; poza tym wysokość kontyngentu w r. 1937 wzrosła w związku ze zwiększeniem się pojemności rynków eksportowych. W saletrze wapniowej eksport ograniczył się do minimalnej kwoty, ponieważ cała prawie produkcja Mościc została sprzedana na rynku wewnętrznym.

Sprzedano zagranicę:

Siarczanu amonu 25.976 ton tj. o 61% więcej niż w r. 1936
 Azotniaku 2.601 „ „ 11% mniej „
 Saletry wapniowej 240 „ „

Sprzedaż odbywała się nadal w ramach porozumień międzynarodowych przemysłu azotowego.

Poziom cen osiągniętych w eksporcie jest nadal niski, tym bardziej, że koszty związane ze sprzedażą zagraniczną (jak frachty, ubezpieczenia, trwalsze opakowanie i koszty manipulacyjne i finansowe) poważnie obniżają cenę netto.

Ogólna sprzedaż produktów technicznych wyniosła:

Produkty przemysłowe	w kraju	na eksport	razem
	w tonach		
Karbid	4.883	6.870	11.753
Azotan amonu	3.043	—	3.043
Saletra potasowa	347	674	1.021
Saletra sodowa	1.844	363	2.207
Woda amoniakalna	28	—	28
Amoniak skroplony	98	—	98
Azotyn sodowy	279	11	290
Salmiak	478	1.843	2.321
Węglan amonu	245	247	492
Siarczan amonu do celów technicznych	383	—	383
Tlen m ³	680.512	—	680.512
Azot m ³	2.451	—	2.451

Nowym produktem, wypuszczonym na rynek w r. 1937, jest podchloryn sodowy o zastosowaniu w przemyśle włókienniczym. Rozwój zbytu tego produktu jest pomyślny.

W organizacji zbytu nie zaszły żadne istotne zmiany.

Wzrost sprzedaży spowodował znaczne zwiększenie zatrudnienia w obu fabrykach. Chociaż na ogół nie osiągnięto 100%-owego wyzyskania zdolności produkcji, to jednak w niektórych działach przekroczono już, w pewnych okresach, teoretyczne zdolności produkcyjne.

Objaw ten nie wynika z wadliwego programu produkcyjnego, lecz jest skutkiem istnienia w fabrykach t. zw. „wąskich gardeł”, które nie pozwalają na całkowitą synchronizację pracy poszczególnych działów. Podjęte poważne prace inwestycyjne mają przede wszystkim na celu usunięcie tych przeszkód, które nie pozwalają na 100%-owe wykorzystanie już istniejącej aparatury.

Produkcja nawozów wyniosła:

Nawozy	Mościce	Chorzów	Razem
	w tonach		
Azotniak	—	68.100	68.100
Siarczan amonu . . .	23.285	—	23.285
Saletra wapniowa . .	56.695	—	56.695
Saletra sodowa rolnicza	—	5.088	5.088
Wapnamon	—	3.876	3.876
Saletrzak	2.382	16.492	18.874
Nitrofos	447	1.627	2.074
Supertomasyna . . .	—	44 062	44.062

W przeliczeniu na azot związany i bezwodnik kwasu fosforowego produkcja w nawozach wyniosła:

32.360 ton N (o 54% więcej niż w roku 1936)
11.777 ton P₂O₅ (o 1% mniej niż w roku 1936)

Wytwórczość produktów technicznych wyniosła:

Produkty techniczne	Mościce	Chorzów	Razem
	w tonach		
Karbid	—	11.440	11.440
Azotan amonu . . .	602	2.295	2.897
Saletra potasowa . .	—	921	921
Saletra sodowa . . .	—	2.214	2.214
Woda amoniakalna .	—	27	27
Amoniak skroplony .	—	106	106
Azotyn sodowy . . .	—	245	245
Salmiak	—	2.384	2.384
Węglan amonu . . .	—	488	488
Tlen m ³	136.089	544.216	680.305
Azot m ³	—	2.921	2.921

W przeliczeniu na azot związany produkcja produktów technicznych wyniosła 4.367,7 ton N, t. j. o 36,5% więcej niż w roku ubiegłym.

Łączna produkcja związków azotowych w Polsce po doliczeniu wyników, osiągniętych w innych fabrykach (zwłaszcza w koksowniach i gazowniach) wyniosła w roku 1937 w przeliczeniu na azot związany 45.200 ton, a więc w porównaniu z r. 1936, kiedy Polska wyprodukowała 31.400 ton azotu związanego, wzrost jest bardzo poważny, wynosi bowiem 44%.

Przemysł elektrochemiczny. Inne, obok azotowego, działy przemysłu elektrochemicznego, wykazały w r. 1937 ożywioną działalność. Na szczególne podkreślenie zasługuje wzrost produkcji stopów żelaza, których Polska produkuje cztery gatunki, mianowicie: żelazokrzem, żelazochrom, żelazoglinokrzem i żelazofosfor. Zbyt jednak żelazochromu spadł wskutek ograniczenia eksportu. Obok stopów żelaza—Polska produkuje jeszcze krzemomangan, którego zbyt zmalał w r. 1937 w porównaniu do okresu poprzedzającego, z powodu znacznego zmniejszenia eksportu.

Kwas siarkowy. Sytuację w produkcji i zbycie kwasu siarkowego w roku 1937 określić należy jako pomyślną ze względu na wzmożenie się zbytu o ok. 16% i wzmożenie się produkcji o ok. 26% w porównaniu do roku 1936.

Wzrost zbytu kwasu siarkowego wywołany został zwiększonym zapotrzebowaniem przemysłu sztucznych nawozów, poza tym zwiększyły swe zapotrzebowanie na kwas siarkowy przemysły: sztucznego jedwabiu, materiałów wybuchowych i metalowy, w nieznacznym tylko stopniu pozostałe gałęzie przemysłu.

Jeżeli z końcem 1936 roku i z początkiem 1937 r. dawał się odczuwać pewien brak kwasu siarkowego na skutek niedostatecznej produkcji, to już koniec 1937 r. wykazywać zaczął tworzenie się zapasów.

Produkcja zobrazowana jest w poniższym zestawieniu (w przeliczeniu na kwas 50°Bé):

	w r. 1936	w r. 1937
z rud cynkowych	155.000 t.	183.000 t.
z pirytów	68.000 t.	119.000 t.
razem	223.000 t.	302.000 t.

W r. 1937 zwiększyła się zatem produkcja kwasu siarkowego:

z rud cynkowych	o 28.000 t.
z piritów	o 51.000 t.

Zasługującym na szczególne podkreślenie jest fakt przedstawiania polskiej produkcji kwasu siarkowego na surowce krajowe. Jak wiadomo, kwas siarkowy otrzymuje się w Polsce na drodze prażenia blendy cynkowej lub piritów. Piryty do niedawna sprowadzane były prawie wyłącznie z zagranicy, głównie z Hiszpanii. Rok ubiegły przyniósł wzmoczenie eksploatacji krajowych piritów wysokoprocenowych (markazytów) w Zagłębiu Kieleckim, wskutek czego polskie fabryki, przerabiające piryty, całą nadwyżkę produkcyjną w stosunku do roku 1936 oparły na surowcu krajowym.

Związki sodowe. Produkcja i sprzedaż na rynku wewnętrznym produktów sodowych w roku 1937 dała w porównaniu z rokiem poprzedzającym następujące rezultaty:

Produkcja:	rok 1936	rok 1937
Soda amoniakalna . . .	65.580 ton	80.793 ton
Soda żrąca (kaustyczna)	20.901 „	21.615 „
Soda oczyszczona . . .	3.010 „	3.454 „
Sprzedaż w kraju:		
Soda amoniakalna . . .	61.909 „	71.400 „
Soda żrąca (kaustyczna)	21.105 „	22.381 „
Soda oczyszczona . . .	2.827 „	2.897 „

Równocześnie ze wzrostem sprzedaży sody amoniakalnej na rynku wewnętrznym, zaznaczył się znaczny wzrost sprzedaży na rynki eksportowe, dzięki czemu produkcja sody amoniakalnej, w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 23%.

Zwiększenie sprzedaży sody amoniakalnej na rynku krajowym zawdzięczać należy w głównej mierze wyższemu zapotrzebowaniu ze strony przemysłu włókienniczego, szklanego oraz nawozów azotowych.

Natężenie zapotrzebowania na sodę amoniakalną w poszczególnych miesiącach roku ubiegłego uwydatniło się najsilniej w początku roku, ulegając osłabieniu w połowie i wzrosło znowu pod koniec roku.

Na wzrost sprzedaży sody kaustycznej wpłynęło w znacznym stopniu zwiększenie zapotrzebowania ze strony przemysłu włókienniczego.

Sprzedaż sody oczyszczonej większym zmianom w stosunku do roku poprzedniego nie uległa i układała się w ciągu roku mniej więcej równomiernie.

Ceny produktów sodowych w roku ubiegłym zmianie nie uległy.

Materiały wybuchowe. Poważny wzrost wydobywania kamiennego w r. 1937 spowodował wzrost zbytu materiałów wybuchowych z górą o 25%, w stosunku do roku 1936.

Produkty węglowod. pochodne. Wybitna poprawa, jaka ujawniła się w zatrudnieniu koksowni już w r. 1936, przetrwała cały rok sprawozdawczy, osiągając ostatecznie nie notowaną dotychczas wysokość produkcji przeszło 2.124.000 ton koksu.

W porównaniu do lat poprzednich:

w r. 1929 (najwyższa dotychczas produkcja)	1.858.000 ton
w r. 1932 (najniższa w ostatnich latach kryzysowych)	1.090.000 „
w r. 1936	1.613.000 „

Wzrost produkcji wyniósł zatem w porównaniu do roku 1929 prawie 20%, w porównaniu do roku 1932 blisko 95%, a w porównaniu do ostatniego roku przeszło 30%.

Odpowiednio do tego wzrostu podniosła się również produkcja uzyskiwanych przy koksovaniu surowych produktów węglowod. pochodnych, mianowicie (w zestawieniu porównawczym):

Rok	Smoła surowa	Benzol surowy	Siarczan amonu
1929	86.800 ton	23.100 ton	25.900 ton
1932	56.300 „	18.000 „	17.400 „
1936	80.600 „	26.300 „	22.400 „
1937	101.300 „	33.200 „	27.800 „

t. j. wzrost w porównaniu do roku poprzedniego wyniósł przeciętnie ok. 25%.

Po doliczeniu produkcji gazowni, generatorni oraz wylewni, ogólną wytwórczość Polski w roku 1937 można ocenić w przybliżeniu na ok. 125.000 — 130.000 ton smoły surowej, 34.000 ton benzolu surowego oraz ok. 29.000 ton siarczanu amonu (bez siarczanu amonu syntetycznego).

O ile produkcja surowych produktów węglopochodnych wzrastała automatycznie i równomiernie w miarę wzrostu produkcji koksu (choć wydajność tych produktów przy forsowaniu produkcji koksu była nieco mniejsza niż przy spokojnej produkcji) — o tyle wytwórczość gotowych produktów węglopochodnych zależy jeszcze od warunków koniunkturalnych dla tych produktów, a więc kształtowała się nie tak jednolicie. W porównaniu do roku ubiegłego, produkcja gotowych wyrobów górnośląskiego przemysłu produktów węglopochodnych wyniosła ostatecznie:

Nazwa produktu	1936	1937
Smoly preparowane i drogowe	17.250 ton	17.350 ton
Pak	38.400 „	51.700 „
Oleje smołcowe	17.900 „	23.400 „
Naftalen surowy pras.	1.300 „	2.300 „
Naftalen czysty	1.700 „	1.600 „
Fenol i krezole	640 „	1.070 „
Zasady pirydynowe	90 „	80 „
Benzole oczyszczone	15.020 „	20.720 „
Siarczan amonu	200 „	160 „

Jak wynika z tego zestawienia, wzrost produkcji w liczbie ogólnej wyniósł podobnie jak przy produktach surowych ok. 25%, natomiast odnośnie poszczególnych produktów wzrost jest nierównomierny. Specjalną uwagę zwraca utrzymanie się na poprzednim poziomie produkcji smół preparowanych, natomiast stosunkowo znaczny wzrost produkcji paku. Pierwsze zjawisko spowodowane zostało głównie zbędnym importem nadmiernych ilości smół zagranicznych do małych destylarni i fabryk tektur smołcowych (szczególnie na Pomorzu), oraz niedostateczną jeszcze poprawą ruchu budowlanego; wzrost produkcji paku tłumaczy się zwiększeniem zawartości paku w smole surowej — na skutek stosowania przy forsowaniu produkcji koksu wyższych temperatur. To zwiększenie procentowej wydajności paku stawia nasz przemysł w położeniu o tyle trudnym, że już dotychczas nadmiar produkcji paku — wobec słabej koniunktury na ten produkt w kraju i zagranicą — można było usunąć z magazynów tylko z wielkimi trudnościami, w drodze eksportu po cenach, nie pokrywających własnych kosztów produkcyjnych.

Rozwój warunków zbytu produktów węglopochodnych nie był tak pomyślny, jakby należało przypuszczać na podstawie ogólnej poprawy sytuacji gospodarczej. Gdy bowiem w porównaniu do roku ubiegłego wzrost ogólnej produkcji wyniósł ok. 25%, to ogólny zbyt tych produktów wykazał wzrost tylko o 22%. Uwzględniając nadto, że to zwiększenie osiągnięto głównie na skutek wspomnianego już bardzo niekorzystnego eksportu nadmiaru produkcji paku, stwierdzić należy, że na ogół rozwój zbytu produktów węglopochodnych w roku 1937 pozostawał w tyle za równoczesnym wzrostem ich produkcji.

W szczególności, wbrew wszelkim przewidywaniom, zbyt jednego z najważniejszych artykułów przemysłu produktów węglopochodnych t. j. smół preparowanych nie tylko nie wykazał wzrostu, ale nawet — pewien spadek. Główną przyczyną tego ujemnego stanu rzeczy był wspomniany już, a gospodarczo zupełnie zbędny, import smół zagranicznych.

Zapotrzebowanie na pak utrzymało się w kraju tylko w dotychczasowych rozmiarach, co wobec wspomnianego znacznego wzrostu produkcji paku, powodowało coraz groźniejsze gromadzenie się poważnego nadmiaru produkcyjnego. Z trudem udało się nadmiar ten wyeksportować na rynki zagraniczne, jednak kosztem poważnych ofiar w cenie.

Wobec wyczerpania w poprzednich latach prawie wszystkich zapasów olejów smołcowych, zachodziła z początkiem roku obawa, że nasza produkcja tych olejów nie pokryje zapotrzebowania, wskutek czego sprowadzono nawet przeszło 3000 ton olejów zagranicznych. Na skutek nadspodziewanego wzrostu produkcji okazało się jednak, że i ten import był zbędny, gdyż pozostające z końcem roku wolne zapasy olejów smołcowych przekraczają import prawie dwukrotnie.

Zbyt produktów wyżej uszlachetnionych: naftalenu, fenolu, krezoli, zasad pirydynowych, żywic kumaronowych i t. p. wykazywał w kraju wzrost, świadczący o dalszym rozwoju naszego przemysłu chemicznego. Na ogół korzystnie kształtował się również zbyt w kraju benzoli motorowych i benzoli, przeznaczonych do dalszej przeróbki w przemyśle chemicznym. Natomiast eksport tych produktów był — wskutek znanych ograniczeń i reglamentacji

cji międzynarodowych obrotów towarowych — w dalszym ciągu nadzwyczaj utrudniony i tylko dzięki usilnym staraniom udało się pozostać po zaspokojeniu zapotrzebowania krajowego nadwyżki produkcyjne wywieźć na rynki zagraniczne.

Zapotrzebowanie na siarczan amonu w kraju było nadal słabe; przeważną część produkcji wywozi się zagranicę, w dalszym ciągu po cenach bardzo niskich.

Ogółem zbyt produktów węglpochodnych przemysłu górnośląskiego przedstawiał się cyfrowo, w porównaniu do roku poprzedzającego, następująco: (w liczbach okrągłych)

Nazwa	1936	1937
Smoła preparowana i drogowa	17.500 ton	17.300 ton
Oleje smołowcowe . . .	18.900 „	17.300 „
Pak	37.600 „	54.500 „
Naftalen surowy pras. .	1.030 „	1.400 „
Naftalen czysty	1.070 „	1.450 „
Zasady pirydynowe . . .	90 „	110 „
Fenol i krezole	620 „	1.080 „
Benzole oczyszczone . .	15.100 „	21.050 „
Siarczan amonu *) . . .	21.480 „	29.900 „

*) Łącznie z siarczanem amonu, wyprodukowanym i sprzedanym bezpośrednio z koksowni.

Półprodukty i barwniki

Pod względem wysokości obrotów produkcja przemysłu barwnikarskiego nie wiele odbiegła w roku sprawozdawczym od poprzedzającego 1936 roku, aczkolwiek wykazała pewien spadek ilościowy (z 2.146 ton do 1.754 ton) przy wzroście wartości produkcji (z 18,8 milionów złotych do 19,4 mil. zł.). To ostatnie zjawisko świadczy o pożądanym objawie wytwarzania coraz szlachetniejszych — a więc droższych — typów barwników. Jakościowo uwydatniło się dalsze zróżniczkowanie produkcji, zwłaszcza w zakresie półproduktów, z których wymieniamy ważniejsze:

orto-nitrotoluol, para-nitrotoluol, orto-nitroanizol, para-nitrofenol, kw. anilinodwusulfonowy, kw. para-toluidyno-meta-sulfonowy, kw. orto-chloro-meta-toluidyno-para - sulfonowy, kwas antranilowy, kwas Tobiasa, kw. amino-naftaleno-dwusulfonowy 2.3.6, dwuchlorobenzydyna, dwuanizydyna, kw. benzydynodwusulfonowy, dwuetylo-meta-aminofenol, feny-

lohydrazyna. W dziale barwników zasługuje na podkreślenie podjęcie fabrykacji barwników pigmentowych i lakowych, w oparciu o półprodukty krajowe.

Wreszcie zaznaczyć należy, że produkcja t. zw. przyspieszaczy i antyutleniaczy gumy rozwija się pomyślnie pod względem: jakościowym, ilościowym i zróżniczkowania gatunków. Do popularyzacji stosowania w przemyśle gumowym krajowych produktów pomocniczych przyczyniła się też w dużym stopniu pięknie wydana broszura propagandowa, charakteryzująca przyspieszacze i antyutleniacze, a podająca szczegółowe sposoby ich stosowania.

Przemysł farmaceutyczny.

W roku 1937 polski przemysł farmaceutyczny zwrócił uwagę na podniesienie produkcji wytwarzanych już w latach poprzednich chemikaliów syntetycznych. Pierwsze miejsce wśród nich zajmują związki sulfamidowe, które wzbudziły duże zainteresowanie w świecie lekarskim i które w kilku odmianach produkowane są przez parę firm farmaceutycznych. Poza tym widoczny jest rozwój krajowej wytwórczości sześciometylenocząterami-

ny. W zakresie produkcji alkaloidów makowcowych zaznaczyć należy ukazanie się w handlu krajowej etylomorfiny. Rozwój fabrykacji preparatów hormonalnych pochodzenia naturalnego, przyniósł znaczne wzmoczenie produkcji, nie widać natomiast postępów fabrykacji hormonów na drodze syntetycznej, czy półsyntetycznej.

Znacznym postępem w dziale witamin jest wprowadzenie fabrykacji witaminy D₂ na drodze przemiany — przez naświetlanie przy pomocy prądu elektrycznego o wysokim napięciu. Produkcja tego artykułu nie tylko wystarczy na potrzeby rynku wewnętrznego, ale może być z łatwością podniesiona.

Z nowych produktów, których fabrykację rozpoczęto w kraju, godne zaznaczenia są następujące artykuły:

wanilina, otrzymywana z oleju goździkowego, kwas kamforowy, białczan taniny, alkaloidy pokrzyku, pepsyna.

Poza tym przemysł farmaceutyczny w roku sprawozdawczym wprowadził szereg no-

wych specyfików leczniczych w formie preparatów kombinowanych, t. j. mieszanin różnych chemikalijs.

Aczkolwiek w roku sprawozdawczym przybyło kilka półproduktów, niezbędnych do fabrykacji chemikalijs leczniczych, to jednak nadal odczuwa się brak wielu półproduktów krajowych, potrzebnych przemysłowi farmaceutycznemu. Brak ten nadal powoduje powolny rozwój i zmusza polski przemysł farmaceutyczny do korzystania z półproduktów importowanych, co wpływa na wysoką cenę kosztu wytwarzanych chemikalijs, z kolei utrudnia konkurencję z gotowymi artykułami i preparatami farmaceutycznymi, importowanymi z zagranicy.

Oczywiste są dla przemysłu polskiego korzyści z laboratoriów naukowo-badawczych, jakie posiadają większe firmy farmaceutyczne. Laboratoria te opracowują metody syntezy nowych chemikalijs leczniczych i sposoby przygotowywania preparatów biochemicznych i biologicznych. Zaznaczyć należy, że laboratoria naukowo-badawcze wpłynęły nie tylko na doraźny rozwój produkcji, ale też przygotowują element ludzki do dalszych prac nad rozwojem polskiego przemysłu farmaceutycznego.

Pomimo ustalonej opinii o szkodliwej działalności wytwórni, istniejących przy niektórych Ubezpieczalniach Społecznych, wytwórnie te nadal są prowadzone, nie dając zresztą wyraźnej korzyści Ubezpieczalniom, szkodząc natomiast rozwojowi prywatnego przemysłu farmaceutycznego.

Jak w latach ubiegłych, tak i w roku sprawozdawczym władze państwowe dały dowody popierania krajowego przemysłu farmaceutycznego.

Obroty w roku sprawozdawczym stopniowo się zwiększały, a podniesienie ich ocenić można na 10 — 15% w porównaniu do r. 1936. Godne zaznaczenia jest zwiększające się stopniowo zapotrzebowanie przemysłu na chemików i farmaceutów, znających produkcję chemiczno-farmaceutyczną.

Przerób drewna.

W przemyśle przerobu chemicznego drewna liściastego, rok ubiegły zaznaczył się dalszą zwiększoną chłonnością rynku krajowego na produkty destylacji drewna liściastego. W zależności

od poszczególnych artykułów, wzrost produkcji ocenia się na 10 do 15%.

Starania w kierunku zwiększenia eksportu zostały uwieńczone pomyślnym skutkiem, gdyż wznowiono eksport alkoholu metylowego, a eksport kwasu octowego i węgla drzewnego utrzymano na poziomie roku 1936.

Przerób drewna iglastego, zwłaszcza metodami ekstrakcyjnymi, wykazuje dalszy rozwój i wyodrębnianie coraz to nowych produktów chemicznych.

Sztuczne włókna. Rozwój światowego przemysłu włókna sztucznego w r. 1937 przedstawia linię raczej niejedolitą. W pierwszym półroczu roku ubiegłego popyt na włókno sztuczne był dość intensywny, następne 6 miesięcy wykazują znaczne osłabienie, tak że pod koniec roku widzimy niemal wszędzie zmniejszenie załóg robotniczych, hamowanie prowadzonych inwestycji i t. p. W Stanach Zjednoczonych np. produkcja wzrosła o kilka % w stosunku do 1936 r., jednak sprzedaż spadła o 50%, przy czym i tutaj spadek daje się odczuwać głównie w II półroczu. Jest rzeczą charakterystyczną, że od r. 1932 nie obserwowano tak małych wyników sprzedaży, a rezultatem tego stanu rzeczy był oczywiście wzrost remanentów. Trudno jest zupełnie dokładnie podać przyczyny osłabienia koniunkturalnego: po części był to może zbyt raptowny wzrost fabrykacji sztucznego włókna w ostatnich kilku latach, do pewnego stopnia zmienność i nietrwałość pogody, wreszcie niepokój polityczny, niewątpliwie oddziałujący na te dziedziny przemysłu, które nie są związane bezpośrednio z przemysłem wojennym.

Z liczb, które podajemy poniżej, a które dotyczą rynku polskiego, wynika że w pierwszym półroczu 1937 produkcja i sprzedaż miały tendencję raczej wyższą; w drugim — malejącą.

Przedza sztucznego jedwabiu	I — VI	VII — XII
produkcja	3.588 ton	2.636 ton
sprzedaż	3.521 „	2.114 „
Sztuczne włókno cięte	I — VI	VII — XII
produkcja	681 ton	348 ton
sprzedaż	479 „	195 „

Ceny przędzy sztucznego jedwabiu utrzymywały się na ogół na poziomie roku 1936, z pewną tendencją zniżkową.

Produkcja sztucznych włókien ciętych nie posunęła się naprzód, a jedną z ważniejszych przyczyn było wprowadzenie na rynek polski produktu włoskiego, tańszego od krajowego, bo importowanego przy niższej stawce celnej, wskutek czego znaczne inwestycje, poczynione przez fabryki krajowe, nie mogły być wykorzystane w należyty sposób.

Należy tu wspomnieć jeszcze o próbach, zakrojonych w Polsce na szerszą skalę — fabrykacji t. zw. kotoniny, jako też o fabryce „Lanitalu” t. j. upodobnionego do wełny włókna, opartego na kazeinie. Fabryka ta jest już na ukończeniu i niewątpliwie rzuci swój produkt na rynek w r. 1938. Jedna z fabryk krajowych wprowadziła też przędzenie sztucznych włókien ciętych i wypuszcza je na rynek pod nazwą „Artex”.

Trzeba wreszcie stwierdzić we wszystkich trzech fabrykach krajowych znaczny postęp techniczny, co znajduje swój wyraz w ulepszonej jakości włókna, które jest czystsze i mniej włochate, dzięki czemu i zastosowalność jego jest większa. Pod tym względem rok 1937 zaznaczył się w Polsce bardzo wielkimi inwestycjami, które przekroczyły 15 milionów złotych.

Poprawiły się też znakomicie warunki higieniczne w fabrykach polskich, albowiem wszędzie znajdujemy ulepszoną wentylację sal fabrycznych, przymusową gimnastykę dla robotnic, wreszcie zupełne oddzielenie sal jadalnych od szatni i rozbieralni.

Koniunktura dla folii wiskozowej była na ogół zadawalająca. Siarczek węgla — jeden z ważniejszych artykułów pomocniczych przy fabrykacji sztucznych włókien, wytwarzany jest w kraju w ilościach dostatecznych dla pokrycia zapotrzebowania.

Eksport przędzy sztucznego jedwabiu był utrudniony, to też konstatujemy jego zmniejszenie w roku 1937 w stosunku do r. 1936. Przyczyny są ogólnie znane: zamknięcie granic, zmniejszenie kontyngentów, wreszcie trudności dewizowe.

Przemysł tłuścizowy. Sytuacja w przemyśle przetwórczo-tłuścizowym w roku 1937 charakteryzuje się na ogół pewną poprawą, z wyjątkiem mydlarstwa, które wy-

kazuje spadek produkcji, a równocześnie — co gorsze — i rentowności.

Przemysł olejarski w roku sprawozdawczym był lepiej zatrudniony. Porównawcze dane za ostatnie 3 lata wykazują przerób:

przerobiono:	1935	1936	1937
nasion egzotycznych .	40.338 t	25.642 t	28.471 t
nasion droбноziarnistych	10.814 „	10.567 „	10.516 „
nasion krajowych . .	49.000 „	42.500 „	60.750 „
łącny przerób .	100.152 t	78.709 t	99.737 t

Zdolność przetwórcza całego przemysłu olejarskiego wynosi ok. 220.000 ton, a więc wyzyskanie jej nie przekroczyło 45%.

Przerób nasion egzotycznych utrzymany był w ramach uruchomionych przez Rząd kontyngentów przywozowych. W nasionach droбноziarnistych najwyższa ilość przywozu przypada na nasiona słonecznika — ok. 7.500 ton i nasiona rycynowe — 2.300 ton.

Stosunkowo duża ilość przerobionych nasion oleistych, pomimo nie zwiększonych zbiorów nasion krajowych, tłumaczy się tym, że przemysł olejarski już w maju roku sprawozdawczego nie miał remanentów nasion oleistych, a większość fabryk była unieruchomiona. Dążąc do uruchomienia i zatrudnienia zakładów, przystąpiono do intensywnych zakupów krajowych nasion, zaraz po rozpoczęciu zbiorów.

Przemysł olejarski współpracuje jak najściślej z rolnictwem czwarty już rok — realizując preferencje surowców krajowych. Również w roku 1937 przemysł olejarski zawarł umowy z Centralą Obrotu Nasionami Oleistymi o zakup i odbiór krajowych nasion oleistych. Ale umowy z CONO nadal pozostały jednostronnymi, t. zn. że przemysł olejarski przyjął na siebie ściśle zobowiązania zakupu i odbioru, natomiast CONO nie przyjęła ani obowiązku, ani też gwarancji dostaw nasion krajowych dla przemysłu olejarskiego, nie stworzyła też ośrodka dyspozycji nasionami ani nie wykazała poważniejszego wpływu na rynek. Podpisywanie takich umów stanowi przeło jednostronną asekurację przed ew. spadkiem na wolnym rynku cen, które zresztą w roku ubiegłym kształtowały się powyżej poziomu, ustalonego w umowie.

Obok oleju, drugim zasadniczym produktem, otrzymywanym w olejarniach, są maku-chy. W roku 1937 przemysł olejarski wypro-dukował z krajowych nasion ok. 38.000 ton makuchów. Rolnictwo zakupiło i odebrało w roku sprawozdawczym niespełna 30.000 ton. Pomimo dużych remanentów makuchów kra-jowych znajdujących się w olejarniach — rol-nictwo importuje stale poważne ilości maku-chów zagranicznych. Przywóz w roku spra-wozdawczym wynosił 19.768 ton wartości 4,019.000 zł. (przywóz w r. 1936 wynosił 3.523 ton wartości 655.000 zł.). Najwyższe natężenie przywozu w okresie sprawozdawczym przypa-da na czas od lipca do końca roku i spowodowa-ne było przewidywaniami braku pasz treści-wych w związku z nieurodzajem pasz. Prze-mysł olejarski na początku kampanii, orientu-jąc się na podstawie dokonywanych zakupów nasion krajowych w ilościach makuchów, jakie będą postawione do dyspozycji rolnictwa, przestrzegał przed nadmiernym przywozem makuchów. Ostrzeżenia te i protesty pozosta-ły bez echa, a pod koniec roku 1937 — rema-nenty makuchów krajowych w olejarniach wy-nosiły powyżej 8.000 ton, co automatycznie deprecjonuje ceny makuchów krajowych i bez-pośrednio uderza w zasadę preferencji pro-dukту krajowego.

Od nowego roku gospodarczego 1937/38 skasowany został całkowicie fundusz wyrów-nawczy, który istniał w roku gospodarczym 1936/37, i służył do premiowania zakupów na-sion krajowych. W roku 1937/38 zakup i prze-rób egzotycznych i krajowych nasion odbywa-ły się niezależnie. Celem umożliwienia zbytu spodziewanych nadmiernych ilości oleju lnia-nego, zastosowano przymus zakupu i odbioru przez przemysł mydlarski oleju lnianego utwardzonego, w stosunku 15% otrzymywa-nych przydziałów surowców tłuszczowych po-chodzenia zagranicznego.

Produkcja w przemyśle mydlarskim była nieco niższa, aniżeli w roku 1936 i wyniosła w przeliczeniu na normalne mydło jędrne ok. 63.000 ton. Mydlarstwo walczyło z wielkimi trudnościami, wynikającymi z nierównomier-nych co do rodzaju, ilości i terminu przydzia-łów surowców tłuszczowych zwierzęcych i ro-slinnych, co uniemożliwiło prawidłowe roz-planowanie produkcji, powodując wyższe jej koszty. Dodatkowe obciążenia, powstające z

powodu przymusowego odbioru 15% oleju lnianego, pierwotnie w stanie ciekłym, póź-niej w stanie utwardzonym (którego cena kal-kulowała się z reguły o 80 — 100% powyżej przeciętnych cen innych surowców) — jesz-cze bardziej utrudniały kalkulację przerobu. Dotkliwa wzajemna konkurencja wszystkich zakładów mydlarskich między sobą uniemoż-liwiała uzyskiwanie rentownych cen za goto-we wyroby. To też dochodowość przemysłu mydlarskiego spadła znacznie, a niektóre, zwłaszcza średnie i drobne przedsiębiorstwa, wykazały nawet straty.

Spadek produkcji mydła jest zjawiskiem wielce niepożądanym. Jeżeli wziąć pod uwa-gę stały przyrost ludności, to efektywne zmniejszenie produkcji stanowi wydatny spa-dek zużycia mydła.

Przemysł rafineryjny w roku sprawozdaw-czym w dalszym ciągu się rozszerzał. Kilka średnich zakładów olejarskich uruchomiło ra-finerię, dążąc do rafinowania we własnym za-kresie możliwie dużych, jeżeli nie wszystkich ilości produkowanych olejów surowych.

Zatrudnienie przemysłu rafineryjnego w ro-ku sprawozdawczym było nieco wyższe, nie przekroczyło jednak 18% ogólnej zdolności przetwórczej.

Produkcja tłuszczów jadalnych wykazuje w roku sprawozdawczym wzrost. Wyprodukowa-no: 100%-wych tłuszczów jadalnych ok. 2.000 ton, margaryny 7.600 ton. Z tych ilości powyżej 3.000 ton (t. j. 35%) tłuszczów ja-dalnych przypada na konsumpcję W. M. Gdań-ska. Do wyprodukowania tłuszczów jadalnych zużyto łącznie 8.600 ton tłuszczów rafinowa-nych, co odpowiada 9.220 olejów i tłuszczów w stanie surowym, z czego na oleje krajowe w stanie ciekłym i utwardzonym (głównie o-lej rzepakowy) przypada ok. 5.000 ton. Zastosowanie do produkcji tłuszczów jadal-nych na szerszą skalę olejów krajowych bądź w stanie naturalnym ciekłym, bądź też uszla-chetnionym utwardzonym, jest objawem bar-dzo pociesającym i dowodnym stwierdzeniem pogłębienia praktycznej realizacji preferencji surowców krajowych przez przemysł tłuszc-zowy.

Produkcja gliceryny w roku sprawozdaw-czym wzrosła znacznie. Jest to jedyny dział przetwórczo-tłuszczowy, który pracował w korzystnych warunkach koniunktury świato-

wej. Od początku roku sprawozdawczego rynek światowy na glicerynę wykazywał tendencję zwyżkową, co stanowiło zachętę dla polskich producentów gliceryny do wykorzystania wszelkich praktycznie dostępnych ilości wód glicerynowych i ługów pomydlanych, celem ich zagęszczania i przerobu na glicerynę różnych gatunków. Produkcja łączna w roku sprawozdawczym wynosiła powyżej 2.000 ton. Zwiększone zapotrzebowanie rynku krajowego było w pełni i bez trudu pokryte, a poza tym wywieziono zagranicę na korzystnych warunkach 375 ton licząc na 100%-wą glicerynę, wartości ok. 950.000 zł. Niestety, koniunktura światowa w drugiej połowie roku sprawozdawczego doznała załamania.

Najmłodszy dział przemysłu tłuszczowego, mianowicie utwardzalnie, wykazują dosyć ożywioną działalność. Cztery istniejące w Polsce utwardzalnie przerobiły w roku sprawozdawczym łącznie ok. 9.000 ton olejów i tłuszczów ciekłych, z czego na krajowe oleje ciekłe (rzepakowy i lniany) przypada 5.400 ton, na tran ciekły 3.600 ton. Zdolność przetworcza tego działu produkcji wykorzystana była tylko częściowo, można mieć jednak nadzieję,

że w następnych okresach produkcja utwardzalni — po pierwszym roku doświadczeń w szerszej skali fabrycznej — rozwinie się w znacznym stopniu, co uzależnione będzie zresztą od poziomu cen na krajowe oleje wzgl. na krajowe nasiona.

Wytwórczość smarów i tłuszczów technicznych w roku sprawozdawczym znacznie wzrosła, co jest wynikiem ożywienia gospodarczego w innych działach przetwórczych. To też ten dział przetwórstwa tłuszczowego wykazuje bardzo poważne postępy zarówno w metodach pracy, jako też i zastosowaniu różnych tłuszczów i olejów oraz ich odpadów dotychczas w tym dziale wytwórczości bądź wcale, bądź też w małym stopniu używanych (tran rybi, odpadowe kwasy tłuszczowe i in.).

W roku sprawozdawczym zacieśniła się jeszcze bardziej współpraca organizacji branżowych przetwórczo-tłuszczowych. Wszystkie związki branżowe wykazywały bardzo żywą działalność. Na terenie Centralnego Związku Przemysłu Mydlarskiego działała Komisja Ankietowa, która miała za zadanie ustalenie klucza rozdziału surowców tłuszczowych importowanych i krajowych. Związek Polskich

Bilans obrotu przemysłu olejarskiego.

	1 9 3 4		1 9 3 5		1 9 3 6		1 9 3 7	
	t.	tys. zł.	t.	tys. zł.	t.	tys. zł.	t.	tys. zł.
Przywóz								
Surowce (nasiona oleiste) . . .	112.442	26.773	53.732	14.646	40.264	12.880	45.380	18.316
Oleje i tłuszcze roślinne . . .	2.460	1.305	1.779	1.131	2.353	1.583	1.368	1.116
Makuchy	6.058	917	5.646	863	3.523	655	19.768	4.020
Razem	120.960	28.995	61.157	16.640	46.140	15.118	66.516	23.452
Wywóz								
Surowce (nasiona oleiste) . . .	8.550	4.543	9.087	4.321	13.208	5.613	5.961	3.985
Oleje i tłuszcze roślinne . . .	6	16	5	8	108	129	1	2
Makuchy	29.093	3.403	26.129	3.233	16.083	1.861	11.697	1.753
Razem	37.649	7.962	35.221	7.562	29.399	7.603	17.659	5.740
Nadwyżka przywozu nad wywozem	83.311	21.033	25.936	9.078	16.741	7.515	48.857	17.712
Przywóz tłuszczów zwierzęcych.								
Tłuszcze zwane surowe . . .	3.766	1.990	1.364	917	20	13	2	1
Tłuszcz zwany topionym, tłocz.	2.254	1.226	1.889	1.370	2.339	1.838	2.944	2.408
Tłuszcze odpadowe	106	55	28	17	22	19	—	—
Wszelkie tł. zest. 2,5% . . .	7.649	3.619	5.442	2.862	6.869	4.633	6.032	4.576
" i tł. " " poniżej 2,5% . . .	44	27	101	71	3	13	1	1
Tran i tł. rybi 2,5% i wyżej . .	3.740	1.727	6.185	3.056	8.140	4.371	8.437	4.924
" " " " poniżej 2,5% . . .	90	107	35	52	351	428	662	833
Tłuszcz kostny	3.412	1.581	3.346	2.075	5.022	3.081	4.738	3.162
Wszelkie kwasy tłuszcz. rośl.	930	340	1.019	460	2.037	1.252	2.676	1.927
Razem	21.991	10.672	19.409	10.880	24.803	15.648	25.492	17.832

Olejarni, Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego, Zrzeszenie Producentów Tłuszczów Jadalnych i Zrzeszenie Zawodowe Kupców i Importerów R. P. współpracowały zgodnie na terenie wyłonionej spośród siebie Komisji Porozumiewawczej, która miała za zadanie podziały kontyngentów, ustalanie warunków i terminów dostaw i t. p. Praca Komisji Porozumiewawczej wydała pozytywne rezultaty.

Pod koniec roku, na skutek decyzji władz rządowych, powołana została przy Związku Izby Przemysłowo-Handlowych Komisja Surowców Tłuszczowych, w której skład wchodzi tymczasem przedstawiciele Centralnego Związku Przemysłu Mydlarskiego, Związku Polskich Olejarni i Zrzeszenia Zawodowego Kupców i Importerów R. P. Komisja Surowców Tłuszczowych, której zarówno definitywny skład jak i zakres kompetencji nie są ostatecznie ustalone, miałyby w stosunku do władz rządowych spełniać rolę organu opiniotwórczego.

Należy stwierdzić, że gospodarka tłuszczowa, stanowiąca jeden z najbardziej skomplikowanych problemów gospodarczych Polski, dzięki lojalnej i rzetelnej wzajemnej współpracy zainteresowanych organizacji branżowych, stopniowo wprowadzana jest na właściwe tory racjonalnego jej uporządkowania przy uwzględnieniu zarówno konieczności ogólnopństwowych, jako też i interesów poszczególnych działów gospodarki narodowej.

Przemysł kostno-klejowy. Ożywienie w przemyśle przetworów kostnych, jakie zaznaczyło się już w r. 1936, trwało nadal w r. 1937, i ujawniło się w pewnej wyższej obrotów zarówno przetworami kostnymi, jako też przetworami, otrzymywanymi z przerobu tłuszczu kostnego. Ożywienie to nie znalazło jednak należytego wyrazu w rentowności przemysłu kostno-klejowego, na skutek znacznej wyżki cen surowca, t. j. kości, oraz dwukrotnej wyżki robocizny przy niezmienniej cenie głównego produktu — kleju kostnego.

Poprawie uległy jedynie eksportowe ceny kleju kostnego; to też eksport tego artykułu przewyższył dwukrotnie eksport z r. 1936.

Centrala zbiórki kości, mająca obecnie już przeszło 300 punktów zbiorczych w Rzeczypospolitej, rozszerzała nadal swoją działal-

ność, dzięki czemu zakup kości w kraju wzrósł w porównaniu z rokiem 1936 o 10%. Jeżeli zważyć, iż w r. 1937 rozwijały również dość ożywioną działalność 2 fabryki, kupujące kości na własną rękę, to wzrost zbiórki kości w r. 1937 w porównaniu do r. 1936 ocenić można na 20%. Ogółem w ciągu ostatnich 6 lat zbiórka kości w Polsce zwiększyła się trzykrotnie, dzięki czemu poprawił się stopień uruchomienia fabryk przetworów kostnych. Jednakże i nadal zbiórka kości w Polsce pokrywa zaledwie około 40% zdolności przetwórczej krajowych fabryk przetworów kostnych. To też przemysł kostno-klejowy prowadzi ożywioną propagandę w szkołach i wszelkiego rodzaju instytucjach na rzecz zbiórki odpadków, energicznie rozszerzając sieć swych placówek, które kupują każdą ilość oferowanych kości.

Przemysł kostno-klejowy rozwijał w r. 1937 ożywioną działalność inwestycyjną. Rozpoczęto fabrykację oleju kostnego i oleju kopytkowego, dotychczas całkowicie importowanych, których produkcja w kraju już w r. 1938 będzie w stanie pokryć w zupełności zapotrzebowanie rynku wewnętrznego. Podjęto produkcję całego szeregu stearynianów (magnezu, glinu, cynku i wapnia), będących pochodnymi przerobu tłuszczu kostnego. W przygotowaniu jest produkcja całego szeregu oleinianów (oleatów).

W dziedzinie przerobu tłuszczu kostnego poczyniono inwestycje, zmierzające do udoskonalenia produkcji oleiny oraz zwiększenia produkcji stearyny, czyniąc tym samym import tego artykułu prawie całkowicie zbędnym.

Ostatnią wreszcie wielką inwestycją przemysłu kostno-klejowego było wybudowanie instalacji i podjęcie produkcji kleju kostnego w perełkach. Jest to postać kleju, stanowiąca ostatni wyraz techniki w produkcji kleju, znajdująca coraz szersze zastosowanie w krajach zachodnio-europejskich, oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i dająca konsumentom kleju wiele udogodnień przy jego użyciu.

Na większość przetworów kostnych, mianowicie na klej kostny oraz otrzymywane z tłuszczu kostnego oleinę i glicerynę, istnieją już normy, wydane przez Polski Komitet Normalizacyjny; konsumenci tych artykułów

mają więc zawsze możność żądania od dostawców dostarczania towaru, odpowiadającego całkowicie normom.

Farby i lakiery.

Produkcja gotowych materiałów malarskich, więc lakierów, emalii, farb, pokostów, wzrosła zarówno pod względem ilościowym jak wartościowym — o ok. 20% w stosunku do r. 1936. Według danych tymczasowych wyprodukowano ok. 10.000 ton o wartości blisko 23.000.000 złotych. Ceny gotowych produktów nie były podniesione równoległe do wzrostu cen surowców.

Wzrost zapotrzebowania był wynikiem ogólnego ożywienia gospodarczego: szczególnie przemysł przetwórczy metalowy i budowlany stał się większym odbiorcą na materiały malarskie.

Dzięki zastosowaniu nowych surowców (np. alkydali) do fabrykacji farb i lakierów, udało się wypuścić na rynek w roku ubiegłym wiele nowych typów materiałów malarskich, które dały szersze możliwości zastosowań i pozwoliły na rozszerzenie zbytu, np. do izolacji przewodów elektrycznych. Powiększył się znacznie zbyt lakierów i emalii nitrocelulozowych, zwłaszcza samochodowych.

W r. 1937 przywieziono zagranicznych materiałów malarskich oraz farb graficznych za okragło 1.000.000 zł.; import ten należy uznać prawie w całości za technicznie zbyteczny a gospodarczo szkodliwy.

Ruch inwestycyjny w przemyśle farb i lakierów trwał nadal; prawie wszystkie większe zakłady zmodernizowały swe urządzenia do ucierania farb i emalii, oraz rozszerzyły laboratoria chemiczne, zarówno ruchowe, jak i doświadczalne.

Przemysł perfumeryjno-kosmetyczny. Rok 1937 wykazuje znaczną poprawę w przemyśle perfumeryjno-kosmetycznym. Szczególnie wybitnąwyżkę produkcji notujemy w dziale wód spirytusowych i kosmetyków, które z powodzeniem wypierają zagraniczne. Produkcję ocenić można jak następuje:

Nazwa	Rok 1936	Rok 1937
Mydła toaletowe . . .	3.000.000 kg	3.250.000 kg
Środki do pielęgnow. jamy ustnej	800.000 „	850.000 „
Kosmetyki i pudry . .	500.000 „	600.000 „
Wyroby spirytusowe . .	420.000 „	550.000 „

Przepisy o oznaczaniu pochodzenia niektórych towarów nie ukróciły nieuczciwej konkurencji, prowadzonej przez drobne, często anonimowe firmy, które wypuszczają swe wyroby pod marką firm zagranicznych etykietując je zwykle słowem „Paris“, aby im nadać charakter artykułów przywożonych z zagranicy.

Ze względu na utrudnienia w przywozie tłuszczów zagranicznych — ceny tłuszczów krajowych utrzymują się na wysokim poziomie. Stan ten, jak i dalsza zwyczajka opłat za zwolnienie z odbioru oleju lnianego, uniemożliwiają obniżkę cen mydeł toaletowych.

Traktat handlowy z Francją, zawarty w r. 1937, spowodował regularniejszy przydział kontyngentów na olejki eteryczne.

Należy mieć nadzieję, iż uruchomiona w roku ubiegłym w Polsce fabryka waniliny rozszerzy z biegiem czasu produkcję syntetycznych olejków pachnących i przyczyni się do potaniaenia krajowych wyrobów perfumeryjnych.

Ustawa kosmetyczna z roku 1934 nie weszła w życie również w ciągu 1937 r. i domaga się nowelizacji, celem przystosowania jej do potrzeb i warunków polskiej rzeczywistości.

Dobrze zapowiadająca się akcja Międzyzwiązkowej Komisji Handlu Artykuł. Perfum. Kosmetyczn. i Mydlarskimi, do której przystąpili prawie wszyscy poważni fabrykanci, nie dała pożądaných wyników i liczni detaliści nie honorują ustalonych cen.

Wysiłki naszych fabryk ku rozszerzeniu eksportu, ze względu na wysokie ceny surowców tłuszczowych i na utrudnienia w przywozie materiałów surowych, nie dają pożądaných rezultatów.

Przemysł gumowy. Rok ubiegły zaznaczył się na ogół zwiększonym obrotem w stosunku do roku 1936.

W r. 1937 rozpoczęto produkcję wielu nowych artykułów gumowych, dotkliwie jednak daje się odczuwać konkurencja towarów, importowanych z zagranicy. Dotyczy to przede wszystkim dętek i opon, pasów pędnych i transportowych, węży do benzyny i gumy wentylowej.

Większa ochrona celna tych artykułów ze względu na dobro krajowego przemysłu gumowego jest konieczna.

Przemysł gumowy stara się, w miarę możliwości, usunąć z fabryk surowce pomocnicze

pochodzenia zagranicznego, jak przyspieszacze i antyutleniacze organiczne, sadze nieaktywne, kredę, siarczan baru i inne, wyrabiane już w kraju. Nieustandaryzowanie jednak pewnych surowców krajowych jest przyczyną dużych trudności fabrykacyjnych.

Rok 1937 zaznaczył się silnym wahaniami cen kauczuku. Wahania te uniemożliwiły jakąkolwiek realną kalkulację. Na początku ubiegłego roku notowano 1 lb. kauczuku ca. 11.3 d., w marcu i kwietniu cena podniosła się do 14 d., aby w maju znowu spaść do 10.5 d. W końcu maja cena znowu uległa zwyżce, spadając ponownie w czerwcu. We wrześniu cena wahała się ok. 9 d., a w październiku zeszła do 7 d. W tych też mniej więcej granicach notowano kauczuk do końca 1937 r. Tak silne wahania ceny podstawowego surowca oczywiście nie mogły wpłynąć dodatnio na bieg interesów, narażając przemysł na straty.

Jeżeli chodzi o eksport, to w roku 1937 poza nawiązaniem kontaktu z wieloma państwami europejskimi i pozaeuropejskimi i poza kilku drobnymi dostawami — żadnych większych transakcji nie zawarto.

Nowe działy produkcji. Związek Przemysłu Chemicznego zajmuje się szczególnie gorliwie inicjowaniem nowych działów produkcji chemicznej w Polsce. Obok prac specjalnej Komisji, działającej pod przewodnictwem Rektora Politechniki Warszawskiej, p. Prof. Dr. J. Zawadzkiego, członka Zarządu Związku, a mającej za zadanie naukowe badanie możliwości podjęcia w Polsce fabrykacji niewytwarzanych dotychczas artykułów chemicznych; Związek w inny jeszcze sposób bada rzeczzone zagadnienia. Metody naszej pracy sprowadzić można do kilku elementów. Oto one:

1) dokładne zestawianie i badanie wykazów importu artykułów chemicznych do Polski; zestawienia takie są porządkowane co pół roku i rozsyłane wszystkim członkom Związku z podkreśleniem pozycji importu, które należy opanować bądź przez dokładniejsze zbadań rynku w zakresie artykułów wytwarzanych w kraju, bądź przez podjęcie nowej produkcji krajowej,

2) studia nad spisami artykułów chemicznych, wytwarzanych zagranicą; badania takie prowadzą często do wyciągnięcia konkretnych wniosków o możliwości podjęcia produkcji o-

kreślonego artykułu w istniejącej już fabryce, której metody produkcji albo charakter wytwarzanych artykułów pozwoli na rozpoczęcie fabrykacji nowego artykułu w sposób możliwie najekonomiczniejszy,

3) szczegółowe badania działów chemicznych wystaw, pokazów, targów w różnych krajach Europy, oraz wyciąganie wniosków z obrad kongresów, zjazdów i sesji chemicznych krajowych i międzynarodowych; ta metoda jest szczególnie celowa, gdy chodzi o zorientowanie się w najnowszych zdobyczach wiedzy i techniki, oraz o podciągnięcie naszego kraju bądź do wyższego poziomu technicznego produkcji, bądź do podwyższenia jakości lub zróżniczkowania gatunków wytwarzanych już towarów, bądź wreszcie do zainicjowania nowego działu fabrykacji.

Planowość i dokładność studiów Związku w zakresie nowych działów produkcji daje owoce. Ilość informacji, udzielanych przez Związek w omawianej dziedzinie różnym polskim przedsiębiorstwom chemicznym — najmniejszym i największym, zrzeszonym i niezrzeszonym na terenie Związku — wynosi kilkanaście porad tygodniowo. Zarówno w ustnych konferencjach, jak w wymianie korespondencji, jak wreszcie w druku — dajemy wyraz naszym planom i troskom. Oczywiście, nie należy przeceniać realnych skutków naszych poczynań i zabiegów, gdyż bardzo często inicjatywa produkcyjna jest realizowana dopiero po upływie dłuższego czasu; często też okazać się może, że warunki polskiej rzeczywistości nie pozwalają na podjęcie fabrykacji pewnych artykułów, bądź z uwagi na szczupłość rynku, bądź z racji bardzo wysokich kosztów instalacyjnych albo licencyjnych, bądź wreszcie z powodu konieczności rezerwowania fabrykacji pewnych artykułów na odleglejszą przyszłość.

Rozumiejąc potrzebę szybkich postępów technicznych przemysłu chemicznego — Związek inicjuje i popiera wszelkie gospodarczo albo technicznie uzasadnione zamierzenia, zmierzające do potanienia metod produkcji, do polepszenia jakości produktów albo do zastosowania nowych postępowych sposobów fabrykacji.

Rok 1937 przyniósł obfity plon nowych artykułów chemicznych, dotychczas w Polsce nie wytwarzanych. Fabryki chemiczne rozpo-

częły w roku sprawozdawczym wytwarzanie lub znacznie rozszerzyły fabrykację kilku-dziesięciu produktów, sprowadzanych poprzednio z zagranicy. Wymieniamy najważniejsze z nich:

wyższe i najwyższe gatunki minii i glejty ołowianej,
podchloryn sodowy,
stearyniany magnezu, glinu, cynku, wapnia,
olej kostny i olej kopytkowy,
klej kostny w perełkach,
alkohol butylowy normalny, aldehyd octowy,
aldehyd krotonowy,
wanilina, aceto-wanilina, mentol, geraniol, cytronellal, cytronellol, terpineol, alkohol benzylowy, octan benzylowy, salicylan amylowy, octan bornylu i inne produkty pachnące,

kwaskamforowy, białczan taniny, pepsyna, alkaloidy pokrzyku,
benzyloaminobenzenosulfamid,
estry etylowe, amylowe i butylowe kwasu mlekowego; ester glikolowy kwasu octowego,
orto-nitrotoluoł, para-nitrotoluoł, orto-nitroanizol, para-nitrofenol, kwas anilinodwusulfonowy, kw. para-toluidyno-meta-sulfonowy, kw. orto-chloro-meta-toluidyno-meta-sulfonowy, kwas antranilowy, kwas Tobiasa, kw. amono-naftaleno-dwusulfonowy 2. 3, 6, dwuchlorobenzydina, dwuanizydina, kw. benzydynodwusulfonowy, dwuetylo-meta-aminofenol, fenylhydrazyna,
nowe preparaty służące do zabezpieczenia drewna, szereg chemicznie czystych związków, preparatów i odczynników i inne artykuły chemiczne.

SPRAWY ORGANIZACYJNE ZWIĄZKU

Rok 1937 był siedemnastym rokiem działalności Związku Przemysłu Chemicznego R. P. Ilość członków na dzień 31 grudnia 1937 wyniosła 117 (w grudniu 1936 — 112).

Nowy Statut.

W r. 1937 zatwierdzony został przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu nowy statut Związku Przemysłu Chemicznego, przystosowany do postanowień prawa przemysłowego. W organizacji wewnętrznej Związku nie nastąpiły istotne zmiany na tle wejścia w życie nowego statutu, który potwierdza dotychczasowe formy organizacyjne Związku. Zgodnie z życzeniem Min. Przemysłu i Handlu, jako władzy nadzorczej, zmniejszona została wielokrotność głosów, którymi dysponują członkowie Związku Przemysłu Chemicznego na Walnych Zgromadzeniach w ten sposób, że zamiast dotychczasowej maksymalnej ilości 10 głosów, jakie mógł mieć jeden członek Związku, wprowadzono maksymalną ilość 5-ciu głosów. Zagadnienie zrzeszania na terenie Związku Przemysłu Chemicznego mniejszych i małych przedsiębiorstw chemicznych, które już są zorganizowane w związkach branżowych, budzące pierwotnie pewne wątpliwości formalno-prawne: zostało jednak w ostatecznym brzmieniu statutu rozwiązane w sposób, zgodny z doświadczeniem życiowym — umożli-

wiając należenie tych zrzeszonych już fabryk również do Związku Przemysłu Chemicznego.

Statut Związku zatwierdzony został przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w pierwotnej formie we wrześniu r. 1937, a w ostatecznej redakcji — dn. 18 grudnia 1937 r.

Walne Zgromadzenia.

Dn. 10 kwietnia 1937 r. odbyło się 17-te z kolei Zwyczajne Walne Zgromadzenie Związku Przemysłu Chemicznego.

Zebranie w drugim terminie zagał Prezes Związku Inż. Feliks Wiślicki, poświęcając swe przemówienie charakterystyce prac Związku w ciągu ostatniego 2-lecia — t. j. w okresie pełnienia przez mówcę obowiązków Prezesa, tudzież omawiając znaczenie organizacji przemysłowych dla producentów. Zebrani uczcili przez powstanie pamięć zmarłych w roku ubiegłym: D. Nowera, twórcy i prezesa Pruszkowskiej Fabryki Ultramaryny oraz W. Kuczewskiego, Wice-Dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie.

Na przewodniczącego zebrania powołano p. Dyr. Wiktora Bereszke, który udzielił głosu Dyrektorowi Związku — celem wygłoszenia uzupełniającego sprawozdania z działalności Związku (drukowane sprawozdanie za r. 1936 rozesłano w przepisany terminie).

Po zapoznaniu się ze sprawozdaniem finansowym, preliminarzem budżetowym oraz zgłoszonymi przez p. Dr. S. Otolskiego wnioskami Komisji Rewizyjnej, zebranie uchwaliło przez aklamację absolutorium dla ustępującego Zarządu.

Ustępujących z kolejności starszeństwa członków Zarządu pp.: Inż. J. Wojnara, Inż. H. Kułakowskiego, Inż. C. Benedeka, Dr. G. Litterera, Dr. J. Prota i L. Spiessa powołano ponownie do Zarządu, ponadto zaś wybrano pp.: Wiktora Bereszkę i Mgr. Ferdynanda Więckowskiego.

Do Komisji Rewizyjnej powołano pp. Dr. S. Otolskiego, J. Szereszowskiego, B. Kuryłowicza.

Po wysłuchaniu odpowiednich referatów, Walne Zgromadzenie przyjęło dwa wnioski natury finansowej, dotyczące upoważnienia Zarządu do oznaczania składek członkowskich w przypadkach, gdy nie jest możliwe ścisłe stosowanie odpowiednich przepisów statutu, tudzież dotyczące upoważnienia Zarządu do przeprowadzania zmian w preliminarzu budżetowym pod warunkiem, że wydatki Związku nie przekroczą ogólnej sumy wpływów.

Przyjęto również wniosek, upoważniający Zarząd do przeprowadzenia takich zmian i poprawek w nowym statucie Związku, jakie wymagane będą przez władze nadzorcze.

Wreszcie Walne Zgromadzenie uchwaliło powołać Fundację Stypendiów imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego przy Związku Przemysłu Chemicznego R. P., nadać jej statut, oraz przeznaczyć na cel Fundacji zgromadzone wśród przedsiębiorstw sumy. Zaznaczyć trzeba, że jeszcze przed formalnym zatwierdzeniem statutu Fundacji, dwa stypendia zostały wypłacone przez Związek studentom Politechniki Warszawskiej.

Po sformułowaniu apelu pod adresem członków Związku Przemysłu Chemicznego o liczne w roku bieżącym zgłaszania praktyk wakacyjnych, Walne Zgromadzenie Związku zostało zamknięte.

W drugiej części Walnego Zgromadzenia wygłoszony został przez p. Bohdana Stypińskiego odczyt p. t. „Ewolucja roli i zadań związków przemysłowych”. Na odczycie był obecny i zabierał głos w dyskusji Wice-Minister Przemysłu i Handlu, p. Dr. Adam Rose,

który przybył na zebranie w otoczeniu wyższych urzędników Ministerstwa.

Dn. 13 listopada 1937 odbyło się nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Związku Przemysłu Chemicznego. W wyniku bowiem zatwierdzenia we wrześniu r. 1937 nowego statutu Związku, dostosowanego do znowelizowanych przepisów prawa przemysłowego, należało dokonać wyboru wszystkich władz Związku. Wskutek tego porządek obrad Walnego Zgromadzenia przewidywał przede wszystkim wybory Zarządu i Komisji Rewizyjnej. Wybory te dały ponowne powołanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej Związku w dotychczasowym składzie, a odbyte po Walnym Zgromadzeniu posiedzenie Zarządu powierzyło funkcje prezydialne dotychczasowemu Prezydium Związku.

Ponadto — Walne Zgromadzenie zatwierdziło poprawki statutowe, zmierzające do umożliwienia należenia do Związku Przemysłu Chemicznego mniejszym przedsiębiorstwom, zgrupowanym już na terenie własnych organizacji branżowych. Posunięcie takie było niezbędne, celem utrzymania dotychczasowego stanu rzeczy zrzeszania na terenie Związku organizacji branżowych, jednoczących mniejsze przedsiębiorstwa chemiczne.

Nakoniec, Walne Zgromadzenie przyjęło statut Fundacji Stypendiów im. Marszałka Józefa Piłsudskiego przy Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Po zakończeniu formalnej części obrad odbył się odczyt p. Inż. Witolda Sławińskiego p. t. „Praktyczne rozwiązywanie zagadnień bezpieczeństwa pracy w przemyśle”. Odczyt ten wzbudził duże zainteresowanie i ożywioną dyskusję.

Zarząd Związku składał się w roku sprawozdawczym z 18 członków i odbył 14 posiedzeń. Ponadto — raz na tydzień (we wtorki) zbierało się Prezydium, dla bieżących prac związkowych.

Grupy i Komisje. Zagadnienia, dotyczące poszczególnych gałęzi przemysłu chemicznego, były — jak w latach poprzednich — rozważane na terenie grup zawodowych.

W roku sprawozdawczym działało 8 następujących grup: przetwórczo-smołowa pod przewodnictwem p. Inż. W. Płużańskiego, tłuszczowa — pod przewodnictwem p. Inż. J.

Podraszki, sztucznych włókien — pod przewodnictwem p. Inż. F. Wiślickiego, farmaceutyczna pod przewodnictwem p. Dr. S. Otolskiego, perfumeryjna — pod przewodnictwem p. Dr. G. Litterera, nawozowa — pod przewodnictwem p. Inż. C. Benedeka, grupa fabryk techniczno - gumowych — pod przewodnictwem p. Dyr. W. Bereszki, oraz powołana do życia w r. 1937 Grupa Chemicznego Przerobu Drewna — pod przewodnictwem p. Inż. K. Moniuszki. W organizacji pozostaje Grupa producentów sadzy. Charakter grup miały też wchodzące w skład naszego Związku: Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych, Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce, Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce i Związek Polskich Olejarni.

Zagadnienia specjalne, dotyczące całego przemysłu chemicznego, opracowywane były przez stałe komisje (sekcje). Następujące Sekcje działały w ciągu r. 1937: Sekcja Eksportowa pod przewodnictwem p. Inż. F. Wiślickiego, Sekcja Pracy — pod przewodnictwem p. Inż. M. Holtorpa, Sekcja Bezpieczeństwa Pracy — pod przewodnictwem p. Dr. A. Hirszowskiego, Sekcja komunikacyjna — pod przewodnictwem p. Inż. K. Ginsberga oraz Komisja nowych artykułów chemicznych — pod przewodnictwem p. Prof. J. Zawadzkiego.

Centralny Związek.

Związek nasz ściśle współdziała z Centralnym Związkiem Przemysłu Polskiego, biorąc udział w pracach tej organizacji, dostarczając materiałów z zakresu wytwórczości chemicznej i zwracając się o pomoc Centralnego Związku we wszystkich sprawach zasadniczego lub ogólnego znaczenia. Grupa chemiczna — w której skład wchodzi Związek Przemysłu Chemicznego, Monopol Zapalczany, Związek Przemysłowców Garbarzy oraz niektóre przedsiębiorstwa chemiczne, bezpośrednio należące do Centralnego Związku — jest reprezentowana we wszystkich organach Centralnego Związku.

W Radzie, składającej się z 60-ciu członków, grupa chemiczna ma swych przedstawicieli w osobach pp.: Dr. J. Landaua, Dyr. H. Rewkiewicz, Inż. L. Szefera, Inż. F. Wiślickiego, Inż. J. Wojnara. W pracach Prezydium brali udział pp. Inż. F. Wiślicki i Inż. E. Trepka. W Zarządzie grupę chemiczną reprezentuje Inż. T. Zamojski.

Izby Przemysłowo-Handlowe.

Związek współpracuje też bezpośrednio ze wszystkimi Izbami Przemysłowo-Handlowymi.

Szczególnie owocna była współpraca ze Związkiem Izb Przemysłowo-Handlowych i urzędującą w imieniu Związku Izbą stołeczną, która odwołuje się do naszej opinii we wszelkich sprawach, dotyczących bezpośrednio wytwórczości chemicznej. Ponadto Związek brał udział we wszystkich niemal zwoływanych przez Izbę zebraniach, wypowiadając się w sprawach interesujących nie tylko przemysł chemiczny, lecz również w wielu zagadnieniach ogólniejszego znaczenia. Żywa ta współpraca i bliskie stosunki pomiędzy Izbami a Związkiem Przemysłu Chemicznego zacieśniają się z każdym rokiem.

Współpraca z czynnikami urzędowymi i organizacjami.

Związek był wzywany do bezpośredniej współpracy z instytucjami rządowymi, z polskimi placówkami dyplomatycznymi zagranicą i utrzymywał bliską łączność z izbami handlowymi polsko- zagranicznymi, z organizacjami przemysłowymi i społecznymi. Wszystkim tym instytucjom oraz wielkiej ilości osób prywatnych udzielaliśmy rozmaitych informacji. W szczególności, dokładne informowanie różnych zainteresowanych czynników o źródłach nabywania krajowych produktów chemicznych należało do istotnych bieżących zadań Związku. Nie zaniedbaliśmy też w roku ubiegłym propagandy zagadnień przemysłu chemicznego w żywym słowie, starając się oddziaływać na wszelkich dostępnych nam polach, między innymi, na terenie warszawskiej radio-stacji nadawczej.

Doniosłą rolę w pogłębianiu zagadnień przemysłu chemicznego odgrywają zebrania odczytowe, organizowane w porozumieniu ze Związkiem przez Sekcję Przemysłową Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Zebrania te, a zwłaszcza dyskusje, dowodzą celowości odbywania w środowisku naukowym konferencji na tematy przemysłowe. Wygłoszone były następujące odczyty: „Syntetyczna benzyna” — Inż. E. Berger, „O glicerynie fermentacyjnej” — Inż. T. Śliwiński, „Przemysł żywiczy w Polsce” — Inż. A. Waligóra, „Zagadnienie paliwa ciekłego” — Prof. T. Urbański. Odczyty te cieszyły się dużą frekwencją i wywoływały obszerną dyskusję. Znakomita

organizacja wykładów jest zasługą p. Inż. W. Płuzańskiego, przewodniczącego Sekcji Przemysłowej, który nie szczędził energii, trudów i starań, aby zgromadzić najkompetentniejsze audytorium dla każdego z poruszanych tematów.

Związek ma swych reprezentantów na terenie różnych instytucji. Tak więc p. Inż. F. Wiślicki jest członkiem Zarządu Polskiego Tow. Chemicznego, Polskiego Narodowego Komitetu Chemii i Prezesem Rady Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej; p. Dr. J. Landau zasiada w Komitetach Dyskontowych Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego; p. Inż. J. Podraszko — w Komitecie Dyskontowym Banku Gospodarstwa Krajowego; p. Inż. E. Natanson — w Wojewódzkiej Radzie Wodnej; p. Dyr. W. Zdankowski — w Państwowej Naczelnej Radzie Zdrowia; p. Inż. W. Sommer — w Zarządzie Polskiego Tow. Chemicznego i w Radzie Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chem. Przemysłowej; p. Inż. J. Milewski — w Komisji Technicznej Oddymiania Miast; pp. Dr. S. Otolski i Dyr. L. Kozłowski — w Komisji do Badania Przedsiębiorstw Państwowych; p. Dyr. A. Kozłowski — w Ziemskim Zarządzie Funduszu Bezrobocia; p. Inż. Z. Leppert — w Zarządzie Polskiego Tow. Chemicznego; pp. Inż. E. Natanson, Inż. L. Szefer i Inż. S. Trocki — w Państw. Radzie Komunikacyjnej. P. Inż. E. Trepka jest delegatem Związku do Komitetu Traktatowego Rady Handlu Zagranicznego, Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i Rady Ochrony Pracy; p. Inż. T. Zamoyski — członkiem Państw. Rady Komunikacyjnej i Komitetu Przywozowego Rady Handlu Zagr.; p. Dr. A. Marchwiński — członkiem Kolegium Administr. Rady Handlu Zagran. i Komitetu Finansowania Wywozu R. H. Z.; p. Z. Spotowski — członkiem stałej Komisji dla spraw przewozowych przy Min. Komunikacji.

W roku 1937 nastąpiło przekształcenie różnorodnych instytucji życia gospodarczego, zajmujących się zagadnieniami wymiany towarowej z zagranicą, w jedną organizację pod nazwą Rady Handlu Zagranicznego. Rada dzieli się na 6 komitetów, mianowicie: Traktatowy, Przywozowy, Organizacji Wywozu, Dewizowo-Rozrachunkowy, Finansowania Wy-

wozu, Morski. Przedstawiciele Związku biorą żywy udział w pracach wszystkich tych Komitetów, przedstawiając opinie przemysłu chemicznego nie tylko w sprawach, bezpośrednio dotyczących naszej wytwórczości, ale również w zakresie ogólnej polityki handlu zagranicznego.

Ponadto członkowie Zarządu i Dyrekcji Związku byli często konsultowani i powoływani do czasowych Komisji i porad, organizowanych przez Ministerstwa.

W szczególności należy zaznaczyć udział przedstawiciela przemysłu chemicznego w zwołanej przez Rząd w roku ubiegłym małej naradzie gospodarczej dn. 15 czerwca 1937, w której wziął udział Prezes Związku, p. Inż. J. Wojnar.

Związek ściśle współpracował z Państwową Szkołą Chem. Przem. w Warszawie, otoczoną pieczołowitą opieką Związku. Niezależnie od udziału delegatów Zarządu Związku w Radzie Opiekuńczej Szkoły, Związek przyczynia się materialnie do rozwoju tej pożytecznej placówki wychowawczej, kształcącej techników i majstrów dla przemysłu chemicznego. Ponadto Związek przeznacza pewne sumy na dożywianie uczniów tej szkoły.

**Norma-
lizacja
i racjo-
nalizacja.** Doceniając znaczenie prac normalizacyjnych dla wytwórczości chemicznej, Związek nasz stale współpracuje z Komisją Technologii Chemicznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, popierając moralnie i materialnie jej poczynania. Przewodniczącym Komisji jest Dyrektor Związku, a Sekretariat znajduje się w biurze Związku.

Komisja korzysta ze współpracy wybitnego analytyka, p. Prof. M. Struszyńskiego, co wpływa szczególnie dodatnio na poziom prac normalizacyjnych.

W ramach prac Komisji czynne były w roku sprawozdawczym następujące podkomisje normalizacyjne:

mas smołowych i lepniaka (przewodn. — p. Inż. T. Zamoyski),

wyrobów ogniotrwałych i ceramiki szlachetnej (przewodn. — p. Inż. E. Dworzak),

warunków technicznych dostawy farb olejnych, emalii i lakierów dla P. K. P. (przewodn. — p. Inż. Z. Leppert),

superfosfatów (przewodn. — p. Inż. T. Zamoyski),

metod analizy węgla kamiennego (przewodniczący — p. Prof. J. Zawadzki),

mydła mazistego i rdzeniowego (przewodn. — p. Prof. M. Struszyński).

Ponadto zostały utworzone nowe podkomisje normalizacyjne:

karbolineum węglowego i drzewnego (z drzew iglastych i liściastych), alunów i siarczanu glinu, jedwabiu sztucznego akumulatorowego, kwasu siarkowego, węglanu amonowego, oraz alkoholu butylowego i octanu butylowego.

W opracowaniu są projekty następujących norm:

superfosfatów,
przedzwy jedwabiu sztucznego,
wtórnej skurczliwości materiałów ogniotrwałych,

badan raptownych zmian temperatury materiałów ogniotrwałych,

normalizacja jakości materiałów ogniotrwałych dla hutnictwa,

mydła mazistego,
alunu chromowego,
alunu potasowego,
siarczanu glinu,
akumulatorowego kwasu siarkowego,
karbolineum węglowego,
karbolineum drzewnego (z drzew liściastych),

karbolineum drzewnego (z drzew iglastych — adaptacja normy wojskowej — Inż. PNW/chem. — 11.),

alkoholu butylowego,
octanu butylowego.

Komisja Technologii Chemicznej odbyła w roku sprawozdawczym szereg zebrań, na których zostały przedyskutowane i przyjęte następujące normy:

zaprawy smołowej do wyrobu pap smołowanych,

lepnika do papy smołowanej,
smoły do smarowania dachów i do wyrobu zaprawy smołowej,

pobierania próbek i badania smoły do smarowania dachów, zaprawy smołowej oraz lepnika,

węglanu amonowego.

W roku ubiegłym zostały przyjęte przez Polski Komitet Normalizacyjny normy:

PN/C-504 — Smoła do smarowania dachów i do wyrobu zaprawy smołowej.

PN/C-505 — Zaprawa smołowa do wyrobu pap smołowanych.

PN/C-506 — Lepnik do papy smołowanej.

PN/C-507 — Pobieranie próbek i badanie smoły do smarowania dachów, zaprawy smołowej oraz lepnika.

PN/C-301 — Pokost lniany (II-gie wydanie).

Komisja Technologii Chemicznej — oprócz opracowywania norm — jest powoływana do składania opinii w różnych sprawach związanych z normalizacją; między innymi — opiniuje zagadnienia, podlegające normalizacji międzynarodowej.

„Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego”, ukazujące się od r. 1930, stale informują o postępach prac K. T. Ch., drukują projekty norm, przyjęte przez K. T. Ch. oraz protokoły jej posiedzeń.

W roku ubiegłym Związek nadal współpracował z Instytutem Naukowym Organizacji i Kierownictwa. Wprawdzie samodzielna Sekcja Chemiczna Instytutu przestała istnieć, ale szereg referatów i wykładów organizowanych przez Instytut dotyczył tematów interesujących przemysł chemiczny.

Ścieki Związek Przemysłu Chemicznego **przemysłowe.** zajmował się żywo podjętą przez

Rząd inicjatywą ustawowego uregulowania sprawy ścieków fabrycznych. Jest to zagadnienie szczególnie doniosłe dla przemysłu chemicznego, który spuszcza różnorodne rodzaje ścieków, a wskutek tego jest w najwyższym stopniu zainteresowany w racjonalnym ukształtowaniu właściwych przepisów. Dlatego też Związek w czerwcu 1937 r. zapoznał wszystkie zrzeszone przedsiębiorstwa chemiczne z projektami, opracowanymi przez czynniki urzędowe. Całokształt zagadnienia był dyskutowany na terenie Związku Izb Przemysłowo-Handlowych, który przekazał odpowiedni referat warszawskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej. Zebranie, jakie odbyło się na tym terenie w lipcu 1937 r. z licznym udziałem przedstawicieli przemysłu chemicznego, jednogłośnie wypowiedziało opinię, iż badane podówczas tezy nie nadają się do realizacji, istnieje natomiast konieczność ponownego opracowania projektu rozporządzenia.

Już po upływie okresu letniego odbyło się ponowne zebranie w tej sprawie, a za podstawę dyskusji przyjęty był projekt, opracowany przez przemysł papierniczy i celulozowy. Celem szczegółowego zbadania tego projektu, zwłaszcza zaś wprowadzenia doń poprawek, wysuwanych przez inne gałęzie przemysłu — powołana została specjalna podkomisja pod przewodnictwem p. Prof. Kazimierza Smoleńskiego. W pracach tej komisji brali udział z ramienia przemysłu chemicznego pp. Inż. M. Holtorp, Inż. S. Wołkowicz, Inż. J. Milewski, Inż. T. Bądryński.

Prace komisji były zakończone w pierwszym etapie w listopadzie, po czym zostały szczegółowo przedyskutowane na terenie Związku Przemysłu Chemicznego, wreszcie powróciły do samorządu gospodarczego. W ostatecznym rezultacie — wypracowany został całkiem nowy projekt przepisów o ściekach, starający się zadośćuczynić zarówno wymaganiom higieny, jak życiowym potrzebom przemysłu i uwzględniający realne warunki, w jakich pracuje polska produkcja.

Akcja zwalczania wypadków przy pracy. Działalność Sekcji Bezpieczeństwa Pracy Związku w dziedzinie zwalczania wypadków w fabrykach chemicznych uległa w roku ubiegłym dalszemu rozszerzeniu. W pracach swych Sekcja korzystała z doświadczeń krajów wysoko uprzemysłowionych, wymieniając materiały i spostrzeżenia z analogicznymi organizacjami zagranicą. Szczególnie cenne materiały Sekcja uzyskała od angielskiego Związku Przemysłowców Chemicznych i Belgijskiego Centralnego Komitetu Przemysłowego. Poza Instytutem Spraw Społecznych, z którym od paru lat Sekcja ściśle współdziała, bliższy kontakt został nawiązany z Wydziałem Bezpieczeństwa Pracy Centralnego Związku Średniego i Drobego Przemysłu w Polsce, oraz komisjami bezpieczeństwa pracy niektórych związków branżowych. Wobec narastających zadań — Sekcja zapewniła sobie stałą współpracę z Wzorcownią Osłon i Poradnią Bezpieczeństwa Pracy przy Muzeum Techniki i Przemysłu.

Komunikaty swe i informacje Sekcja Bezpieczeństwa Pracy umieszczała w organie prasowym Związku „Wiadomości Przemysłu Chemicznego”; artykuły fachowe w czasopismach, propagujących akcję zwalczania wypadków,

jak „Bezpieczeństwo i Higiena Pracy”, „Przegląd Fabryczny”, „Bacność przy Pracy” itd.

Przewodniczący Sekcji, p. Dr. A. Hirszowski i Wice-przewodniczący, p. Inż. Z. Leppert, brali w roku ubiegłym udział w licznych zebraniach Komisji Bezpieczeństwa Pracy Ministerstwa Opieki Społecznej, posiedzeniach organizowanych na terenie Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, oraz Muzeum Przemysłu i Techniki.

Wobec uznania, z jakim spotkały się opracowane przez Związek w r. 1936 instrukcje z zakresu bezpieczeństwa pracy w paru gałęziach przemysłu chemicznego, oraz zainteresowania wyrażanego przez fabryki chemiczne — Sekcja przystąpiła do wstępnych prac wydania dalszych instrukcji, mianowicie: instrukcji bezpieczeństwa w przemyśle farmaceutycznym, oraz w przemyśle zajmującym się napełnianiem bomb stalowych sprężonymi gazami.

W ciągu roku 1937 odbyło się szereg zebrań Sekcji, na których rozważano zagadnienia zwalczania wypadków i inicjowano nowe poczynania. Na Walnym Zgromadzeniu Związku wygłoszony został odczyt p. Inż. W. Sławińskiego na temat zagadnienia bezpieczeństwa pracy w przemyśle, ze szczególnym uwzględnieniem metod oddziaływania w fabrykach na czynnik ludzki.

Jesienią r. 1937 Sekcja zorganizowała na terenie Muzeum Techniki i Przemysłu, pod kierownictwem p. Inż. A. Mazurkiewicza, cykl wykładów obejmujących zagadnienia pracy w fabrykach chemicznych. Wykłady wzbudziły duże zainteresowanie; pożytek tej inicjatywy zachęca do powtórzenia jej po pewnym czasie.

Gromadzone przez Sekcję odpisy zawiadomień o nieszczęśliwych wypadkach przy pracy w fabrykach chemicznych są przedmiotem szczegółowych badań, co niewątpliwie pozwoli na wysnucie odpowiednich wniosków i zastosowanie właściwych środków — przy dalszej akcji bezpieczeństwa pracy.

Akcja zwalczania wypadków przy pracy, zarówno w fabrykach, które prowadzą ją od dłuższego czasu, jak i w zakładach, które zapoczątkowały działalność w zakresie bezpieczeństwa, stale się rozszerza i kontakt pomiędzy komórkami bezpieczeństwa pracy w po-

szczególnych fabrykach a Sekcją Związku z roku na rok coraz bardziej się zacieśnia.

Fundusz Obrony Narodowej. Akcja zbiórki na Fundusz Obrony Narodowej wśród zrzeszonych przedsiębiorstw chemicznych przybrała w roku ubiegłym poważne rozmiary. Na cele związane z obroną kraju fabryki chemiczne złożyły liczne dary, zarówno w naturze jak i w formie pieniężnej. Ze strony pracowników przemysłu chemicznego ofiarność wyraziła się bądź przez opodatkowanie się na rzecz F. O. N., bądź też przez deklaracje pracy w godzinach nadliczbowych.

Spośród dotychczas ofiarowanych przez przedsiębiorstwa chemiczne darów, wobec oświadczenia miarodajnych czynników, że akcje zbiórki na Fundusz Obrony Narodowej, Fundusz Obrony Morskiej i na rzecz L. O. P. są równorzędne — należy wymienić hojny dar eskadry 3 samolotów typu RWD 10, ofiarowany przez Tomaszowską Fabrykę Sztucznego Jedwabiu Lidze Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej na cele szkolenia rezerw lotniczych.

Pierwsze miejsca na liście darów pieniężnych zajmują następujące przedsiębiorstwa: Zakłady Solvay (200.000 zł.), Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Mościcach i w Chorzowie (20.000 zł.), Sp. Akc. Eksploatacji Soli Potasowych (10.000 zł.), Sp. Akc. „Schicht-Lever” (8.000 zł.), Sp. Akc. „Magister Klawe” (8.000 zł.), Sp. Akc. „Ludwik Spiess i Syn” (5.000 zł.) i inni.

Lista darów pieniężnych, rejestrowanych przez Związek, stale się rozszerza, przy czym ofiarność przemysłu chemicznego staje się coraz powszechniejsza.

Pomoc zimowa. Wzorem roku poprzedniego, Związek Przemysłu Chemicznego współdziałał w akcji pomocy zimowej dla bezrobotnych. Opierając się na postanowieniu Ogólno-Polskiego Komitetu Pomocy Zimowej, ustalającym normy opłat od przemysłu w granicach od jednego do trzech pro-mille od obrotu, osiągniętego za rok operacyjny 1936 — Związek określił normy opłat od przedsiębiorstw chemicznych, uzależniając wysokość opłat na rzecz pomocy zimowej od wysokości zysku netto (dywidendy) w roku 1936.

Poza oddziaływaniem, pobudzającym szer-

szą ofiarność fabryk chemicznych — Związek prowadził szczegółową ewidencję deklarowanych i wpłacanych sum na pomoc zimową.

Pomoc dla młodzieży. Utworzona w r. 1935 przy Związku Przemysłu Chemicznego Fundacja, mająca na celu udzielanie stypendiów studentom chemikom wyższych uczelni została przekształcona w końcu roku ubiegłego na Fundację Stypendiów im. Marszałka Józefa Piłsudskiego przy Związku Przemysłu Chemicznego. Majątek Fundacji, zebrany z darowizn przedsiębiorstw chemicznych, wynosi ok. 30.000 zł. W myśl postanowień statutu, przyjętego przez Walne Zgromadzenie Związku i zatwierdzonego przez Ministerstwo Oświaty, dochód z majątku Fundacji będzie obracany co roku na stypendia im. Marszałka Józefa Piłsudskiego dla niezamożnych studentów chemii szkół akademickich, obywateli polskich, odznaczających się zdolnościami i postęпами w nauce.

W roku ubiegłym z pomocy Fundacji Związkowej korzystało dwóch studentów Wydziału Chemicznego Politechniki Warszawskiej.

Niezależnie od Fundacji Związkowej — na terenie przemysłu chemicznego działała Fundacja im. Feliksa Wiślickiego, Prezesa Zarządu Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu. Zadaniem Fundacji jest tworzenie podniety do prac naukowych we wszystkich dziedzinach chemii, w szczególności zaś chemii koloidów i technologii włókna sztucznego.

Dochód Fundacji za r. 1937, wynoszący przeszło 20.000 zł., został wydatkowany — zgodnie z postanowieniami Fundacji — na subsydiowanie prac naukowych, na wydanie drukiem już wykonanych prac, oraz na stypendia dla osób przygotowujących się do zawodowej pracy naukowej lub technicznej.

Wspomnieć również należy o Fundacji Stypendialnej im. Sp. Akc. „Radocha” mającej na celu nagradzanie prac naukowych z dziedziny chemii. W roku ubiegłym Fundacja „Radochy” przyznała kilka nagród na łączną sumę zł. 8.000.

Związek propagował wśród zrzeszonych przedsiębiorstw ideę szerokiego udzielania praktyk wakacyjnych studiującej chemię młodzieży. Rozdziałem praktyk nie zajmowaliśmy się wcale, wobec przejęcia tego zadania przez inne czynniki.

Pisma zapieczę- towane.

Instytucja pism zapieczętowanych, powołana do życia przy Związku w r. 1936, ma na celu umożliwienie ustalania pierwszeństwa pomysłów w zakresie chemii czystej i stosowanej oraz pokrewnych działów nauki i wytwórczości chemicznej.

Rok sprawozdawczy przyniósł złożenie 7 pism zapieczętowanych, mianowicie: p. Inż. E. Dudziński nadesłał pismo p. t. „Beztrybowy i bezpasowy napęd maszyn i mechanizmów”, pp. Inż. E. Kinderman i Inż. K. Popielewski — „Kotonizacja”, p. Dr. J. Kronman — „Ulepszony, zapobiegający podrywaniu osadów sposób wirowania na wirówkach typu laboratoryjnego”, Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu — „Opis sposobu uodpornienia folii wiskozowej, miedziowo-amoniakalnej, papieru lub t. p. od nasiąkania wodą i od przepuszczania wilgoci oraz urządzenia do wykonywania tego sposobu”, Sp. Akc. „Strem” — „Ulepszony sposób fabrykacji i rafinacji olejów kostnego i kopytkowego”, p. Inż. J. Chodakowski — „Cement bitumiczny i jego zastosowanie” oraz „Sposób uszlachetniania drewna”.

Wydaw- nictwa.

„Wiadomości Przemysłu Chemicznego” w roku 1937 wkroczyły w 12-ty rok wydawnictwa. Jak w latach poprzednich, w roku ubiegłym „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” broszurowane były z „Przemysłem Chemicznym” i docierały wskutek tego do szerokiego grona czytelników. Począwszy od r. 1937 „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” są też broszurowane z nowym, doskonale i żywo redagowanym miesięcznikiem „Przegląd Chemiczny”, będącym organem Związku Inżynierów Chemików. Wszyscy zorganizowani inżynierowie-chemicy otrzymują więc nasze wydawnictwo zupełnie bezpłatnie. Ponadto — również w roku ubiegłym „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” broszurowane są z miesięcznikiem „Przegląd Garbarsko-Techniczny”, a więc docierają do fabryk garbarskich.

Prasa codzienna i zawodowa chętnie korzysta z informacji, udzielanych bądź wprost przez Związek, bądź drukowanych na łamach „Wiadomości” i oświetla dość często zagadnienia przemysłu chemicznego, przedstawiając je najszerszym kołom czytelników gazet.

Zawodowa prasa zagraniczna poświęca sporo uwagi polskiemu przemysłowi chemicznemu, opierając się przede wszystkim na publikowanych przez nas materiałach. Na szczególne podkreślenie zasługuje w tym względzie francuski miesięcznik „Chimie & Industrie”, który od wielu już lat publikuje stałe kroniki polskie, pozostające pod naszą redakcją.

W roku 1937 ukazała się zainicjowana przed rokiem i opracowana przez Związek Przemysłu Chemicznego (dla upamiętnienia 15-lecia Związku) książka — o charakterze informacyjno-propagandowym p. t. „Wytwórczość Chemiczna w Polsce” (str. LCIV + 560).

W myśl założenia inicjatorów — wydawnictwo to ma za zadanie zobrazowanie całości kształtu wytwórczości chemicznej, propagandę i popularyzowanie krajowych produktów chemicznych, wreszcie wykazanie dużych i wszechstronnych możliwości dalszego rozwoju naszego przemysłu chemicznego.

Książka podzielona jest na szereg rozdziałów, poświęconych różnym gałęziom przemysłu chemicznego. Obok zestawienia przeszło 2000 produktów chemicznych, artykułów pokrewnych, minerałów oraz surowców niezbędnych w produkcji chemicznej, daje wykaz ok. 800 fabryk, wytwórni, laboratoriów chemicznych (z pominięciem mniejszych warsztatów o charakterze techno-chemicznym i chałupniczym) oraz szereg adresów polskich wytwórców maszyn, urządzeń, materiałów, przyrządów stosowanych w przemyśle chemicznym i laboratoriach.

Nie ograniczając się do uszeregowania i uporządkowania informacji nadesłanych Związkowi przez firmy, starano się uwidocznić wszelkie braki produkcji krajowej i możliwości jej rozwoju. Już samo porównanie produkowanych w kraju artykułów oraz eksploatowanych surowców — z często publikowanymi statystykami, informującymi o importowanych produktach, nasuwa szereg refleksji o niewykorzystanych możliwościach naszego przemysłu chemicznego. W tym samym celu umieszczone zostały informacje, dotyczące zastosowania poszczególnych artykułów.

Wydawnictwo „Wytwórczość Chemiczna w Polsce” obejmuje zasadniczo 3 działy. Pierwszy poświęcony jest informacjom, dotyczącym właściwego źródła wytwórczości chemicznej.

cznej: surowcom, a więc przede wszystkim bogactwom naturalnym, przy czym uwypuklono możliwości eksploatawania złóż niewykorzystanych dotąd, oraz niegdyś eksploatowanych, a dziś zaniechanych. Dalsze informacje dotyczą surowców pochodzenia roślinnego, ze specjalnym rozwinięciem zagadnienia produkcji i zastosowania roślin lekarskich i przemysłowych, które stają się obecnie coraz poważniejszą gałęzią wytwórczości rolnej. Wreszcie — poświęcono jeden z rozdziałów surowcom pochodzenia zwierzęcego, będącym podstawą wielu gałęzi wytwórczości chemicznej, u nas jednak należycie nie wykorzystanym, zarówno z powodu braku inicjatywy ze strony wytwórców, jak i słabego uświadomienia szerokich mas ludności.

Najistotniejszą część książki zajmują wiadomości, dotyczące całokształtu polskiej produkcji chemicznej. Jak już wspomnieliśmy — nie ograniczano się jedynie do tabelarycznego wyliczenia wszelkich w kraju produkowanych artykułów chemicznych, lecz podano (w miarę możliwości i potrzeby) również ich związałą charakterystykę, zastosowanie oraz zestawienie producentów poszczególnych artykułów.

W końcu, luźno związany pod względem treści z pozostałymi działami wydawnictwa, lecz mający z nimi wspólny cel — propagandę krajowej wytwórczości: to rozdział informujący o krajowych producentach maszyn, urządzeń, materiałów szklanych, porcelanowych, metalowych, niezbędnych dla przemysłu chemicznego i laboratoriów.

„Wytwórczość Chemiczna w Polsce” została oceniona bardzo pochlebnie przez prasę i niewątpliwie wypełniła lukę w naszej literaturze techniczno-ekonomicznej. Wydawnictwo nasze dzięki niskiej cenie, nie pokrywającej zresztą własnych kosztów, jest dostępne najszerszemu gronu zainteresowanych.

W r. 1937 ukazało się nowe wydanie „Informatora Eksportowego Polskiego Przemysłu Chemicznego”, obejmujące spis stu sześćdziesięciu produktów chemicznych z podaniem wytwórców, wzoru chemicznego i krótkiej charakterystyki technicznej.

Tekst podany jest w sześciu językach: polskim, angielskim, francuskim, niemieckim, hiszpańskim i rosyjskim. Układ wydawnictwa,

skorowidze i szata zewnętrzna uległy poprawie.

„Informator” rozsyłany jest bezpłatnie krajowym i zagranicznym organizacjom gospodarczym, placówkom polskim zagranicą oraz firmom zagranicznym, interesującym się zakupem produktów chemicznych w Polsce.

Stosunki z zagranicą.

W roku 1937 Związek Przemysłu Chemicznego utrwalił istniejące już w poprzednich latach stosunki z pokrewnymi organizacjami zagranicą, zwłaszcza ze Związkami Przemysłu Chemicznego w Wielkiej Brytanii, we Francji, w Belgii i w Niemczech. Doświadczenie uczy, że te bezpośrednie kontakty dają szerokie możliwości prostego rozwiązywania rozmaitych nasuwających się zagadnień, zarówno w zakresie wymiany towarowej, jak w wielu innych sprawach.

Rok ubiegły — jak o tym wspominamy na innym miejscu — cechował się dużym napięciem spraw traktatowych. Przedstawiciele Związku Przemysłu Chemicznego brali udział w rokowaniach traktatowych, bądź w charakterze delegatów Rady Traktatowej (a więc reprezentując całe życie gospodarcze Polski), bądź jako znawcy (eksperci) do spraw przemysłu chemicznego. W szczególności — w rokowaniach polsko-francuskich i polsko-szwajcarskich — brał udział Inż. T. Zamoyski, w rokowaniach polsko-węgierskich i polsko-rumuńskich — Dr. A. Marchwiński.

W sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie wziął udział Inż. E. Trepka. Sesja zeszłoroczna miała szczególne znaczenie dla przemysłu chemicznego, gdyż omawiane były na niej projekty międzynarodowej konwencji w sprawie skrócenia czasu pracy w przemyśle chemicznym. Projekty te nie zostały uchwalone przez Międzynarodową Konferencję Pracy.

W XVI Kongresie Chemii Przemysłowej w Paryżu wzięli udział z ramienia Związku pp.: Inż. F. Wiślicki, Dr. J. Landau, Dr. H. Broniatowski, Inż. T. Zamoyski.

W Kongresie Międzynarodowej Izby Handlowej w Berlinie wzięli udział pp. Inż. J. Wojnar, Inż. E. Trepka, Dr. A. Marchwiński.

Na wystawę aparatury chemicznej „Achema” we Frankfurcie i wystawę artykułów zastępczych w Düsseldorfie udał się w imieniu Związku p. Inż. E. Trepka.

Stalość metod pracy Związku, realna ocena celów i środków działania, wreszcie śmiało przez nas wysuwana nadrzędność interesu publicznego — pozwoliły Związkowi osiągnąć zaufanie Rządu i dowody uznania ze strony polskiego przemysłu chemicznego.

Należy mieć nadzieję, że rok 1938 przynie-

sie dalszą konsolidację naszych poczyniń w dotychczasowych ramach organizacyjnych, które przez 17 lat nieprzerwanej działalności Związku okazały się najzupełniej wystarczające do osiągnięcia naczelnego celu Związku, jakim jest wszechstronny rozwój polskiego przemysłu chemicznego.

Staość metod pracy Związku, realna ocena celów i środków działania, wreszcie śmiało przez nas wysuwana nadrzędność interesu publicznego — pozwoliły Związkowi osiągnąć zaufanie Rządu i dowody uznania ze strony polskiego przemysłu chemicznego.

Należy mieć nadzieję, że rok 1938 przynie-

sie dalszą konsolidację naszych poczyniń w dotychczasowych ramach organizacyjnych, które przez 17 lat nieprzerwanej działalności Związku okazały się najzupełniej wystarczające do osiągnięcia naczelnego celu Związku, jakim jest wszechstronny rozwój polskiego przemysłu chemicznego.

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

44473/1937

AE00365624